የዜግነት ትምህርት የመምህራን መምሪያ

7ኛ ክፍል

በትምህርት ሚኒስቴር አስተባባነት ተዘጋጅቶ ተስማምቶ የተተረጎመ

ተርጓሚዎች

1. እየሩሳሌም ገርባባ
2. ፈጠነ ቡልቻ
3. አሸብር ሀብታሙ
4. ሰለሞን ንጉሴ
5. ስሪቃ ገመቹ

አርታዒዎችለ

1. አስመራ ቤጊ
2. ሞቲ ድንቁ
3. ፍራንኦል ዋቅጅራ
4. ኃይሉ ብሩ
5. ተስፋዬ አበባየሁ

ግራፍክስ

ታደሰ ድንቁ

ገምጋሚ

ደረጀ መኮንን ዴሬሳ

© ኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ 2014/2022

ይህ የተማሪዎች መጽሃፍ በኢፌዴሪ የትምህርት ምንስቴር አስተባባሪነት ተዘጋጅቶ በኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ አሰተባባርነት ተስማምቶ ወደ አፋን ኦሮሞ የተተረጎመ ነዉ፡፡

የዚህ መጽሐፍ የባለቤትነት መብት በህግ የተጠበቀ ነው፡፡ከኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ ፈቃድ ውጪ በሙሉም ሆነ በከፊል ማሳተምም ሆነ አባዝተው ማሰራጨት በህግ ያስጠይቃል፡፡

ማውጫ

ገጽ

መምህራን መመሪያ አጠቃቀም vi
አጠቃላይ መረጃ ለመምህር.. vii
የመምህሩ ሚና vii
የትምህርት እቀድ viii
የመማሪያ ዘዴ x
የክፍል አስተዳደር xi
ግምገማ xii
የትምህርት መርጃ መሳሪያ xii
ምዕራፍ አንድ፤ ዜግነት.. 1
1.1. የዜግነት ፍሬ ነገር.. 1
1.2 የጥሩ ዜጋ ባህሪያት.. 2
1.3. የመልካም ዜጋ አስፈላጊነት 5
1.4. ዜግነትን ማግኘት እና ማጣት የሚቻልባቸው መንገዶች 7
1.5 ዜግነትን በኢትዮጵያ ማግኘትእና ማጣት የሚቻልባቸው መንገዶች 10
ምዕራፍ ሁለት :መንግስትእና የመንግስት አስተዳደር 12
2.1 ትምህርት አንድ፡ የመንግስት ጽንሰ ሃሳብ 13
2.2 ትምህርት ሁለት፡ የመንግስት ምሶሶዎች.. 14
2.3 ትምህርት ሶስት፡ የመንግስት አስተዳደር ተግባራት.. 16
2.4 ትምህርት አራት፡ የመንግስት አስተዳደር አይነቶች.. 18
2.5 ትምህርት አምስት፡ በመንግስትእና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያለው ልዩነት 19

ምዕራፍ 3፡ ዴሞክራሲ (17 **ክፍለ ጊዜ**) 20

3.1. **የዴሞክራሲ ምንነት** 21

3.2. **የዴሞክራሲ መነሻ** 24

3.3. **የዴሞክራሲ አይነቶች** 25

3.4 **ዴሞክራሲን የማስፈጸም መንገዶች** 26

3.5. **ዴሞክራሲ ላይ ያሉ እሳቤዎች/አተያዮች/አመለካከቶች** 28

3.5.1 *ሥርዓታዊ/ሕደታዊ የዴሞክራሲ እሳቤዎች/አተያዮች/አመለካከቶች* 28

3.5.2 ተጨባጭ የዴሞክራሲ እሳቤዎች/አተያዮች/አመለካከቶች 29

3.6 **ሀገር በቀል ዴሞክራሲያዊ ተግባራት/ልምዶች** 30

ምዕራፍ 4፡ የሕግ የበላይነት 31

4.1.**የህግ የበላይነት ጽንሰ ሃሳብ** 31

4.2፡ **የሕግ ምንጭ** 32

4.3. **የህግ የበላይነት አስፈላጊነት** 34

4.4 **የህግ የበላይነት መገለጫዎች** 36

4.5. **የህግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነት** 38

4.6 **የህግ የበላይነት ተግዳሮቶች** 39

ምዕራፍ 5፡ ሰብዓዊ መብቶች 41

5፡1. **የሰብአዊ መብቶች ጽንሰ-ሀሳብ** 41

5፡2. **የሰብአዊ መብቶች ባህሪያት** 42

5.3፡ **ሰብአዊ መብቶችን የማክበር አስፈላጊነት** 43

5.4. **ሰብአዊ መብቶችን በመጠበቅ ረገድ የሞራል ሀላፊነቶች** 44

5.5. **የሰብአዊ መብቶች መመሪያ ስምምነቶች** 45

5.6. **ሰብአዊ መብቶችን በማረጋገጥ ረገድ የመንግስት ሚናዎች** 46

ምዕራፍ 6፡ የማህበረሰብ ተሳትፎ 47

6.1 **የማህበረሰብ ተሳትፎ ትርጉም** 47

6.2 **የማህበረሰብ ተሳትፎ አስፈላጊነት** 48

6.3 **የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞች** 50

6.4. **የማህበረሰብ ተሳትፎ አይነቶች** 51

ምዕራፍ 7፡ **በጥልቀት ማሰብ** 55

7.1. **በጥልቀት የማሰብ ፅንሰ-ሀሳብ** 55

7፡2፡ **በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት** 56

7፡3. **በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶች** 56

መምህራን መመሪያ አጠቃቀም

ይህ የመምህር መመሪያ የርዕሰ ጉዳዩን ዓላማ ለማሳካት የሚረዱ የማስተማሪያ መተግበሪያዎችን ለማቀድ እና ለማዳበር የሚረዱ መመሪያዎችን ይዟል። የመመሪያው ዓላማ የመማር-ማስተማር ሂደቱን እንዴት ተግባራዊ ማድረግ እንደሚቻል ሀሳቦችን ማቅረብ ነው። በአጠቃላይ መመሪያው የመማሪያ ክፍል፤ የመምህሩ ሚና፣ የእቅድ፣ የማስተማር አስፈላጊነት ዘዴዎች፤ የመማሪያ ክፍል አስተዳደር፤ ግምገማ እና ክትትል፤ እንዲሁም ለመማርና ለማስተማር የሚያስፈልጉትን ሀብቶች የሚያካትት ነው። የትምህርት ቁሳቁሶቹን ማስተካከልና ከክፍሉ ፍላጎት ጋር የሚያስማማ ማስተካከያ ማድረግ ይቻላል። እንድሁም በመተግበሪያዎቹ ውስጥ የይዘት ፍሰት ሰንጠረዥ፤ዝቅተኛው የመማር ክህሎቶች እና የተለያዩ የማስተማሪያ ዘደዎች ይገኛሉ።

በዚህ መመሪያ ውስጥ የተዘረዘሩትን ዝቅተኛው የመማር ብቃቶች ለማሟላት እና ፍሬያማ ለመሆን፣ የተማሪውን መማሪያ መጽሐፍ እንድትመለከቱ እንመክራለን። ይህ የመምህራን መምሪያ በየምእራፍ ለመተግበር የታሰበውን የመማር-ማስተማር ሂደት ሁሉ እንዲሳኩ ሊያግዙ ይችላሉ። ስለዚህ ይህን የመምህራን መመሪያ በሚትጠቀሙበት ጊዜ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ተግባራዊ ማድረግ አለባችሁ።

- በትምህርት ቤትህ ተጨባጭ ሁኔታ ላይ የተመሠረተ የማስተማሪያ ፕሮግራሞችን በግልጽ ማዘጋጀትና ማዳበር፤
- ዓመታዊ፤ ሳምንታዊ እና ዕለታዊ ትምህርትን ለማቀድ እና ለማዳበር ያለውን አስፈላጊነት መረዳት፤
- የተለያዩ የማስተማሪያ ዘዴዎችን በመጠቀም አስፈላጊውን ለማሳካት በልበ ሙሉነት መሰራት፤
- በዚህ መመሪያ የተሰጠ እውቀት፣ ክህሎትና በጎ ምግባር ተግባራዊ ማድረግ ፤
- የመማር- ማስተማር ሂደቱን ውጤታማ በሆነ መንገድ ለማቅረብ ክፍልን መቆጣጠር፤
- የግምገማ እቅዶች እና ስራዎች እንዴት እንደተደራጁ እና የተማሪዎችን ስኬት መከታተል፤
- ግምገማዎችን መመርመርና መረዳት፤
- ተገቢውን የግምገማ እቅዶች ንድፍ ማውጣት፤
- በዚህ ርዕሰ ጉዳይ ውስጥ የሚፈለገውን ሃብት ማሰባሰብና ማዘጋጀት፤ እና
- የይዘት ፍሰት ሰንጠረዥ፤ አነስተኛ የመማር ብቃት እና የርዕሰ-ጉዳዩን ክፍለ-ጊዜ መረዳት።

መግቢያ

የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ህገ መንግስት ለብዙ ጊዜ የዜግንትና የሥነ-ምግባር ዕውቀት፣ ክህሎትና አመለካከት ያላቸውን መልካም ዜጎች ለማፍራት ሲባል በሁሉም የትምህርት ደረጃ የዜግነትና የሥነ-ምግባር ትምህርት በሀገርቱ የትምህርት ስርዓት ውስጥ ለበርካታ ዓመታት ሲካተት ቆይቷል። ይህም የሥነ-ምግባር ዕውቀት መሰረታዊ ጽንሰ-ሀሳቦችንና እውነታዎችን እንዲረዱ ያግዛቸዋል። ስለዚህ ተማሪዎችም ውጤታማና ኃላፊነት የሚሰማቸው ዜጎች ለመሆን መረዳትና ተግባራዊ ማድረግ አለባቸው ።

የሥነ-ምግባር ክህሎቶች የመንግስትና የዜግነት መርሆችን እና ተግባራትን ለመረዳት፣ ለማብራራት፣ ለማነፃፀር እና ለመተንተን የሚያስፈልጉት ምሁራዊ ችሎታዎች ናቸው። በተጨማሪም ዜጎች የመንግሥት ፖሊሲ እንዲጠብቁና ተጽዕኖ እንዲያሳድሩ የሚያስችሏቸውን ችሎታዎች ይጨምራሉ። ከዚህም በላይ ለዴሞክራሲያዊ አስተዳደር ጥበቃና እድገት ባህሪ፣ ጠባይና ቁርጠኝነት ያስፈልጋል። በኢትዮጵያ የሲቪክና ሥነ-ምግባር ትምህርት ያለ ገደብ ባይሆንም ዜጎች መብታቸውን እንዲረዱ ከፍተኛ አስተዋፅኦ እየፈጠሩ ነው። ይሁን እንጂ ስርዓተ ትምህርቱ በተደጋጋሚ ቢሻሻልም፣ አሁንም ውጤታማ ሆኖ አልተገኘም።

ከዚህም በላይ የምርምር ውጤቶች እንደሚያሳዩት የተማሪዎች ደግነት፣ ንጹሕ አቋምና የቡድን ሥራ መንፈስ እየቀነሰ መምጣቱን፤ አብዛኞቹ ወጣቶች ኃላፊነት በጎደለው የመገናኛ ብዙኃን ተጽዕኖ ሥር መግባታቸውን ያሰረዳል ። በዚህም ምክንያት በአሁኑ ጊዜ ብዙ ተማሪዎች ማኅበራዊ ደንቦችንና የሥነ ምግባር ደንቦችን የሚጻረር ጠባይ እያሳዩ መጥቷዋል። ሰለዚህ የዜግነትና የስነ ምግባር ትምህርት መርሃ ግብር በድጋሚ እንድሻሽል ተደርጓዋል። ይህም የምርምር ግኝቱን ተግባራዊ ለማድረግና ፈተናዎችን ከግምት ውስጥ በማስገባት የተሻሻለ ሥርዓተ ትምህርትን መሰረት በማድረግ በሁለት ምድቦች ከፍሏል፡፡ እነርሱም የሞራል ትምህርት እና የዜግነት ትምህርት ናቸው።

የሞራል ትምህርት የ21ኛው ክፍለ ዘመን ብቃትና የተማሪዎች የመማር ውጤት ዋናው ማዕቀፍ ነው። በመሆኑም ተማሪዎች ከ1ኛ-6ኛ ክፍል ጀምሮ መልካም ባሕርይ እንዲያዳብሩ ይጠበቅባቸዋል። በሌላ በኩል የዜግነት ትምህርት ተማሪዎች በሀገራቸው ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች ላይ ንቁ ተሳትፎ የሚያደርጉ ዜጎችን ለማፍራት በእሴቶች ላይ ያተኮረ ሲሆን በመለስተኛና በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶችም ይሰጣል።

አጠቃላይ መረጃ ለመምህር

የዜግነት ትምህርት ከቋንቋዎች፣ ከሂሳብ እና ከሌሎች ማህበራዊ ሳይንስ ዘርፎች ጋር በማይነጣጠሉ ጉዳዮች ዙሪያ የተያያዙ ናቸው። ሁሉም አንድ ላይ የተሳሰሩ፤ በደንብ የተቀናበሩ፣ የተዋሃደ ሥርዓተ ትምህርት ለመስጠት ይረዳል። የዜግነት ትምህርት አስተማሪ እንደመሆንዎ፣ ተማሪዎች በየክፍል ደረጃ ቀደምት ት/ቤቶች እና ሌሎች የትምህርት ዘርፎች ያገኙትን እውቀት፣ ክህሎት እና የስነ ምግባር በጎነት ላይ መገንባት ያስፈልጋቸዋል።

በመሆኑም የዜግነት ትምህርት የሚፈለገውን ዓላማ ለማሳካት በማስተማር ሂደትዎ ውስጥ ከግምት ውስጥ መግባት ያለበትን ይህን አጠቃላይ መረጃ እንድታነቡ እናበረታታዎታለን። በዚህ አጠቃላይ መረጃ ውስጥ በክፍል ውስጥ እና ከክፍል ውጭ ያለውን ድርሻዎን፣ የእቅድ አስፈላጊነትን፣ የማስተማር ዘዴን፣ የክፍል አስተዳደርን፣ ግምገማንና ክትትልን እንዲሁም በመማር-ማስተማር ውስጥ የሚፈለገውን ሀብት ለማሰባሰብና ለማዘጋጀት ይረዳል።

የመምህሩ ሚና

መምህር ለተማሪው ትምህርት የተሻለ ነገር ለማድረግ በቁርጠኝነት እቅድ በማውጣት እና ሁኔታዎችን በመቆጣጠር የማስተማር ዘዴዎችን የሚመርጥና የሚያደራጅ ሰው ነው። መምህር እንደመሆንዎ መጠን ከማንም በላይ በተማሪዎች ባሕርይ ላይ ተጽዕኖ የማሳደር ችሎታ ስላሎት መጫወት ምትችሉት ልዩ ሚና ይኖሮታል፡፡ ተማሪዎች ጠንካራ ጎናቸውንና ድክመታቸውን ለይተው እንዲያውቁ፣ እንዲሁም መብታቸውን በተግባር እንዲሰሩ እና ሃላፊነታቸውን እንዲወጡ ማገዝ

አለባችሁ። ከዚህም በላይ ተማሪዎቻችሁ ስለ ራሳቸው ብቻ ሳይሆን ስለ አካባቢያቸው፣ ስለ ማኅበረሰባቸው፣ ስለ አገራቸውና ስለ ሌሎችም ጭምር እንዲያስቡ ማበረታታት ይጠበቅቦታል።

ተማሪዎቹ ሀገራችንም ሆነ ምድራችን ሰላም የሰፈነባት የወደፊት ተስፋ በማስፈንጠቅ ረገድ ትልቅ ሚና እንዲጫወቱ ከተፈለገ ትምህርት ቤቶችና በአጠቃላይ ኅብረተሰቡ በመደገፍ የመልካም ዜጋ ባህሪን እንዲያዳብሩ ማድረግ እና ማስገንዘብ አለባቸው። ተማሪዎችም ለራሳቸው ጥሩ ግምት መስጠት እና ሌሎች የሚያበረክቷቸውን አስተዋፅኦ መገንዘብ ይኖርባቸዋል። የዜግነት ትምህርት ግቡ በተማሪዎች ዘንድ የእኩልነት አመለካከትን ማሳደግና ለእያንዳንዱ ተማሪ የመልካም ባህሪ ማሻሻያ እንዲያደርጉ ማገዝ ነው።ይህም ሐሳባቸውን እንዲገልጹና የሌሎችን አስተያየት እንዲመረምሩ እንዲሁም እንዲመለከቱ ይረዳቸዋል። እንግዲህ መምህር እንደመሆንዎ በመጀመሪያ መቻቻልን፤መከባበርን እና ማበረታታትን በማሳየት በክፍል ውስጥ የመቻቻል ሁኔታ እንዲኖር ማድረግ አለበት።

ከዚህም በላይ ተማሪዎቻችሁ በድርጊታቸውና በባህርያቸው መካከል ያለውን ግንኙነት እንዲገነዘቡ መርዳት ያስፈልጋችኋል። በተጨማሪም ተማሪዎቻችሁ ከእውነታው ጋር የተቆራኙ ግቦችን በማውጣትና ተግባራዊ እንዲያደርጉ በመርዳት እንዲገፉ ማድረግ ይጠበቅባችኋል። የተማሪዎቹን ሥራ በምትገመግሙበት ጊዜ የግል ልዩነታቸውን ግምት ውስጥ ማስገባት አሰፈላጊ ነው። የእርስዎ ኃላፊነት በክፍል ውስጥ የመማር-ማስተማር ሂደቶች ብቻ የተወሰኑ አይደሉም።

በተለይም የዜግነት ትምህርት መምህር እንደመሆንዎ የሚከተሉት ግዴታዎች እና ኃላፊነቶች አለቦት ። እነሱም ፦

- ለተማሪዎችዎ አርአያ መሆን፤
- ሰዓት ማክበር፤
- ሩህሩህ እና ታጋሽ፤
- ደጋፊ እና አድማጭ፤
- ሚዛናዊ የሆነ ባሕርይ፤
- ታጋሽ እና ፍትሃዊ፤
- ስለ ርዕሰ ጉዳዩ ይዘት ላይ እውቀት ያለው፤
- ጥሩ ግኑኝነት መፍጠር የሚችል፤ እና
- በርዕሰ ጉዳዩ እና በወቅታዊ ጉዳዮች ላይ የእውቀት ማሻሻያ የሚያሳይ።

የትምህርት እቀድ

ይህ የመምህሩ መመሪያ ክፍል በአጠቃላይ የመማር ማስተማሩን ሂደት ለማቀድ እና የመምህሩን ክህሎቶች ለማጥራት እንዲያስችል ለመርዳት ታስቦ የተዘጋጀ ነው፡፡ የትምህርት እቅድ የተፈለገውን የመማሪያ ውጤት ለማግኘት የሚረዳዎ የጽሁፍ መመሪያ ነው።የትምህርት ዝግጅት፣ ልክ እንደ ሌሎች ተግባሮቻችን፣ የትምህርቱን ይዘት ለማረጋገጥ አስፈላጊ ነው። ስለዚህ ውጤታማ ትምህርት ለማዳረስ እቅድ ማውጣት የመጀመሪያው እና በጣም ወሳኝ እርምጃ ነው። ሳናቀዱ ማስተማር ትምህርቶችን የተበታተኑ እንዲሆኑ እናም የተፈለገውን ዓላማ ላይ ላንደርስ እንችላለን፡፡
እቅድ ማውጣት ጉዳዩን በዘዴ እና በታዘዘ መንገድ ለመቅረብ ያስችልዎታል.በደንብ የታሰበበት እና ግልጽ የሆኑ መስመሮችን ከመጥፎ እና ከግንዛቤ የለሽ ትምህርት ትከተላለህ።
ትምህርትን ማቀድ በራስ መተማመንን እና በራስ መተማመንን ያዳብራል ይህም ሁለቱም ውጤታማ የማስተማር ጠቃሚ ባህሪያት ናቸው።ትምህርቱ በአግድም እና በአቀባዊ የተቆራኘ ስለሆነ፤እቅድ ማውጣት ጊዜን ይቆጥባል እና የተማሪዎትን

ፍላጎት ይጠብቃል።ስለዚህ ከዚህ በፊት ብዙ ጊዜ ተምራችሁ ቢሆንም እንኳን ሳይዘጋጁ ወደ ክፍል አይግቡ።ሃሳቦችህን፣ እቅዶችህን እና ቁሳቁሶቻችሁን በደንብ ካዘጋጃችሁ፣ በቁሳቁስዎ እንደተስማሙ እርግጠኛ መሆን አለቦት።ትምህርቱ በደንብ ከተደራጀ፣ ክፍሎችን ማስተዳደር እና ትምህርቱን ለመጨመር ቀላል ይሆናል።

የመማሪያ እቅድ በተጨማሪ ግልጽ መመሪያ ይሰጥዎታል፡

- የማስተማር ፍልስፍናዎ;
- ስለ ተማሪዎችዎ መረጃ;
- የትምህርቱ ግልጽ የመማሪያ ዓላማዎች,
- ምን ማስተማር እና እንዴት ማስተማር እንደሚቻል;
- ለመጠቀም የማስተማሪያ ቁሳቁሶች; እና
- ተማሪዎችዎን ከትምህርቱ ዓላማዎች አንፃር እንዴት እንደሚገመግሙ ወይም እንደሚገመግሙ ያሳያል

ስለዚህ የትምህርት እቅድ ሲነድፍ የተማሪዎትን የተለያየ ችሎታዎች፣ ፍላጎቶች፣ የቀደመ እውቀት፣ ልዩ ፍላጎቶች እና የመማር ምርጫዎችን ግምት ውስጥ ማስገባት አለብዎት።በተጨማሪም በሚያስተምሩት ርዕሰ ጉዳይ፣ ተማሪዎቻችሁ እንዲማሩባቸው እና እንዲፈፅሚቸው ስለሚፈልጓቸው ዓላማዎች፣ የማስተማሪያ ስልቶች፣ የትምህርት አቅርቦትን እንደ ቴክኖሎጂ፣ ኦዲዮ/ቪዥዋል፣ የአካባቢ ሀብቶች፣ የቤተ መፃህፍት ግብዓቶች እና የመሳሰሉት የማስተማሪያ ቁሳቁሶች መገኘት፣ ጠንቅቀው ማወቅ አለቦት፡፡እንዲሁም ከተጠቀሱት ዓላማዎች ጋር የተያያዙ ሁለቱም የቅርጻዊ እና የማጠቃለያ ግምገማ ተግባራት ከትምህርቱ አላማ ጋር መሄድ አለበት

በመጨረሻም ፣ ከግምት ውስጥ ማስገባት አለብዎት ፣ ለእያንዳንዱ ትምህርት ያለውን ጊዜ መመደብ እና እያንዳንዱ ክፍል ምን ያህል ትምህርቶች እንደሚያስፈልገው እና ከዚያ የግለሰብ ትምህርቶችን ማቀድ ያስፈልግዎታል።ይህንን ርዕሰ ጉዳይ ለማጠናቀቅ በአጠቃላይ 78 ሰዓታት ወይም 4680 ደቂቃዎች እንደሚኖሩዎት ማወቅ አለብዎት።በግልጽ ለማየት እንደሚቻለው, የተለያዩ ትምህርት ቤቶች የተለያዩ የመማሪያ እቅዶችን ይከተላሉ። እንደ አስፈላጊነቱ ለመነሻ ይሆን ዘንድ የሚከተለውን ትምህርት መጠቀም ይችላሉ፡፡

የአንድ ክፍለ ጊዜ የትምህርት እቅድ

ቀን------
የት/ቤቱ ስም-----------------
ክፍለ ጊዜ--------------------
የመምህሩ ስም------------------
የተማሪዎች ብዛት-------------------
የትምህርት አይነት----------------
ይዘት----------------------

የይዘቱ አላማ

በዚህ የትምህርት መጨሻ ተማሪዎች

- **የዜጋ ምንነት ይገልፃሉ**
- **የዜጎችን መብትና ግዴታ ያብራራሉ**
- **የዜጋ እና ዜግነት ልዩነትን ያውቃሉ**

ገፅ	ይዘት	ሰዓት	የመምህሩ ተግባር	የተማሪው ተግባር	የማስተማሪያ ዘዴ	መርጃ መሳሪያ	ግምገማ	አስተያየት
1-3	መግቢያ	5	ያለፈውን የትምህርት ይዘት ማስታወስ ጥያቄ መጠየቅ አዲሱን ይዘት ማስተዋወቅ	ማዳመጥ የተጠየቀውን ጥያቄ መመለስ				
	ትምህርቱም ማቅረብ	25	በእለቱ ትምህርት ዙሪያ ገለፃ ማድረግ	ማስታወሻ መውሰድ፤ በቡድን መሳተፍ ጥያቄ መጠየቅ				
	ማጠናከር	5	ዋናዋና ነጥቦችን መከለስ	**ክለሳውን ማዳመጥ**				
	መገምገመ፣	5	ጥያቄ መጠየቅ	**ጥያቄውን መመለስ**				

በየመምህሩ ስም__________ የት/ት/ክፍሉ ስም__________ የርዕሰ መምህሩ ስም__________
ቀን____________ ቀን _____________ ቀን___________
ፊርማ ___________ ፊርማ ____________ ፊርማ ____________

የመማሪያ ዘዴ

የማስተማር ዘዴዎች የመማር ማበረታቻ፣ መመሪያ፣ መመሪያ እና ማበረታቻ ናቸው።በዜግነት ትምህርት በክፍል ውስጥ እና ከክፍል ውጭ ያሉ ተማሪዎች ንቁ ተሳትፎ (በጋራ-ስርአተ-ትምህርት) እንቅስቃሴ ተግባራት የግዴታ ናቸው።ምክንያቱም የዜግነት ትምህርት አንዱ ዓላማ በሀገራቸው ማህበራዊ፣ኢኮኖሚያዊ እና ፖለቲካዊ ተሳትፎ ያላቸው ንቁ እና ብቁ ዜጎችን ማፍራት ነው።ምንም እንኳን በአጠቃላይ በዚህ ርዕሰ ጉዳይ ላይ ተማሪን ያማከለ የማስተማር ዘዴን መጠቀም ቢመከርም፤ አስተማሪን ያማከለ የማስተማር ዘዴን መጠቀም አይከለከልም።

ተማሪን ያማከለ ትምህርት አስቸጋሪ እና የመማር ሂደት ውስጥ ተማሪዎችን ያካትታል። ተማሪዎችም ስለሚማሩት ነገር እና እንዴት እየተማሩ እንዳሉ እንዲያስቡ ይበረታታሉ። በተጨማሪም ተማሪን ያማከለ የማስተማር ዘዴዎች ተማሪዎችን በመማር ሂደት ላይ የተወሰነ ቁጥጥር እንዲኖራቸው በማድረግ ያነሳሳቸዋል። በእርግጠኝነት እንደ መምህር የተለያዩ የማስተማር እና የመማር ዘዴዎችን ያውቃሉ፡፡ ነገር ግን በእያንዳንዱ ትምህርት ውስጥ የሚከተሉትን የማስተማሪያ ዘዴዎች በጥምረት እንድትጠቀም እንመክርሃለን።

1. የንግግር ዘዴ(ሌክቸር)፡-

የንግግር ዘዴ እንደ እውነታዎችን፣ መርሆችን ወይም ግንኙነቶችን ማብራራትን የሚያካትት የማስተማር አይነት ነው።ይህ ዘዴ መረጃን ለማስተላለፍ ወይም ስለ አንድ ርዕሰ ጉዳይ ሰዎችን ለማስተማር የሚያገለግል የቃል አቀራረብ ነው። ለምሳሌ፣ ስለ ዜግነት ምንነት፣ የዜግነት ገፅታዎች፣ ዜግነት ስለማግኘት እና ስለማጣት መንገዶች፣ ስለ ኢትዮጵያ ዜግነት ህግ ቁልፍ ነገሮች፣ ስለ መንግስት ጽንሰ-ሀሳብ ማስተማር ከፈለጉ።እንዲሁም የማህበረሰብ ተሳትፎ፣ የማህበረሰብ ተሳትፎ ገፅታዎች እና የትችት አስተሳሰብ ትርጉም፣ የመሳሰሉትን ለማስተማር ይህን የማስተማር ዘዴን እንድትጠቀሙ ይመከራል።

2. የውይይት ዘዴ፡

ለተማሪዎች የውይይት ዘዴ ከንግግር ዘዴው የበለጠ አሳታፊ የትምህርት ዘዴ ነው። በክፍል ውስጥ መምህሩም ሆነ ተማሪዎቹ በድርጊት ውስጥ ይሳተፋሉ፡፡ተማሪዎች ልምዶቻቸውን፣ ሃሳባቸውን እና አመለካከታቸውን የሚያካፍሉበት መንገድ ነው።ተማሪዎች በሚማሩት ነገር ውስጥ እንዲሳተፉ በማበረታታት ለተፈለገ የአመለካከት ለውጥ አስተዋፅዖ ያደርጋል።በውጤቱም ፣ የውይይት ዘዴው ለተማሪ ንቁ ተሳትፎ ወሳኝ ነው፡፡ ተማሪዎች በቡድን እንቅስቃሴዎች እና የትብብር ተግባራት እንዲሳተፉ በማነሳሳት ተማሪዎች በቡድን ተግባራት እና የትብብር ተግባራት ላይ እንዲሳተፉ፣ ተማሪዎች ሂሳዊ አስተሳሰብ እንዲያዳብሩ ያስችላቸዋል፣ መተንተን፣ ማቀናጀት፣ መገምገም፣ ማመዛዘን፣ ችግር መፍታት ተማሪን ያስተምራል። ለምሳሌ ስለ ጥሩ ዜጋ አስፈላጊነት፣ ዜግነት ስለማግኘትና ስለማጣት መንገዶች፣ ስለ ኢትዮጵያ ዜግነት ህግ ቁልፍ ነገሮች፣ ስለ መንግስት አካላት፣የመንግስት ተግባራት ፣ በመንግስት እና በመንግስት መካከል ያሉ ልዩነቶች ፣ የዲሞክራሲ ትርጉም ፣ የዴሞክራሲ ዓይነቶች እና የዴሞክራሲያዊ መንገዶች ፣ የውይይት ዘዴን መጠቀም ይችላሉ ።

3. የማሳያ ዘዴ፡-

የትምህርቱን ይዘት ማስረጃ በማቅረብ የማሳየት ተግባር የማሳያ ዘዴ በመባል ይታወቃል። አንድ ነገር እንዴት እንደሚሰራ ወይም እንደተሰራ በማሳየት እና በማብራራት ላይ የተመረኮዘ የማስተማር ዘዴ ነው።የማሳያ ዘዴ መረጃን፣ ሃሳቦችን እና ሂደቶችን ለመመርመር ምስላዊ አቀራረብ ነው። ለምሳሌ እንደ የዴሞክራሲ ሂደቶች፤የመንግስት ተግባራት፤ መንግስትና የመንግስት አስተዳደር እና የመሳሰሉትን ለማስተማር ምቹ ዘዴ ነው፡፡

4. ድራማዊ ዘዴ

ይህ የመማሪያ ዘዴ በአንድ እውነት እና ተጨባጭ በሆነ ማህበራዊ ጉዳይ ዙሪያ በክፍል ውስጥ አስመስሎ በማሳየት የማስተማር ዘዴ ነው፡፡ በዚህ ዘዴ ውስጥ ተማሪዎች ልምድ እንዲቀስሙ፤ በጥልቀት እንዲያስቡ እንዲሁም የውሳኔ አሰጣጥ ሂደትን እንዲያጎብቱ ይረዳል፡፡

5. የችግር በመፍታት የማስተማር ዘዴ

ተማሪዎችን በተለያዩ አነስተኛ ቡድን በመከፋፈል የችግር አፈታት እውቀትና ክህሎትን እንዲያዳብሩ በማድረግ የማስተማሪያ ዘዴ ነው፡፡ የዚህ ዘዴ ዋና አላማ ችግር መፍታት፤ተሳታፊ መሆንእና በጥልቀት የማሰብ ችሎታን ተማሪዎች እንዲያዳብሩ ማደረግ ነው፡፡ የዚህ ዘዴ ትኩረት መማርን ማበረታታት፤የማቅረብና ግብረመልስ የመስጠትችሎታን ማደዳበር፤ በቡድን መስራት፤አዳዲስ ፅንሰ-ሃሳቦችን በቀላሉ መማርን ማስረፅ ነው፡፡ ለምሳሌ አገር በቀል የዲሞክራሲ እሴቶችን፤የዲሞክራሲ አይነቶችን፤የህግ የበላይነት፤የማህበረሰብ ተሳትፎ፤በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት..ወዘተ ለማስተማር ያስችላል፡፡

6. የሚና የማስተማር ዘዴ

የሚና የማስተማር ዘዴ ውስጥ ተማሪዎች ድርሻን በመከፋፈል በተግባር እንዲጫወቱ በማድረግ የሚሳተፉበት ዘዴ ነው፡፡ በዚህ ዘዴ ውስጥ ተማሪዎች የተግባቦች ክህሎት፤ በጋራ የመስራት፤ አዲስ ነገር የመሞከር፤ትንተና እና ፈጠራን እንዲሁም ተሳትፎንና ተነሳሽነትን ያዳብራል፡፡ ይህ ዘዴ የተለያዩ የዜግነት ትምህርት ይዘቶችን ለማስተማር ያገለግላል፡፡

በመማር ማስተማር ሂደት ውስጥ የተለያዩ የመማር ማስተማር ዘዴዎች እንዳሉ ይታወቃል፡፤ ይሁን እንጂ የትምህርት ቤቱን ተጨባጭ ሁኔታ፤የተማሪዎችን የመረዳት ደረጃ፤የት/ት አላማ፤ የመምህሩን ችሎታ እና ልምድ ባገናዘበ መልኩ የተለያዩ ዘዴዎችን መጠቀም የመምህሩ ግዴታ እንደሆነ መታወቅ አለበት፡፡

የክፍል አስተዳደር

ውጤታማ የክፍል አስተዳደር ማዕከላት ተከታታይ እና ንቁ ዲሲፕሊን ያካተተ ነው። ለተሳካ የመማር ማስተማር ሂደት የአስተማሪ ክፍልን የመቆጣጠር ችሎታ ወሳኝ ነው። በክፍል ውስጥ የሚከሰቱትን ነገሮች ሁሉ በመከታተል አስፈላጊ ነው፡፡ ነገር ግን የዲሲፕሊን ጉዳዮች እስኪነሱ ድረስ መጠበቅ አያስፈልግም፡፡ የትምህርት አካባቢ የቱንም ያህል በጥሩ ሁኔታ የሚመራ ቢሆንም፣ተማሪዎች አልፎ አልፎ መጥፎ ባህሪይ ያሳያሉ። እንደ አስተማሪ፣ በከፍተኛ ጥንቃቄ እና አሳቢነት እነሱን ለመቆጣጠር ዝግጁ መሆን ይጠበቅብዎታል።ተማሪዎችዎን በትምህርቱ ጊዜ እንዲጠመዱ የማድረግ ችሎታ በክፍል አስተዳደር ውስጥ በጣም ወሳኝ ከሆኑ ክህሎቶች ውስጥ አንዱ ነው። ተማሪዎችዎ ምደባቸውን ካጠናቀቁ እና ምንም የሚሠሩት ነገር ከሌላቸው ለረብሻ ይጋለጣሉ። ስለዚህ የትምህርት ይዘትን በተለያዩ ክፍሎች መከፈሉን ያረጋግጡ፡፡ ለምሳሌ ሙሉ የክፍል ስራ፣ የግለሰብ ስራ እና ተግባራዊ ግዴታዎችን እንዲተገበሩ መደረግ አለበት። በተለያዩ የተማሪ እንቅስቃሴዎች በሚያከናውንበት ጊዜ የተማሪዎች የተለያዩ የማሰብ ችሎታ እና የተለያዩ የመማሪያ ዘይቤዎች ግምት ውስጥ ማስገባት ያስፈልጋል፡፡ በተጨማሪም የማስተማር-የትምህርት ሂደትን የሚፈቅድ የተማሪቀዎች አቀማመጥ ለረብሻ በማያመች መልኩ መሆን አለበት። ውጫዊው አካባቢ መማር-ማስተማርን እንደሚጎዳ ምንም ጥርጥር የለውም፤ነገር ግን የተማሪዎችን አቀማመጥ እንደገና ማስተካከል የተማሪ መጥፎ ባህሪ ይቀንሳል፡፡

ግምገማ

የተማሪዎች ለትምህርታዊ ተግባር የሚሰጡትን ምላሽ በሚመለከት መረጃን የማግኘት፣ የመገምገም፣ የመመዝገብ እና የመተግበር ሂደት በትምህርት ውስጥ ግምገማ በመባል ይታወቃል።በሌላ በኩል ግምገማ የተማሪን እድገት ለመለካት እና ተማሪዎች የተፈለገውን ዓላማዎች እንዳሟሉ ወይም አለማሟላታቸውን ለመወሰን ወሳኝ ክፍል።

እርስዎ እንደሚያውቁት ሁለት የግምገማ ዓይነቶች አሉ፡፡ እነሱም ማጠቃለያ እና ቅርጸት። የማጠቃለያ ግምገማ የሚከናወነው በማስተማር ክፍለ ጊዜ መጨረሻ ላይ ነው። በትምህርት ቤት ውስጥ ዓመታዊ እና የግማሽ ዓመት ፈተናዎች ምሳሌዎች ናቸው፡፡

በሌላ በኩል ፎርማቲቭ ግምገማ በጊዜ ሂደት የሚካሄድ ቀጣይነት ያለው ግምገማ ነው።በፕሮግራሙ ዲዛይንና ልማት ወቅት የሚደረጉ ውሳኔዎችን ከመጠናቀቁ በፊት ለማሻሻል፣ ለመቅረጽ እና ለማሻሻል በማሰብ የሚከወን ነው። ግቡ የተማሪዎችን አፈጻጸም ማበረታታት፣ ትንበያ መስጠት፣ መመርመር እና መምራት ነው።

በተማሪው የመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ በእያንዳንዱ ትምህርት መጀመሪያ፣ መሃል እና መደምደሚያ ላይ ጥያቄዎች አሉ። እነዚህ ጥያቄዎች የተማሪዎቹ ተሳታፊ መሆን አለመሆናቸውን ለመወሰን እርስዎን ለመርዳት የታሰቡ ናቸው። በተጨማሪም፣ የእራስዎን የማስተማር ዘዴዎች ውጤታማነት ለመገምገም እነዚህን ጥያቄዎች መጠቀም ይችላሉ።የማስተማር ዘዴዎችህን ማስተካከል ያስፈልግህ እንደሆነ እና ለተማሪዎች የተለያየ ችሎታ ያላቸውን ተማሪዎች የሚጠብቁትን ነገር በመጠበቅ ለተማሪዎች በቂ ሥራ እንዲሰጥ።የማስተማር ዘዴ እርስዎ እንዳሰቡት የማይሰራ ከሆነ፣ ሊያስተካክሉት ይችላሉ።

በአጠቃላይ በመምህሩ እና በተማሪው የጋራ ጥረት የተማሪዎቻችን እድገት እና አፈፃፀም መገምገም ወሳኝ ነው። ትምህርታዊ ግምገማ ሁኔታን መሰረት አድርገው የሚተገበሩ በርካታ ስልቶችን እንደሚያስፈልግ ግልጽ ነው።ስለሆነም የክፍል አስተማሪዎች ትምህርታቸውን መገምገም ይጠበቅባቸዋል፡፡ በአንድ ትምህርት እና/ወይም በክፍል ደረጃ ከባድ ቴክኒኮችን በመጠቀም የቃል ጥያቄን፣ ምልከታ፣ ጥያቄን፣ ፈተናን፣ ተግባርን፣ ፕሮጀክትን እና የመጨረሻ ፈተናን ያካትታል።

የትምህርት መርጃ መሳሪያ

የትምህርት መርጃ መሳሪያ መምህሩ በክፍል ውስጥ የትምህርቱን አላማ ለማሳካት፤የተማሪውን የመማር ውጤት ለማሻሻልና ትምህርቱን የበለጠ ተጨባጭ ለማድረግ የሚጠቀምበት ነው፡፡ የትምህርት መርጃ መሳሪያ የመማር ማስተማሩን አሳታፊ፤ አነቃቂ፤ጠንካራና ተጨባጭ ለማድረግ ይረዳል፡፡ የትምህርት መርጃ መሳሪያ አዘገጃጀት ትክክለኛና አካታች መሆን አለበት፡፡ መምህሩ በትምህርት መርጃ መሳርያ አጠቃቀም ላይ ትኩረት ማድረግ ያለበት በተማሪው ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ እንዳያደርስበት ነው፡፡ በሌላ በኩል በትምህርት መርጃ መሳሪያው የሚተላለፈው መልዕክት በጾታ፤በዘር፤ በሃይማኖት አድሎ የሚያደርግ መሆን የለበትም፡፡ እንዲሁም ተማሪውን ወደ ብጥብጥ የሚወስዳቸው፤ወደተለያየ ሱስ የሚገፋፋ መልእክት የሚያስተላልፍ መሆን የለበትም፡፡ የትምህርት መርጃ መሳሪያ ለተማሪዎች በጥልቀት የማሰብን ክህሎት ሊያሳድግላቸውና በማህበረሰብ ጉዳዎች ውስጥ ንቁ ተሳትፎ እንዲያደርጉ እድል የሚሰጥ መሆን አለበት፡፡ የትምህርት መርጃ መሳሪያ በተማሪው መጽሃፍ ላይ እንደ ተጨማሪ በመሆን የመማር ማስተማሩን ሂደት ይደግፋል፡፡ በተማሪው መጽሀፍ ውስጥ የትምህርቱ ህዘቶች፤ስዕሎችና የተለያዩ ትግበራዎች፤ የተማሪውን ተሳትፎ በመጨመር ዕውቀትን በማጎልበት በማነቃቃትና በማበረታታት የፍላጎት፤ብርታት፤ በራስ መተማመን በማሳደግ በማህበራዊ ጉዳዎች ላይ ድርሻቸውን እንዲወጡ ያስችላቸዋል፡፡ ስለዚህ መምህሩ የትምህርት መርጃ መሳሪያን በክፍል ውስጥም ሆነ ከክፍል ውጭ ስጠቀም ተማሪውን በሚጠቅም መልኩ መሆን አለበት፡፡ መምህሩ የትምህርት መርጃዎችን በአከባቢ ካሉ ሀብቶች በመስራት መጠቀም አለበት፡፡ በከተሞች አከባቢ ባሉት ትምህርት ቤቶች ውስጥ ተማሪዎች በኮምፒውተር ቤት ወይም በቤተ መጽሃፍት ውስጥ

ኮምፒውተር የመጠቀም ዕድል ያገኛሉ፡፡ ይህ ደግሞ ተማሪዎች ስለዓለማችን ያለውን መረጃ እንዲያገኙ ይጠቅማቸዋል፡፡ በትምህርቱ ሂዘት ላይ በመመርኮዝ የተለያዩ የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች እንደ ሕገ መንግስት፤ ኢጋዥ መጽሀፍት፤ካርታ፤ የተለያዩ ቁሳቁሶች፤ ስዕሎችና ወዘተ መጠቀም ይቻላል፡፡ በአጠቃላይ ከላይ የተገለጹት በአግባቡ ስራ ላይ ከተተገበሩ ተማሪዎች ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ዕውቀቶችና ግንዛቤዎችን ይጎናጸፋሉ፡፡

- የዜግነት ምንነት
- የመልካም ዜጋ ባህሪያት
- ዜግነት የሚገኝበትና የሚታጣባቸዉ መንገዶች
- የዜግነት ህግ በኢትዮጵያ
- የመንግስት ፅንሰ ሀሳብ
- የመንግስትአስተደደር ተግባራት
- መሰረታዊ የመንግስት ምሶሶዎች
- የዴሞክራሲ ትርጉም
- የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሐሳብ
- የሕግ ምንጮች
- የሕግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነት
- የሰብዓዊ መብቶችጽንሰ ሀሳብ
- የሰብዓዊ መብቶች ተቋማት በእትዮጵያ
- የማህበረሰብ ተሳትፎ ትርጉም

የመማር ብቃቶችና ክህሎቶች

- መንግስት እና በመንግስት አስተዳዳር መካከል ያሉ ልዩነቶች
- ዲሞክራሲን የማስፈጸም መንገዶች
- የዴሞክራሲ አይነቶች
- የህደት ዴሞክራና የተጨባጭ ዴሞክራሲ

- የህግ የበላይነት መገለጫዎች
- የህግ የበላይነት ተግዳሮቶች
- የማህበረሰብ ተሳትፎ አስፈላጊነት
- የማህበረሰብ ተሳትፎ አይነቶች
- በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት
- በጥልቀት ማሰብ ፅንሰ- ሀሳብ
- በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት

የሚከተሉትን ባህሪያትንና አመለካከቶችን ያዳብራሉ፡

- የመልካም ዜጋ አስፈላጊነት
- አገር በቀል ዲሞክራሲያዊ እሴቶች
- የህግ የበላይነት አስፈላጊነት
- የሰብዓዊ መብቶችን ለማስጠበቅ የሞራል ሀላፊነቶች
- የማህበረሰብ ተሳትፎ ባህሪያት
- የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞች

ምዕራፍ አንድ፤ ዜግነት

መግቢያ

ይህን ትምህርት ክፍል ለመሸፈን የተመደበው ጠቅላላ ሰዓት 11 ሰዓት ወይም 660 ደቂቃ ነው፡፡

ስለዚህ የምዕራፍ ትምህርቱን አጠቃላይ ዓላማዎች ለማሟላት ምዕራፍን ወደ አምስት ትምህርቶች እንዲከፋፍሉ እናበረታታለን፡፡ በዚህም መሰረት -

የምዕራፍ የመማር ውጤቶች	ይዘቶች
በዚህ ምዕራፍ መጨረሻ ተማሪዎች፡- ☞ የዜግነትን ፍሬ ነገር ይረዳሉ፤ ☞ የዜግነት ባህሪያትን ለይቶ ይገልፃሉ፤ ☞ የመልካም ዜግነትን አስፈላጊነትን ያብራራሉ፤ ☞ ዜግነት የማግኘት እና የማጣት መንገዶችን ይዘረዝራሉ፣ ☞ በኢትዮጵያ የዜግነት ሕግ ዋና ዋና ክፍሎችን ያብራራሉ	1.1 የዜግነት ፍሬ ነገር 1.2 የመልካም ዜግነት ባህሪያት 1.3 የመልካም ዜግነት አስፈላጊነት 1.4 ዜግነት የማግኘትና የማጣት መንገዶች እና 1.5 በኢትዮጵያ የዜግነት ሕግ መሰፈርቶች

1.1. የዜግነት ፍሬ ነገር

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ክህሎቶች፤-

- የዜግነትን ምንነት ይገልፃሉ፤
- የዜጎችን መብትና ግዴታዎችን ይዘረዝራሉ፤
- የዜጋና የዜግነትን ልዩነትን ይለያሉ፡፡

ይህ የትምህርት ክፍል የዓመቱ እና የይዘቶቹ የመጀመሪያ ክፍል ብቻ ሳይሆን በአጠቃላይ ከሥነ ምግባርና ከዜግነት ትምህርት ጋር በተያያዘ አንዳንድ ጠቃሚ ጽንሰ ሐሳቦችን በማንሳት ተማሪዎችዎን ለማነሳሳት ይጠቅሞታል ፡፡ ትምህርታችሁን ለመጀመር ተማሪዎቹ በመማሪያ መጽሐፋቸው ውስጥ ለተጠቀሱት ሁለት ጥያቄዎች መልስ እንዲሰጡ ይጠይቋቸው፡፡ የመጀመሪያው ጥያቄ አላማ በአጠቃላይ ዜግነት የሚለውን ቃል በተመለከተ የተማሪዎችን የግንዛቤ ደረጃ ለመወሰን ነው፡፡ ሁለተኛው ጥያቄ የተማሪዎችን የዕውቀት ደረጃ ዜጋንና ዜግነትን ከመለየት ችሎታቸው አንፃር ለመወሰን ያስችሎታል፡፡ስለዚህ ተማሪዎች በስድስተኛ ክፍል የሥነ ምግባር ትምህርት ክፍል ከመጨረሻዎቹ አከባቢ የዜግነት ሐሳቦችን በተወሰነ መንገድ እንደተረዱ ማስታወስ ያሻል፡፡

በዚህ መሠረት ተማሪዎችዎን ከጠየቃችሁና ካነሳሳችሁ በኋላ፣ ከዜጎች ጋር የተያያዙትን የተለያዩ ትርጉሞች ማብራራት መጀመር ትችላላችሁ። በመሰረቱ ዜጋ ማለት በህግ መሰረት የአንድ ሀገር ሙሉ አባል የሆነ የተወሰነ መብቶች እና ኀላፍነቶች ያለው ሰው ነው፡፡ ዜጎች የአገራቸውን ደንብ እና ሥርዓት በማክበር ሀገራቸውን ከጠላት እንዲጠብቁ ይጠበቅባቸዋል። ሰለዚህ እርስዎም እዚህን ተግባራዊ ለማድረግ አንዳንድ የተማሪዎችን ስም በመጥራት የሀገርቱ ዜጎች መሆናቸውን ምሳሌ መስጠት ይችላሉ።

ከተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍት እንደምትመለከቱት ዜግነት የሚለው ቃል ለተማሪዎችዎ ፍቺ መስጠትና ማስረዳት የሚኖርቦት ጥቅት ተጨማሪ ቁልፍ ሐረጎች አሉ። ዜግነት ምን ማለት እንደሆነ ማስረዳትና በዜግነትና በዜጋ መካከል ያለውን ልዩነት ማሳየት ይችላሉ፡፡ በዚህ ምክንያት ዜግነት ሙሉና ኃላፊነት የሚሰማው የአንድ ሀገር አባል መሆንን ይጠይቃል። አባልነት የሚያሳየው በፖለቲካ ማህበረሰብ ውስጥ አባላቶቹ ከመንግሥት ግደታ ሲኖርባቸው መንግሥትም ማህበረሰቡን የመጠበቅ ግዴታ አለበት ፡፡ ስለዚህ ዜግነት የአንድ ሰው ማንነትና የህግ ዕውቅና ማረጋገጫን ያሳያል፡፡ በዚህ ጊዜ ተማሪዎችዎ ዜጋና ዜግነት በሚሉት ቃላት መካከል ያለውን ልዩነት መለየት መቻል አለባቸው። በተማሪዎቹ የመማሪያ መጽሐፍ ላይ ያለውን የጉዳይ ጥናት ተጠቅመው ሐሳቡን ይበልጥ እንዲገነዘቡ ሊረዷቸው ይችላሉ፡፡ ይህን ለማድረግ አምስት ተማሪዎችን ያቀፈ ቡድን በማቋቋም ከጉዳይ ጥናት ቀጥሎ የተገኙትን ጥያቄዎች ለመመለስና ለመወያየት እንዲችሉ ያድርጉ።

የመጀመሪያው ጥያቄ ተማሪዎችዎ በታሪኩ መጨረሻ ላይ ግምታዊ ሐሳብ እንዲሰጡ ያስችላቸዋል።ተማሪዎችዎ የጉዳዩን ጥናት ከዜግነት መብቶችና ኃላፊነቶች ጋር እንዲያገናኙ ማበረታታት ይጠበቅቦታል። እንዲህ በማድረግ የልጆቹ ወላጆች ልጆቻቸውን ወደ ትምህርት ቤት ለመላክ እንደሚገደዱ በመናገር ጉዳዩን ሊደመድሙ ይችላሉ። ይህም ወላጆች ልጆቻቸውን ወደ ትምህርት ቤት ላለመላክ የሚሰጡት ምክንያት ደካማና አሳማኝ አይደለም ወደ ማለት ሊያደርሳቸው ይችላል። አንድ ልጅ ትምህርት ቤት የመሄድ መብቱ በወላጆቹ ደግነት ላይ ብቻ የተመሠረተ አይደለም፤ እያንዳንዱ ልጅ የአንደኛ ደረጃ ትምህርቱን የመከታተል መብት አለው ። ይሁን እንጂ ልጆቹ በትርፍ ጊዜያቸው ወላጆቻቸውን በችሎታቸው የመርዳት ኃላፊነት ሊኖራቸው ይችላል ።

1.2 የጥሩ ዜጋ ባህሪያት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ክህሎቶች፤-

- የመልካም ዜጋ ባህርያትን ይዘረዝራሉ
- የመልካም ዜጋ ባህርያትን ያሳያሉ
- የመልካም ዜጋ ባህርይን ይለማመዳሉ

ይህ ትምህርት ክፍል የሚጀምረው ሁለት የማነቃቂያ ጥያቄዎችን በመጠየቅ ነው። የመጀመሪያው ጥያቄ ተማሪዎች በወላጆቻቸው እርዳታ ጥሩ ዜጋ የሚለውን ፍቺ እንዲያገኙና ለክፍሉ ተማሪዎች እንዲያስረዱ ይረዳል። በሁለተኛው ጥያቄ ተማሪዎች ቢያንስ ሶስት በማኅበረሰባቸው ውስጥ ያሉትን የመልካም ዜጋ ባህሪያትን እንዲዘረዝሩ ይጠይቃል። ሰለዚህ የተማሪዎቹን መልሰ ካደመጡ በኋላ የአንድን ጥሩ ዜጋ ባሕርይ በመዘርዘር ጽንሰ ሐሳቡን ቀላል ማድረግ ይችላሉ ። በዚህም መሰረት ጥሩ ዜጋ የሚከተሉትን የሚያደርግ ሰው መሆኑን ያስረዱ።

- ☞ ሌሎችን ያከብራል፣
- ☞ ሌሎችን ይረዳል፣
- ☞ የሌሎች ሰዎች አስተያየት ይሰማል፣
- ☞ ራሳቸውን መርዳት የማይችሉ ሰዎችን ይረዳል፤
- ☞ ከሌሎች የህብረተሰብ አባላት ጋር ተስማምቶ ይኖራል፣
- ☞ ሁልጊዜ ለመማር ፈቃደኛ ነው, እና
- ☞ የማህበረሰባዊ ሃላፊነቶቹንና መብቶቹን ጠንቅቆ ያውቃል።

በተጨማሪም የመልካም ዜጋ ባህሪያትን ተግባራዊ በሆነ ምሳሌ ለማስተማር የሚያስችል ታሪክ እና ጥያቄ በተማሪዎች መማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ይገኛሉ። የመጀመሪያው ጥያቄ የተማሪዎች ግንዛቤ ምን ያህል እንደሆነ ለማወቅ የተዘጋጀ ነው። ለዚህ ጥያቄ መልስ ሲሰጡ ታሪኩ የላቀ ውጤት ስላመጣ ተማሪ መሆኑን ግልጽ ያደርጉ። በትምህርት ቤት ብቻ ሳይሆን ዓመቱን ሙሉ ከትምህርት ሰዓት ውጭ በሚከናወኑ እንቅስቃሴዎችም ጭምር ነው። ሁለተኛውን ጥያቄ በተመለከተ ተማሪ ጥሩ ዜጋ የሚያደርገውን ባህሪያት መግለጽ ይችላሉ። ለምሳሌ

- ☞ የትምህርት ቤት ደንቦችንና ሥርዓትን መከተል፤
- ☞ በተለያዩ ክበቦች ውስጥ መሳተፍ፤
- ☞ የፀረ ሙስና ክለበቦችን መምራት፤
- ☞ ከክፍል ተማሪዎች ጋር ተስማምቶ በመኖር ምሳሌ መሆን
- ☞ የተለያዩ እድሜዎች፣ ሃይማኖቶች፣ ቋንቋዎችና ብሔረሰቦችን ማክበር፤ እና
- ☞ የሀገርን ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ ከፍ የማድረግ ከፍተኛ ፍላጎት ያለው ናቸው።

በታሪኩ ውስጥ ያሉት ተማሪዎች የሰሯቸውን መልካም ነገሮች እንዳያከናውኑ የሚያግዷቸውን ለይተው እንዲያውቁ የሚጠይቅ ጥያቄም አለ። መልሱ እንደ እያንዳንዱ ተማሪ ባህርይ ሊለያይ ይችላል። ነገር ግን የግንዛቤ ማጣት ፣ ቁርጠኝነት ማጣት እና የመሳሰሉትን ነገሮች ሊጠቅሱ ይችላሉ፡፡ የጥያቄው ዓላማ ተማሪዎች ራሳቸውን እንዲመለከቱ ለማበረታታት ነው። ይህም የሚያግዘው ስለራሳቸው ስህተት ሌሎችን ከመውቀስ ይልቅ ራሳቸውን መመርመርና ማሻሻል የሚችሉባቸውን መንገዶች ለይተው ለማወቅ ያስችላቸዋል ።

ከዚህም በተጨማሪ በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ያለው ታሪክ ስለ ጥሩ ዜጋ ባህሪያት ለተማሪዎችዎ ለማስተማርም ሊያገለግል ይችላል። የአንድ ጥሩ ዜጋ የመጀመሪያውና ዋነኛው ህዝባዊ ግዴታ ህግን ማክበር ነው። መልካም ዜጋ የሀገሩን ህግ እና ደንብ በመከተል ለወላጆቹ፣ ለመምህራኑና ለእድሜ ባለፀጎች አክብሮት ያሳያል።

እዚህ ላይ በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የሚገኘውን ተጨማሪ ጥያቄ መጠየቅ ይችላሉ ። ጥያቄው በዋነኝነት የተዘጋጀው ተማሪዎች ህጎችንና ደንቦችን የማክበር አስፈላጊነትን እንዲገነዘቡ ለመርዳት ነው ። ይሁን እንጂ በትምህርት ቤታቸው ያሉት ተማሪዎች ለየትምህርት ቤቱ ደንብ የማይታዘዙና እርስ በርስ የማይከባበሩ ከሆነ የመማር ማስተማር ሂደቱ ይስተጓጎላል፤ እንዲሁም በተማሪዎች መካከልም ግጭት ሊፈጠር ይችላል።

ሁለተኛው እና በጣም አስፈላጊው የመልካም ዜግነት መለያ ኃላፊነት ነው። ጥሩ ዜጋ በተሰማራበት ሥራ ወይም የተሰጠውን ግዳጅ በብቃት የሚወጣ ሰው ነው፡፡ኃላፊነት እርምጃ መውሰድን የሚጠይቅ ከመሆኑም በላይ የምናስባቸውን በርካታ ገጽታዎ ያጠቃልላል። ተማሪዎች ከሚሰጣቸው ዋና ዋና ኃላፊነቶች አንዱ ትምህርት እንደሆነ ማጉላት ያስፈልጋል። ለምሳሌ ተማሪዎች በዋናነት ከሚጠበቅባቸው ኃላፊነቶች ውስጥ መማር፣ የቤት ሥራን እና የክፍል ሥራን መስራት፣ የክፍል ጓደኞቻቸውንና አስተማሪዎቻቸውን እንድያከብሩ ይጠበቅባቸዋል። እንደዚሁም እንደ አንድ ጥሩ ዜጋ የተሳሳቱ ድርጊት ካጋጠመ ለሚመለከተው አካል ሪፖርት ማድረግን ይጨምራል፡፡ ተማሪዎቹ ዋነኛ ኃላፊነታቸው የቤት ሥራቸውን መሥራትና ወላጆቻቸውን በቤት ውስጥ መደገፍ እንዲሁም ሌሎች ተማሪዎችን ማክበርና በትምህርት ቤት የአስተማሪዎቻቸውን ትእዛዝ መከተል መሆኑን ይንገሯቸው፡፡በተጨማሪም ተማሪዎች ማንኛውንም ተገቢ ያልሆነ ድርጊት ሪፖርት የማድረግ፣ አካባቢን በንጽሕና የመጠበቅና በማህበረሰብ አገልግሎት የመሳተፍ ኃላፊነት እንዳለባቸው ማስታወስ ይኖርባችኋል። ከዚያም እነዚህን የመልካም ዜጋ ባህሪያት በተማሪዎቹ መማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ከቀረበው ታሪክ ማገናኘት ይችሉ ይሆናል። የተማሪውን ድርጊት ስትመረምር በክፍል ውስጥ ብቻ ሳይሆን ከትምህርት-ሰዓት ውጪ በሚደረጉ እንቅስቃሴዎች ሃላፊነት እንዳለበት ትገነዘባለህ።

ከዚህ ፅንሰ ሃሳብ ጋር በተያያዘ ተማሪዎችዎን ተጠያቂዎች ናችሁ ወይ? በማለት መጠየቅ ይችላሉ፡፡ በተጨማሪም ተጠያቂዎቹ እነማን እንደሆኑና እንዳልሆኑ ለማወቅ ምን ማድረግ እንዳለባቸው ይጠይቁ ። የመልካም ዜጋ ባህሪያት በመጥቀስ ለእነዚህ ጥያቄዎች ምላሽ እንዲሰጡ አበረታቷቸው።

የመልካም ዜጋ ሦስተኛው ጠቃሚና ወሳኝ ባህርይ መቻቻል ነው። መቻቻል ሌሎች ሰዎች ወይም ተማሪዎች የራሳቸውን አመለካከት የመያዝ ነፃነት አላቸው የሚለውን ጽኑ እምነት ያካትታል፡፡ መቻቻል በተጨማሪም ሌሎች የራሳቸው አመለካከት እንዲኖራቸው፣ እምነታቸውን እንዲገልጹ እና ከራሳችን የተለየ አመለካከት እንዲኖራቸው መብት እንዲከበር ያስተምረናል። ስለዚህ መቻቻል ለሌሎች ሰዎች ሃይማኖቶች፣ ባሕሎች፣ ቋንቋዎችና ለሌሎች ጠቃሚ ሥርዓቶች ከፍተኛ አክብሮት ማሳየት ነው።

ባጠቃላይ መቻቻል የሰው ልጆች በሰላም አብሮ መኖር እንዲችሉ ያግዛል። በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ተማሪዎች ጓደኞቻቸው ወይም የክፍል ጓደኞቻቸው ተመሳሳይ ነገር እንዲናገሩ ይመርጡ እንደሆነ ተጠይቀው ነበር። በቋንቋ፣ አንድ ብሔር መሆን፣ ወይም ሃይማኖታዊ እምነቶቻቸውን ማካፈል፣ ወይም ልዩነት ጠቃሚ ነው ብለው የሚያስቡ ከሆነ በዚህ ጉዳይ ላይ ሲወያዩ የልዩነትን ጠቀሜታ እንዲያብራሩ እና እንዲያደንቁ ያስችላቸዋል። በዚህ ምክንያት ልዩነት አስፈላጊ ነው ብለው ሊከራከሩ ይችላሉ። ምክንያቱም የምንኖረው በዓለም አቀፍ ማህበረሰብ ውስጥ ነው። እናም እንደ ብዙ ባህሎች ማህበረሰብ ልዩነታችንን መረዳትና ማድነቅ ያስፈልጋል። ምክንያቱም ማንኛውም አይነት ልዩነት ሲኖር ሁሌም ከሌላው የምንማረው አዲስና አስደሳች ነገር ይኖራል።

በመጨረሻም የአገር ፍቅር ስሜት የአንድ ጥሩ ዜጋ ዋነኛ መለያ እንደሆነ ተደርጎ ሊዘረዘር ይችላል። አንድ የአገር ፍቅር ስሜት ያለው ሰው ለሀገሩ እውነተኛ ፍቅር ሊኖረው እንዲሁም ማኅበራዊ ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች ውስጥ መሳተፍ ይገባዋል ። የአገር ፍቅር ስሜት ያለው ዜጋ ለአገሩ ጥቅም ሲል መስዋዕትነት ለመክፈል ፈቃደኛ የሆነ ሰው ነው። ለተማሪዎችዎ ተግባራዊ ሊሆኑ የሚችሉ ምሳሌዎችን ሊሰቷቸው ይችላሉ፡፡ የሀገራችንን ነጻነት በመጠበቅ እኛ በክብር *እንድንኖር ውድ ህይወታቸውን የሰጡ ጀግኖቻችን እና አርበኞቻችን ኩራቶቻችን ናቸው።*

በተጨማሪም የአገር ፍቅር ስሜት ሌሎች ብዙ ቅርጾችን ሊይዝ እንደሚችል ለተማሪዎችዎ ሊያስተላለፉ ይገባል፡፡ ይኸውም ከወታደራዊ ግዴታ በተጨማሪ ዲፕሎማሲ፣ ትምህርት፣ ህክምና፣ ግብርና፣ ንግድና ሌሎች የተለያዩ እንቅስቃሴዎች ናቸው፡፡ እንዲሁም ሀገራቸውን የሚያስተዋውቁ አርቲስቶች፣ አትሌቶችና ሌሎች ባለሙያዎች በዓለም አቀፍ መድረክ ላይ የሀገራችን ሰንደቅ ዓላማ ከፍ ያደረጉ አርበኞችን ናቸው፡፡

በመጨረሻም የተማሪዎችዎ ምን ያህል እንደተረዱ ለመገምገም በመማሪያ መጽሐፋቸው ውስጥ ያሉትን ሶስት ተከታታይ ጥያቄዎች ላይ በአጠገባቸው ከተቀመጡት ተማሪዎች ጋር እንዲወያዩ ያድርጉ፡፡ እነዚህ ጥያቄዎች ተማሪዎችዎ የአርበኝነትን ባህሪያት፣ የአርበኝነት ስሜትን የሚያዳክሙ ነገሮችን እና የኢትዮጵያዊያንን የአርበኝነት ስሜት ለማሻሻል ምን መደረግ እንዳለበት እንዲጠቅሱ ለማስቻል የተዘጋጁ ናቸው፡፡ ስለ አርበኝነት ያስተማሩትን ፅንሰ ሀሳብ የመልካም ዜጋ ባህሪያት አንዱ መሆኑን እያብራሩ፤ በሌላ በኩል ደግሞ ሁለተኛውና ሦስተኛው ጥያቄ ሙሉ በሙሉ በእያንዳንዱ ተማሪ አመለካከት ላይ የተመሠረተ ነው፡፡ ነገር ግን ሌሎችን ከመውቀስ ይልቅ እራሳቸውን እንዲያዩ ማበረታታት ይኖርቦታል፡፡

1.3. የመልካም ዜጋ አስፈላጊነት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ክህሎቶች፤-

- የመልካም ዜጋ መነሻ ይለያሉ፤
- መልካም ዜጋ ያለውን አስፈላጊነት ያብራራሉ፤
- የመልካም ባህሪይ መጎናፀፍ እና ማጣት በማወዳደር ይገልጻሉ፡፡

በዚህ ትምህርት ክፍል ውስጥ አሰፈላጊ ጥያቄዎች ተካተዋል ፡፡ የመጀመሪያው ጥያቄ ተማሪዎችዎ የመልካም ዜጋ መነሻ በትክክል እንዲያስቡበት ያበረታታል፡፡ ተማሪዎች፣ መምህራንና አስተዳዳሪዎቹ መልካም ዜግነት ቢጎድላቸው ምን ሊከሰት እንደሚችል እንዲመረምሩ ተማሪዎችዎን ያነቃቁ፡፡ ይህን ለማድረግ በሚሞክሩበት ጊዜ ትምህርት ቤታቸውን እንደ ምሳሌ እንዲጠቀሙበት ሊመክሯቸው ይገባል፡፡ ከዚያም አመለካከታቸውን እንዲያንጸባርቁ ማድረግ፤ እንዲሁም የተማሪዎችዎ ሀሰብ በጥቁር ሰሌዳ ላይ መዝግቡ፡፡ በመቀጠል በተማሪዎችና በአስተማሪዎች፣ በተማሪዎችና በትምህርት ቤቱ አስተዳደር እንዲሁም በአስተማሪዎች መካከል መልካም ዜግነት ከሌለ ምን ዓይነት ግንኙነት እንደሚኖር ይጠይቋቸው፡፡ በመጨረሻም ተማሪዎችዎ መጽሐፋቸው ላይ የሚገኘውን ምሳሌ በትክክል እንዲመረምሩና እንዲያሰላስሉ አግዟቸው፡፡

የተማሪዎችዎን አስተያየቶች ከተቀበሏቸው በኋላ የመልካም ዜጋ አስፈላጊነትን በማጉላት ትምህርት መጀመር ይችላሉ፡፡ በዚህ መሰረት የመልካም ዜጋ ጥቅሞችን ተማሪዎችዎ ከሚጠቀሙበት ሀሳብ ጋር በተያያዘ የሚከተሉትን ጥቅሞች መመርመር ይችላሉ፡፡

መልካም ዜጋ በግለሰቦች ላይ ጠንካራ የሞራል ደንብ ለመትከል ብቻ ሳይሆን አስፈላጊ ነው፡፡ምክንያቱም፤-

- መልካም ዜጋ የዴሞክራሲያዊ ስርዓት ህልውናን በማረጋገጥ አስተማማኝና ደጋፊ የሆነ ህብረተሰብ እንዲኖር ለማድረግ ነው፡፡ ጤናማና ዘላቂ የሆነ ዴሞክራሲያዊ ኅብረተሰብ በመልካም ዜግነት ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ መልካም ዜግነት ለአካባቢም ሆነ ሀገራችንን ወደ ተሻለች ቦታ እንድትደርስ ያግዛል፡፡ ሁላችንም ሀገራችንን የመገንባትና ጥንካሬዋን የማስጠበቅ ኃላፊነት እንዳለብን፤ የመልካም ዜግነትን አስፈላጊነት አስመልክቶ እንዲህ ያለውን አስተሳሰብ ካስተዋወቁ በኋላ፣ ተማሪዎችዎ ኃላፊነታቸውን ሲወጡ በማኅበረሰባቸው ላይ ምን ያህል በጎ

ተፅዕኖ እንዳላቸው እንደሚያምኑ በመማሪያ መጽሐፋቸው ውስጥ ለተነሳላቸው ጥያቄ መልስ እንዲሰጡ በመጠየቅ ማሳተፍ ይችላሉ፡፡

- ተቃራኒ አመለካከት ባላቸው ሰዎች መካከል ትርጉም ያለው ውይይት ለማድረግ መልካም ዜጋ መሆን የግድ አስፈላጊ ነው፡፡ ለምሳሌ ፣ ተማሪዎችዎ የመልካም ዜግነት ባህሪያትን የሚያሳዩ ከሆነ ከእነርሱ የተለዩ ሰዎች ጋር የጋራ መግባባት ላይ ሊደርሱ ይችላሉ፡፡ እርስ በርስ መከባበርና መግባባት የሚንጸባረቀው በመልካም የዜግነት ባህሪ ነው፡፡ ይህ ባህሪ ግለሰቦች ወደ አንድ የጋራ ዓላማ በጋራ እንዲተባበሩ የሚያስችል ጠንካራ ስርዓት ይፈጥራል፡፡ ይህ ከሆነ ለተማሪዎችዎ ማንኛውንም ዓይነት ጽንፈኝነትን ለመዋጋት ሃሳባቸውን እንዲያስፉ፣ ስለ ማህበረሰብ ኢፍትሃዊነት ይበልጥ በጥልቀት እንዲያስቡና ገንቢ የሆነ ውይይት ላይ እንደሳተፉ ለተማሪዎች በግልጽ ማሳየት ትችላላችሁ፡፡
- የፍትሕ መጓደልን መቃወምና ፍትሐዊነትን ማራመድ ጥሩ ዜጋ ለመሆን ወሳኝ ነገር ነው የሚለውን ሐሳብ ጎላ አድርገህ ልትጠቅስ ይገባል፡፡ ለምሳሌ ያህል፣ አደገኛ ዕፅ አዘዋዋሪ የሆነን ሰው ወይም በአካባቢያቸው ሲሰርቅ የተገኘውን ሰው ለሚመለከተው አካል ማሳወቅ፡፡ እንዲህ ማድረግ ከሚያስገኛቸው ጥቅሞች አንዱ ለማኅበረሰቡና ለፍትሕ ሥርዓቶች ደህንነት አስተዋጽኦ ማበርከት ነው ፡፡
- የፍትሃዊነትና የእኩልነት መርህ ሁሌም የሚጸና ሲሆን ሌሎችም እንዲሁ እንዲያደርጉ ያበረታታል፡፡ እያንዳንዱ ዜጋ ፍትህ እንዲሰፍንና የፍትሕ መጓደልን ለመጋፈጥ ቢሠራ ዓመፅ ይቀንሳል፡፡ ይህን ሀሳብ በተሻለ ሁኔታ ለአብነት ለማሳየት በተማሪዎች የመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የሚገኘውን ስዕል ተጠቀሙ እና አንድ ተማሪ ወረቀት እየቀራረጠ በክፍል ውስጥ ሲበትን ካዩ ምን ሊያደርጉ እንደሚችሉ ጠይቋቸው፡፡ በተጨማሪም በእነሱ ማሰላሰልና ቀደም ሲል በተማሩት ርዕሰ ጉዳይ ጋር ዝምድና እንዲኖር አደርጉ፡፡
- በተጨማሪም ጥሩ የዜግነት ባህሪ ያላቸው ተማሪዎች ለጓደኞቻቸው አክብሮትና አሳቢነት እንዲያሳዩ እንዲሁም ኃላፊነታቸውን እንዴት ሊወጡ እንደሚችሉ ሊገልፁላቸው ይችላሉ፡፡ የመልካም ዜግነት ባህሪ ያላቸው ተማሪዎች ሌሎችን ያከብሯቸዋል፣ ይታገሣሉ፤ እንዲሁም በሃይማኖት፣ በቋንቋ ወይም በሌሎች ልዩነቶች ላይ የተመሰረቱ ፈተናዎች እንዲቀንሱ ይሰራሉ፡፡
- ክፍለ ጊዜውን ሲያጠናቅቁ ለተማሪዎቻችሁ የሚከተለውን የመልካም ዜጋን አስፈላጊነት አስታውሷቸው፡-
    - በግለሰቦች ላይ ጠንካራ የሥነ ምግባር ደንብ ማስረጽ፤
    - አስተማማኝና ደጋፊ የሆነ ህብረተሰብ ማሳደግ፤
    - አገራችንን የተሻለች ቦታ ማድረስ፤
    - ተቃራኒ አመለካከት ባላቸው ሰዎች መካከል ገንቢ ክርክር እንዲኖር ማድረግ፤
    - እርስ በርስ መከባበርና መግባባት እንዲኖር ያደርጋል፤
    - የጋራ ግብ ላይ ተባብሮ መስራት፤
    - ተማሪዎች ያላቸው አመለካከት እንዲሰፋ ያበረታታሉ፤
    - ስለ ማህበረሰብ ግፍና ጭቆና በጥልቀት ማሰብ፤
    - የፍትሕ መጓደልን መገዳደርና ፍትሕን ማስፈን፤ እና

☞ ለሌሎች ተማሪዎች አክብሮትና እንክብካቤ የማሳየት ስሜት ማዳበር።

1.4. ዜግነትን ማግኘት እና ማጣት የሚቻልባቸው መንገዶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ክህሎቶች፤-

☞ ዜግነት ማግኘት የሚቻልባቸውን መንገዶች ይዘረዝራሉ፤

☞ ዜግነት በመወለድና በዘር ሐረግ ማግኘት የሚቻልባቸው መንገዶችን ይገልጻሉ፤

☞ ዜግነት በሕግ ማግኘት የሚቻልባቸውን መንገዶች ይገልጻሉ።

ዜግነት ማግኘት ስለሚቻልባቸው መንገዶች ከማብራራትዎ በፊት በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የሚገኙትን ጥያቄዎች ይጠቀሙ። እነዚሁ ጥያቄዎች መሰረታዊ አላማዎች አሏቸው፣ አንደኛው አንድ ሰው እንዴት የሀገር ዜጋ ሊሆን እንደሚችል የተማሪዎችን የእውቀት ደረጃ መለየት፣ ሌላኛው የዕለት ተዕለት ትምህርታችውን በትኩረት መከታተላቸውን ለማወቅ ነው ። ከተማሪዎቹ ማሰላሰል በኋላ, ስለ ዜግነት ምንነት በማስረዳት ትምህርትዎን መጀመር ይችላሉ። በዚህ መሰረት ዜግነት የአንድ አገር አባል ሆኖ በመመዝገብ የሚገኝ ሕጋዊ መብት ነው። ማንኛውም ሰው የሀገሪቱን ህጋዊ ሁኔታዎች ካሟላ የዛ ሀገር አባል መሆን ይችላል። ስለዚህ እዚህ ላይ የሚነሳው ጥያቄ አንድ ሰው የአንድ አገር ዜጋ ሊሆን የሚችለው እንዴት ነው? በአጠቃላይ የዓለም አቀፍ ሕግ ሲታይ ዜጎች እነማን እንደሆኑ ለመወሰን ለእያንዳንዱ መንግሥት ይተዋል። አንድ ሰው የአንድ ሀገር ዜግነት በሀገሩ መንግስት ስርዓት መሰረት ያገኛል። ይህም ማለት ዜግነት የማግኘት አሰራር ከአገር አገር ይለያያል ማለት ነው።

ይሁን እንጂ ዜግነት ለማግኘት የሚረዱ የተለያዩ ዘዴዎችን መጥቀስ ይችላሉ፡-

ሀ. በውልደት መንገድ የሚገኝ ዜግነት፡ ዜግነትን በመወለድ ማግኘት እጅግ በጣም የተለመደ ዘዴ ነው። ብዙ ሀገሮችም ይህን ዘዴ ይጠቀማሉ። በዚህ ሃሳብ መሰረት በአንድ ሀገር ክልላዊ ወሰን ውስጥ የተወለደ ሁሉ በራሱ የዚያ ግዛት ዜጋ ይሆናል። ይህ ሲባል ደግሞ በዚያ ከተወለድክ የአንድ አገር ዜጋ የመሆን መብት አለህ ማለት ነው ። የዚህ አይነት ዜግነት በማህበራዊና ፖለትካዊ መሰፈርቶች ላይ የሚመሰረቱ አይደሉም። በመወለድ መንገድ የሚገኙ የዜግነት አይነቶች በሁለት ይከፈላሉ። እነሱም በትውልድ ቦታ የሚገኝ ዜግነት እና በዘር ሐረግ የሚገኝ ዜግነት ናቸው።

1. በትውልድ ቦታ የሚገኝ ዜግነት: ዜግነትን በትውልድ ቦታ ማግኘት እጅግ በጣም የታወቀ ዘዴ ስለሆነ ብዙ ሀገሮች ይህን ዘዴ ይጠቀማሉ። በዚህ ፅንሰ-ሀሳብ መሰረት ማንኛውም ሰው በሀገሪቱ ድንበር ውስጥ የተወለደ ወዲያውኑ የዚያ ሀገር ዜጋ ይሆናል፡፡ይህ የሚያሳየው ደግሞ በዚያ የተወለደ ልጅ የሀገሩ ዜጋ የመሆን መብት አለው ማለት ነው ።በዚህ የዜግነት ማገኛ ዜዴ ውሰጥ የልጁ ቤተሰብ ዜግነት ታሳቢ አይደረግም። ይህ አይነት ዜግነት የሚያመልከተው የሀገር ባለበትነት ወይም የአፈር መብት የሚለው ቃል ነው ።

2. በዘር ሐረግ የሚገኝ ዜግነት- አንድ ሰው በአንድ ወይም በሁለቱም ወላጆቹ ዜግነት ላይ ተመሥርቶ የአንድ ሀገር ዜጋ ሊሆን ይችላል ። ይህ መሠረታዊ ሥርዓት ልጆች የትም ቦታ ይውለዱ፣ ዜግነታቸው ግን የሚወሰነው በወላጆቻቸው ዜግነት ነው የሚል አቋም አለው።ይህም የደም ትክክለኛነት ጽንሰ ሐሳብ ተብሎ ይጠራል ።

ለ/ በሕጋዊ መንገድ የሚገኝ ዜግነት- በሕጋዊ መንገድ የሚገኝ ዜግነት አንድ የውጭ አገር ዜጋ ለመሆን ብቁ የሚያደርግ ሕጋዊ ሂደት ነው ። በሕጋዊነት ዜጋ ለመሆን የሚፈልግ ሰው በራሱ ፍቃድ ማመልከቻውን ሞልቶ በሕጋዊነት የዜግነት ጥያቄ ማቅረብ አለበት። ስለዚህ በአንድ አገር ዜግነት ለማግኘት የሚፈልግ ማንኛውም ሰው የሀገሪቱን ህጋዊ መስፈርት ማሟላት አለበት። ዜግነት በሕጋዊ መንገድ ለማግኘት የተለያዩ ዘዴዎች ቢኖሩም ዋና ዋናዎቹ ጋብቻ እና ጉዲፈቻ ናቸው።

1. ሕጋዊ ዜግነት በጋብቻ - ዜግነት በጋብቻ የአንድ አገር ዜጋ ለሚያገባ የውጭ አገር ዜጋ የሚሰጥ የዜግነት አይነት ነው። የአንድ ሀገር ዜጋ የሆነ ሰው ከሌላ ሀገር ዜጋ ጋር ከተጋቡ በኋላ የዚያ ሀገር ዜግነት ለማግኘት ማመልከቻ ሲያቀርብ ሕጋዊ ዜግነት ይሰጣል ።

2.ሕጋዊ ዜግነት በጉዲፈቻ ሕጋዊ ወላጆች ለመሆን የተዘጋጁ ባልና ሚስት ወይም ግለሰብ በሌላ አገር የተወለደውን ልጅ በጉዲፈቻ ሊያሳድጉትና ዜጋ ሊያደርጉት ይችላሉ። ይሁን እንጂ ይህ ከመደረጉ በፊት አንዳንድ መውሰድ ያለባቸው መመዘኛዎች አሉ ።እነዚህም መመዘኛዎች፤-

- ☞ ወላጆቹ (ባልና ሚስት ወይም ግለሰብ) የአንድ ሀገር ቋሚ ዜጎች መሆን አለባቸው።
- ☞ ለጉዲፈቻ የሚወሰደው ልጁ ከ18 ዓመት በታች መሆን አለበት፤ እና
- ☞ ህጻኑ በጉዲፈቻነት የተወሰደበት ሀገር ቋሚ ዜጋ መሆን አለበት።

በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ሁለት ጥያቄዎች ቀርበዋል፡፡

1) ዜግነት ለማግኘት የሚረዱ የተለያዩ መንገዶችን ዘርዝሩ!

ይህ ጥያቄ እርሶም ሆኑ ተማሪዎችዎ ቀደም ብላችሁ የተወያያችሁትን ጠቅለል ባለ መንገድ ለመግለጽ ያስችላችኋል። በዚህም ምክንያት ዜግነትን ለማግኘት የተለያዩ መሰረታዊ መንገዶች እንዳሉ በመግለጽ ትምህርትዎን ማጠቃለል ይችላሉ። የመጀመሪያዎቹ ዜግነት በመውለድ እና በዘር ሀረግ የሚገኙ መሆኑንና በሕጋዊ መንገድ ደግሞ በጋብቻ እና በጉዲፈቻ የሚገኙ ናቸው።ዜግነት በጋብቻ የሌላ አገር ዜጋ ለሚያገባ የውጭ አገር ዜጋ የሚሰጥ የዜግነት አይነት ነው። በሌላ በኩል ደግሞ በጉዲፈቻ በኩል ዜግነት ያለው ሰው ወይም ባልና ሚስት በሕጋዊ መንገድ በአሳዳጊነት የተወለደውን ልጅ በሌላ አገር ለማሳደግና ዜጋ ለማድረግ ያስችላል። ይሁን እንጂ ይህ ከመደረጉ በፊት መሟላት ያለባቸው አንዳንድ ቅድመ ሁኔታዎች አሉ።

2) ዜግነትን በመወለድ እና በህጋዊነት ማግኘት መካከል ያለው ዋናው ልዩነት ምንድን ነው?

ዜግነትን በመወለድና በህጋዊነት ማግኘት መካከል ያለው ዋናው ልዩነት በመወለድ የሚገኝ ዜግነት በተፈጥሮ የሚገኝ ሲሆን በህጋዊነት የሚገኝ ዜግነት ግን በፍቃደኝነት የሚደረግ ነው።

1.4.2 ዜግነት ማጣት የሚቻልባቸው መንገዶች

ዜግነት በበርካታ መንገዶች ማጣት ይችላል። በበርካታ መንገዶችም ማግኘት ይቻላል። ይህ ማለት ዜግነት በተለያዩ መንገዶች ሊገኝ እንደሚችል ሁሉ፣ በተለያዩ መንገዶችም ሊነጠቅ ወይም ሊወሰድ ይችላል። አንድ ሰው ዜግነቱን አጣ ማለት የሀገሪቱ ህጋዊ ዜጋ ሆኖ መቀጠል እንደማይችል ያመለክታል። ይህ የሚያሳየው የምትኖርበት ሀገር ዜግነት ከከለከለህ ዜግነት አተሃል ማለት ነው። ዜግነት የማጣት ሂደት እንደ ዜግነት የማግኘት ሂደት ሁሉ በየሀገሮቹ ሕግ ላይ የተመሠረተ ይሆናል።

ዜግነት በሁለት መንገድ ሊመለስ ወይም ሊነጠቅ ይችላል።እነሱም፤ ዜግነትን በፈቃደኝነት መመለሰ እና ዜግነትን ያለፈቃደኝነት መነጠቅ ናቸው።

በፈቃደኝነት ዜግነት ማጣት - "በፈቃደኝነት ዜግነት ማጣት" የሚለው ቃል ዜግነትን መተውን ያመለክታል።እዚህ ላይ ዋናው ትኩረት አንድ ሰው የዜግነት ደረጃውን በፈቃደኝነት እንዲያጣ በወሰነው ውሳኔ ላይ ነው። ዜግነታቸውን በይፋ ለማጣት የሚፈልጉ ዜጎች የእያንዳንዱን አገር መስፈርት ማሟላት አለባቸው።ተማሪዎችዎ ይህን ሐሳብ ይበልጥ እንዲገነዘቡ ለመርዳት ከመማሪያ መጽሐፋቸው ላይ አንድ ጥያቄ ጠይቋቸው። ጥያቄው ተማሪዎቹ አንድ ሰው በፈቃደኝነት ዜግነቱን የሚተወው ለምን ለምን እንደሆነ በዝርዝር እንዲዘረዝሩ ይጠይቃል።ዝርዝሩን አጠገባቸው ከተቀመጡት ተማሪዎች ዝርዝር ጋር እንዲያወዳድሩ መፍቀድ አለብዎት። ከዚያ በኋላ የተማሪዎችዎን ምክንያቶች ዝርዝር ተቀብላችሁ የሚከተሉትን ማብራሪያዎች በአጭሩ አቅርቡ ፡፡

አንድ ዜጋ በሚከተሉት ምክንያቶች በፈቃደኝነት ዜግነቱን ሊያጣ ይችላል፡-

- በባዕድ አገር ሕግ ፣
- የዜግነት ክህደቱን መግለፅ፣
- የውጭ ሀገር ሕገ-መንግሥትና ሕግን ለመደገፍ የታማኝነት መሐላ መፈጸም፣ እና
- በውጭ ሀገር ጦር ሰራዊት ውስጥ ለተልዕኮ አገልግሎት መስጠት ወይም መቀበል፣ ወዘተ

ሁለተኛው ጥያቄ ደግሞ ተማሪዎችዎ ዜግነታቸውን በፈቃደኝነት የሰጡ በአካባቢያቸው የሚኖሩ ሰዎችን ያውቁ እንደሆነ ወይም ሰምተው እንደሆነ ይጠይቁ።

II. ያለፍቃድ ዜግነት ማጣት - እያንዳንዱ ሀገር ዜግነትን የሚቆጣጠሩ የራሱ ደንቦች አሉት።

አንድ ዜጋ የተወሰኑ መስፈርቶችን የማይከተል ከሆነ የዜግነት መብት ሊሰረዝ ይችላል። ይህ ሊሆን የሚችለው በተለያዩ ምክንያቶች ሊሆን ይችላል ። ይሁን እንጂ የአንድን ሰው ያለፍቃድ ዜግነት ማጣት ወዲያውኑ በአስቸኳይ የሚከናወን ነገር አይደለም፤ ስለዚህ ተከታታይ እርምጃዎችን ማለፍ አለበት።

የዜግነት መብት በፈቃደኝነት እንደሚያጣ ሁሉ ተማሪዎችዎም አንድ ሰው ሳያስፈልግ ዜግነቱን እንዲያጣ የሚገደዱበትን አሳማኝ ምክንያት በዝርዝር እንዲዘረዝሩ መጠየቅ ይኖርቦታል ።ተማሪዎችዎ ዝርዝሩን ከክፍል ጓደኞቻቸው ዝርዝር ጋር እንዲያወዳድሩ አዘዋል። ከዚያም አንድ ሰው ሳያስብ ዜግነቱን እንዲያጣ ሊገደድ የሚያስችሉ አንዳንድ ምክንያቶችን ሊዘረዝሩ ይችላሉ፡፡ እርስዎ የሚከተሉትን ምክንያቶች መጠቀም ይችላሉ፡፡ እንዲሁም ሌሎች ምክንያቶችንም ተጨማሪ ማከል ይቻላል፡፡

አንድ ዜጋ በሚከተሉት ምክንያቶች ያለፍቃዱ ዜግነቱን ሊያጣ ይችላል-

- የሀገርን ምስጢር ለውጭ ጠላት አሳልፎ መስጠት፤
- ከውጭ ጠላት ጋር ተባብሮ ሀገር መውጋት፤
- በፍርድ ቤት በሕጋዊ መንገድ ዜግነቱን በመሰረዝ ሊሆን ይችላል።

1.5 ዜግነትን በኢትዮጵያ ማግኘትእና ማጣት የሚቻልባቸው መንገዶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃቶች፤-

- የኢትዮጵያ ዜግነት የማግኘትና የማጣት መንገዶችን ይገልፃሉ፤
- የሌላ ሀገር ዜግነት እያለ የኢትዮጵያ ዜግነትን በሕጋዊነት ማግኘት የሚቻልባቸውን መስፈርቶች ያስረዳሉ፤
- የኢትዮጵያ ዜግነትን ሊያስነጥቁ ወይም ሊያሳጡ የሚያሰችሉ መንገዶችን ይለያሉ።

ዜግነትን በኢትዮጵያ ማግኘትእና ማጣት ስለሚቻልባቸው መንገዶች ከማብራራትዎ በፊት በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የሚገኙትን ጥያቄዎች ይጠይቋቸው ፡፡ ይህ ጥያቄ መሰረታዊ አላማ አለው፣ አንድ ሰው እንዴት የኢትዮጵያ ዜግነት ማግኘት እንደሚችል የተማሪዎችን እውቀት ደረጃ ለመለካት ነው ። ከተማሪዎቹ ማሰላሰል በኋላ, ዜግነትን በኢትዮጵያ ማግኘትእና ማጣት ስለሚቻልባቸው መንገዶች በማስረዳት ትምህርትዎን መጀመር ይችላሉ። በዚህ መሰረት እንዲህ ማለት ይችላሉ አንድ ሰው በአባት ወይም በእናት ወይም በሁለቱም ኢትዮጵያዊ ከሆነ ቤተሰብ ከተወለደ የኢትዮጵያ ዜግነት ያገኛል።

ኢትዮጵያ የራሳቸው የዜግነት ሕግ ካላቸው ሀገሮች አንዱ ናት። ኢትዮጵያ በ1930 ዓ.ም የመጀመሪያውን የጽሁፍ የዜግነት ሕግ በሥራ ላይ አዋለች። ይህ ከመሆኑ በፊት ዜግነት በኢትዮጵያ ውሰጥ በአብዛኛው ይታወቅ የነበለው በባህላዊ መንገድ ነበር። የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት በ1995 በሥራ ለይ የዋለው ስለ ዜግነት አንዳንድ መሠረታዊ መርሆዎችን በማጸደቅ ነው።በዚሁ ሕገ መንግሥት አንቀፅ 6 መሰረት በሁለቱም ማለት በአባትና በእናት ወይም የኢትዮጵያ ወላጆች ያሉት ማንኛውም ግለሰብ የኢትዮጵያ ዜጋ ነው።

በዚህ ምክንያት የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ህገ መንግስት የኢትዮጵያ ዜግነት መብትን በመወለድ ወይም በደም ላይ በመመስረት አጽድቋል። በሕጋዊነት የኢትዮጵያ ዜግነትን ለማግኘት አጠቃላይ አዋጅም በኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ-መንግስት ውስጥ ተካቷል። ከዚህም በላይ በኢትዮጵያ ዜግነት አዋጅ ቁጥር 378/2003 መሰረት በአጠቃላይ የኢትዮጵያ ዜግነት የሚወረሰው በዘር ሐረግ በኩል ነው። ይሁን እንጅ በኢትዮጵያ ዜግነት አዋጅ ቁጥር 378/2003 መሰረት በትውልድ ቦታ ለሚገኝ የዜግነት መብት ቦታ የለውም።

ይህ አዋጅ አንድ ሰው ከተወለደ በኋላ ሕጋዊ በሆነ መንገድ ዜግነት ለማግኘት የሚጠቅሙ ዝግጅቶችንም ያካትታል። የኢትዮጵያ ዜግነት የሚፈልግ የውጭ አገር ዜጋ ግን የሚከተሉትን መስፈርቶች ማሟላት አለበት፡፡

- የኢትዮጵያ ዜግነት ሕግ በሚጠይቀው ዕድሜ ላይ መድረስ፤
- መኖሪያ አገሩን በኢትዮጵያ አቋቁሞ ማመልከቻውን ከማቅረቡ በፊት ቢያንስ ለአራት ዓመታት በኢትዮጵያ የኖረ፤
- በየትኛውም የሀገሪቱ ብሔሮች/ብሔረሰቦችና ቋንቋዎች በአንዱ መግባባት መቻል፤
- እራሱንና ቤተሰቡን ለማስተዳደር በቂና ህጋዊ የገቢ ምንጭ ያለው፤
- መልካም ባህሪ ያለው ሰው መሆን፤
- ምንም የወንጀል መዝገብ የሌላቸው፤
- የመጀመርያ ዜግነቱን መመለሱንና የሌላ ሀገር ዜግነት አለመኖሩን ማሰረጃ ማቅረብ ወይም ሀገር አልባ ሰው መሆኑን ማሳየት መቻል፤ እና

- በአዋጁ አንቀፅ 12 ላይ የተገለጸውን የታማኝነት ቃለ መሐላ መፈጸም ይጠበቅበታል።

በተጨማሪም ይህ አዋጅ ከመደበኛው አሠራር ለየት ባሉ አጋጣሚዎች ሕጋዊነት እንዲኖር ይፈቅዳል። የኢትዮጵያ ዜግነት ለሀገሪቱ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ላደረጉ የውጭ ዜጎች በልዩ ሁኔታ እውቅና ለመስጠት የሚያስችል መንገድ ይፍቀዳል። በዚህ ምክንያት፣ ከላይ የተዘረዘሩት ሁኔታዎች ምንም ይሁኑ ምን ለኢትዮጵያ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደረጉ የውጭ ሀገር ዜጎች የኢትዮጵያ ዜግነት እንደ ልዩ እውቅና ሊያገኙ ይችላሉ።

ኢትዮጵያ ውስጥ ዜግነት ማጣት የሚቻልባቸው መንገዶች

በአዋጅ ቁጥር 378/2003 የኢትዮጵያ ዜግነት ማጣት ሞዳሊቲዎችም ተቋቁመው ነበር። በዜግነት አዋጁ መሰረት ማንኛውም ኢትዮጵያዊ የኢትዮጵያ ዜግነቱን በፍቃደኝነት ካልለወጠ ወይም ህጉ በፍቃደኝነት በሚቆጥረው ዘዴ ሌላ ዜግነት ካላገኘ በስተቀር በመንግስት ውሳኔ የኢትዮጵያ ዜግነቱን ሊገፈፍ አይችልም። የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ህገ መንግስት አንቀጽ 33(1) ማንኛውም የኢትዮጵያ ዜጋ በመረጠው ምርጫ ላይ የኢትዮጵያ ዜግነቱን ሊገፈፍ አይችልም የሚል ተጨማሪ መግለጫ ይሰጣል። ይህም ማለት በኢትዮጵያ ሕግ መሰረት ሳያስፈቅድ የዜግነት ነጠቃ አይፈቀድም ማለት ነው።በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ አንድ ኢትዮጵያዊ እናት እና አንድ አሜሪካዊ አባት በፈረንሳይ ልጅ እንዳላቸው የሚገምት የመወያያ ነጥብ ታገኛለህ። የተማሪዎቹ ኃላፊነት በኢትዮጵያ ዜግነት ሕግ ላይ የተመሰረቱ ጥያቄዎችን መመለስ መሆን አለበት።ስለሆነም የህጻን ዜግነት ምን መሆን አለበት ብለው ሊጠይቋቸው ይገባል። አራስ ህጻን ደግሞ የኢትዮጵያ ዜጋ የመሆን መብት አለው ወይ? በኢትዮጵያ የዜግነት ሕግ መሰረት አዲስ የተወለደ ልጅ የኢትዮጵያ ዜግነት እንደሚያገኝ አያጠራጥርም ምክንያቱም እናቱ የኢትዮጵያ ተወላጅ በመሆኗ ነው።

በተጨማሪም በፈረንሳይ ዜግነት የሚሰጠው በተወለደበት ቦታ መሠረታዊ ሥርዓት ላይ ተመሥርቶ በመሆኑ የፈረንሳይ ዜጋ ሊሆን ይችላል። ይሁን እንጂ ነጥቡ አራሱ/ሷ ልጅ በአንድ ጊዜ ሁለት ዜግነት ሊኖረው/ሊኖራት እንደሚችል ነው፣ ይህም ድርብ ዜግነት በመባል ይታወቃል።በተቃራኒው ደግሞ ኢትዮጵያ ሁለት ዜግነት አልፈቀደችም፤ በመሆኑም እሱ/እርሷ 18 ዓመት እስኪሞላው ድረስ የዜግነት ደረጃውን መወሰን የእሱ/የእርሷ ቤተሰብ ነው።

ለክለሳ ጥያቄዎች ቁልፍ መልስ

	1	2	3	4
ክፍል I፡- እውነት/ውሸት	ውሸት	ውሸት	ውሸት	
ክፍል II፡- ብዙ ምርጫ	D	C	B	
ክፍል III፡- አዛምድ	C	E	A	B

ክፍል VI፡- አጭር መልስ

1) የመልካም ዜግነትን አስፈላጊነት ጨምሮ ብዙ ዝርዝሮችን ሊያገኙ ይችላሉ።

   - በግለሰቦች ላይ ጠንካራ የሥነ ምግባር ደንብ መደንገግ፤

- ☞ ለዴሞክራሲያዊ ስርዓት ህልውና እያረጋገጥን አስተማማኝና ደጋፊ የሆነ ህብረተሰብ እንዲኖር ማድረግ፤
- ☞ አገራችንን የተሻለች ቦታ ማድረግ፤
- ☞ ተቃራኒ አመለካከት ባላቸው ሰዎች መካከል ገንቢ ክርክር እንዲኖር ማድረግ፤
- ☞ እርስ በርስ መከባበር እና መግባባትን ማጎልበት ፤
- ☞ ተማሪዎች ያላቸውን አመለካከት እንዲሰፉ ማበረታታት፤
- ☞ ስለ ማህበረሰብ ግፍና ጭቆና በጥልቀት ማሰብ፤
- ☞ ማንኛውንም ዓይነት ጽንፈኝነትን ለመቋቋም ገንቢ የሆኑ ክርክሮችን ማድረግ፤
- ☞ ለሌሎች ተማሪዎች አክብሮት እና እንክብካቤ ስሜት ማዳበር ፤
- ☞ ኃላፊነትን መቀበል ናቸው።

ምዕራፍ ሁለት :መንግስትእና የመንግስት አስተዳደር

የምዕራፉ መግለጫ

ይህንን ምዕራፍ ለመሸፈን የተመደበው ጠቅላላ ጊዜ 10 (አስር) ሰዓት ወይም 600 ደቂቃ ነው።ምዕራፉ በአምስት ትምህርቶች ይከፋላል፡፡ በዚህም መሰረት፡-

የመማሪያ ውጤቶች፡-	የትምህርት ይዘቶች፡
❖ የመንግስት ጽንሰ-ሐሳብን ይገልፃሉ፡ ❖ የመንግስት ምሰሶዎችን ይለያሉ፣ ❖ የመንግስት ተግባራትን ይዘረዝራሉ፣ ❖ የመንግስት ቅርጾችን ይለያሉ፣ ❖ በመንግስት እና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያለውን ልዩነት ይገልፃሉ፡፡.	2.1 የመንግስት ጽንሰ-ሐሳብ 2.2 የመንግስትአካላት 2.3 የመንግስት ተግባራት 2.4 የመንግስት ቅርጾች 2.5 በመንግስትእና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያለው ልዩነት

ትምህርት አንድ፡ የመንግስት ጽንሰ ሃሳብ

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃቶች፤

- ☞ የመንግስት ምንነትን ይገልፃሉ፤
- ☞ የመንግስትን ምሳሌ ይሰጣሉ ፣
- ☞ ኢትዮጵያ መንግስት መሆኗን እና አለመሆኗን ይለያሉ፡፡

በምዕራፍ አንድ ያስተማሩትን በማስታወስ የዜግነት ፅንሰ-ሀሳብን ከመንግስት ጽንሰ-ሀሳብ ጋር በማገናኘት ትምህርትዎን ይጀምሩ። አንድ ሰው መብቱን ለመረዳት እና ኃላፊነቱን ለመወጣት ስለ መንግስት እና መንግስት አስተዳደር መሰረታዊ ግንዛቤ ሊኖረው ይገባል፡፡

ከዚያ በኋላ፣ በመማሪያ መጽሐፋቸው ላይ የቀረቡትን የማነቃቂያ ጥያቄዎችን ተጠቅመው እንዲመረምሩ በመጠየቅ ተማሪዎችዎን ማሳተፍ አለቦት። የመጀመሪያው ጥያቄ የሚያተኩረው "መንግስት" የሚለውን ቃል እንዴት እንደሚፈቱት ነው፡፡ በመቀጠልም፤ ወደ አእምሯቸው የሚመጡትን ጥቂት የአፍሪካ እና ዓለም አቀፍ አገሮችን እንዲጠቅሱም መጠየቅ አለቦት። በመጨረሻም፤ኢትዮጵያ እንደምሳሌ በመውሰድ ሀገር መሆኗን እና አለመሆኗን ይጠይቁ፡፡

እነዚህ ጥያቄዎች የተማሪዎን የመማር ፍላጎት ስለሚያነሳሰ፣ ገለፃቸውን ካጠናቀቁ በኋላ የቃሉን ትርጉም በመግለፅ መጀመር ይችላሉ። መንግስት

- ➢ በአንድ የመንግስት አስተዳደር የሚተዳደር የተደራጀ የፖለቲካ ቡድን "መንግስት" ተብሎ ይጠራል።

- መንግስት በመንግስት አስተዳደር ቁጥጥር ስር ያለ ህጋዊ እውቅና ያለው የፖለቲካ አካል ነው።
- መንግስት ማለት በተወሰነ ግዛት ውስጥ በቋሚነት የሚኖሩ፣ የራሳቸው አስተዳደር ያላቸው እና ከውጭ ጣልቃ ገብነት ነፃ የሆኑ የሰዎች ስብስብ ነው።

ይህንን መግለጫ ለተማሪዎችዎ ከሰጡ በኋላ ቀጣዩ ትምህርት በመንግስት ምሶሶዎች ላይ እንደሚያተኩር እና በሚቀጥለው ክፍል በዝርዝር እንደሚመለከቱት ይንገሯቸው።

የመንግስት ህልውና የሚፈለገው በመሰረታዊ የሰው ልጅ ፍላጎት ላይ የተመሰረተ በመሆኑ ነው። መንግስት የመመስረት አላማ ህጎችን በመጠቀም በሰዎች መካከል የሚፈጠረው አለመግባባቶችን ለመፍታት ነው፡

ተማሪዎችዎ በዚህ ትምህርት መጀመሪያ ላይ ለቀረበው የሃሳብ ማጎልበቻ ጥያቄ በእርግጠኝነት መልሱን መልሰዋል ። መልሱን እርስዎ ካቀረቡት ማብራሪያ አንጻር እንዲያረጋግጡ ይፍቀዱላቸው ።

እንዲሁም በተማሪዎቹ የመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ ሁለት ጥያቄዎችን ያገኛሉ፡፡. በመጀመሪያ ተማሪዎችን ለምን መንግስት እንደሚያስፈልገን እና በሁለተኛው ደግሞ ኢትዮጵያን ከሌሎች ሀገራት የሚለየው ምን እንደሆነ ይጠይቁ። የመጀመሪያውን ጥያቄ ለመመለስ በቀላሉ ቀደም ሲል የሰጡትን ማብራሪያ ይድገሙት፡- “የመንግስት ህልውና የሚፈለገው በመሰረታዊ የሰው ልጅ ፍላጎቶች ላይ የተመሰረተ በመሆኑ ነው። መንግስት የመመስረት አላማ ህጎችን በመጠቀም በሰዎች መካከል የሚፈጠሩ አለመግባባቶችን ለመፍታት ነው፡፡

ለሁለተኛው ጥያቄ ተማሪዎችዎ የታሪክ እና ጂኦግራፊያዊ እውቀታቸውን ተጠቅመው ስለ ኢትዮጵያ እንዲያስቡ እና ልዩነቷን በተመለከተ የየራሳቸውን መከራከሪያ እንዲያቀርቡ አበረታቷቸው። ኢትዮጵያ የራሷ ባህል፣ ታሪክ፣ የመልክዓ ምድር አቀማመጥ እና በሌሎችም ሁኔታዎች ልዩ የሆነች የአፍሪካ ሀገር ነች። ስለዚህ፣ ተማሪዎችዎ ኢትዮጵያን እንደሚከተለው እንዲገልጹ ይርዷቸው፡-

- ግዙፍ ፏፏቴዎች ያሉት የአባይ ምንጭ ፣
- የተለያዩ ሃይማኖቶች በሰላም አብረው የሚኖሩበት ሀገር፣
- ከ 80 በላይ ብሔር ብሔረሰቦች መኖሪያ፣
- በቅኝ አገዛዝ ያልተገዛች ሀገር፣
- ከፍታው ከ116 ሜትር ከባህር ጠለል በታች (የደናኪል ዲፕሬሽን) እስከ 4543 ሜትር ከባህር ጠለል በላይ (የራስ ዳሽን ተራራ) ያላት ሀገር ነች።
- የራሱ የሆነ ልዩ ስክሪፕት የለት፤
- በአፍሪካ ውስጥ ካሉ ከማንኛውም ሀገራት የበለጠ የዩኔስኮ የዓለም ቅርስ ቦታዎች መገኛ
- የራስዋ የቀን አቆጣጠር ያላት ሀገር (እያንዳንዳቸው 12 ወራት ከ30 ቀናት እና 13ኛው ወር ከ5 ወይም 6 ቀናትን ያቀፈ ነው።)
- የቡና መጋኛ ሀገር

2.2 ትምህርት ሁለት፡ የመንግስት ምሶሶዎች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃቶች፤

- የመንግስት ምሶሶዎች ይዘርዝራሉ፣
- የመንግስት ምሶሶዎች መኖር ለሀገር መሰረት መሆኑን ይረዳሉ፣

❖ ከመንግስት ምሶሶዎች ውስጥአንዱ ቢጎል ምን እንደሚሆን ይገምታሉ።

የመንግስት ምሶሶዎች

ይህንን **ትምህርት** ከመጀመርዎ በፊት፣ ስለ ሀገር ምንነት ቀደም ባሉት ክፍሎች የተወያያችሁበትን ነጥቦች መከለስ ጥሩ ነው። ተማሪዎችዎ ኢትዮጵያ መንግስት መሆኗን ወይም አለመሆኗን እንዲወስኑ ለማስቻል የሃሳብ ማጎልበቻ ጥያቄዎችን መጠቀም ይችላሉ፡፡ የእርሶን ምላሽ ተከትሎ፣ መንግስታትን በአንድ ሀገር ውስጥ ካሉ ሌሎች ተቋማት ለመለየት የሚያስችሉ አንዳንድ አስፈላጊ ነገሮች እንዳሉ በማስረዳት የእለቱን ትምህርት መጀመር ይችላሉ።

በውጤቱም፣ የመንግሥትን መሠረታዊ ምሶሶዎች ማለትም እንደ፣ ሕዝብ፣ ግዛት፣ መንግሥት እና ሉዓላዊነትን መጥቀስ ይቻላል።

ህዝብ፡ ለመንግስት መኖር ወሳኝ ከሚባሉት የመንግስት ምሶሶዎች አንዱ ህዝብ ነው። መንግስትን ለመመስረት የሚያስፈልገው የህዝብ ብዛት ቋሚ አይደለም። የአንድ ሀገር ህዝብ የአንድ ዘር፣ ሀይማኖት፣ ቋንቋ እና ባህል መሆን አይጠበቅበትም ። ዘመናዊው ሀገር ከተለያዩ ቡድኖች የተውጣጡ የዜጎችን ጥቅም የማመጣጠን ግድታ አለበት።

ተማሪዎችን ስለ ሀገሪቱ የህዝብ ብዛህነት ያላቸውን ግንዛቤ በመጠየቅ አሁንም ይህንን ሀሳብ ማግኘት ይችላሉ። ኢትዮጵያውያን በተፈጥሮ የብዙሀን ሀገር ሆና ፣ በተለያዩ ቋንቋዎች፤ ማንነት ፤ ባህል፤ ሃይማኖት እና ታሪክ ያላት ሀገር ናት፡፡ እንዲሁም በአካባቢዎ የሚገኙትን ብሄረሰቦች ከግምት ውስጥ በማስገባት ይህንን ጽንሰ-ሀሳብ አሁን ባሉበት ቦታ ላይ ሊጠቀሙበት ይችላሉ፡፡

ግዛት፡ ግዛት እንደ ሌላው የመንግሥት ምሶሶዎች ወሳኝ አካል ተደርጎ ይቆጠራል። ያለ ቋሚ ግዛት የትኛውም ሀገር ሊኖር አይችልም። የሀገር ግዛት መጠን ልክ እንደ ህዝቡ ቁጥር ቋሚ አይደለም፡፡ የመንግስት አስተዳደር የሰዎችን፣ የገንዘብ እና የሸቀጦችን ፍሰት በመቆጣጠር በድንበር በተገደበ ክልል ውስጥ ይሰራሉ። በተጨማሪም ተማሪዎችዎን ኢትዮጵያን በሰሜን፣ በደቡብ፣ በምስራቅ እና በምዕራብ በኩል የሚያዋስኗት አገሮች እንዲዘረዝሩ መጠየቅ ይችላሉ። ኢትዮጵያ በሰሜን ከኤርትራ፣ በሰሜን ምስራቅ ጅቡቲ፣ በምስራቅ ሶማሊያ፣ በደቡብ ኬንያ፣ በምዕራብ ደቡብ ሱዳን እና ሱዳን ትዋሰናለች።

የመንግሥትአስተዳደር፡- ሦስተኛው እና ዋናው የመንግስት ምሶሶ የሆነው መንግሥት አስተዳደር ነው። ያለ መንግስት አስተዳደር መንግስት ሊኖር አይችልም። የመንግስት አስተዳደር የመንግስትን የስራ ክንድ እንዲሁም ጠንካራ የፖለቲካ ድርጅት ነው። መንግስት ስልጣን እና ተግባራትን የማከናወን ሃላፊነት አለበት። በተጨማሪም፡ የመንግሥት አስተዳደር የሀገር ሕጎችን ያወጣል፣ይተረጉማል፣ ያስፈጽማል ። መንግስት አስመልክቶ የተማሪዎች መማሪያ መዕሐፍ ውስጥ ያሉትን ጥያቄዎች ተመልከቱ፡፡ ስለዚህም የመጀመሪያው በዴሞክራሲያዊ መንግስት ህግ የማውጣት፣ የማስፈጸም እና የመተርጎም ስልጣን ያለው ማን ነው? ይላል።

በኢትዮጵያ ለምሳሌ ሦስት የመንግስት አስተዳደር አካላት አሉ፡፡ እነሱም፤ ህግ አውጪ፣ አስፈፃሚ እና ተርጓሚ ናቸው፡፡ የሀገሪቱን ህጎች የማውጣት፣ የማስፈጸም እና የመተርጎም ሃላፊነት አለባቸው። የህግ አውጭው አካል የህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ነው፡፡, እሱም ፓርላማ ተብሎ ይጠራል፡፡ የህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ከፍተኛው የህግ አውጭነት ስልጣን አለው። የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አባላት ለአምስት ዓመታት በሕዝብ የሚመረጡት እና በሚስጥር ምርጫ ነው።

ከመንግስት አስተዳደር አካላት ውስጥ ሁለተኛው የህግ አስፈፃሚው አካል ነው፡፡ በኢትዮጵያ የፌደራሉ መንግስት ከፍተኛ አስፈፃሚ ስልጣን የተሰጠው ለጠቅላይ ሚኒስትሩ እና ለሚኒስትሮች ምክር ቤት ሲሆን ተጠሪነታቸው ለህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ነው። ጠቅላይ ሚኒስትሩ የሚመረጡት ከህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አባላት መካከል ቢሆንም፤ የቢሮ ጊዜ ገደብ የለውም። በመሰረቱ፣ አስፈፃሚው አካል በህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት የወጡ ህጎች ተፈጻሚ መሆናቸውን የማረጋገጥ ሃላፊነት አለበት።

ህግ ተርጓሚ ከሶስቱ የመንግስት አስተዳደር አካላት አንዱ ሀኖ ዋና ግዴታው ህግን መተርጎም ነው። ኢትዮጵያ ሁለት የተለያዩ የፍርድ ቤት አካላት አላት፡፡ እነሱም፤ የፌደራል እና የክልል ፍርድ ቤቶች ናቸው፡፡ እያንዳንዳቸው የየራሳቸው መዋቅርና አስተዳደር አሏቸው።

ፍርድ ቤቶች በፌዴራልም ሆነ በክልል ደረጃ የዳኝነት ስልጣን አላቸው። በኢፌዲሪ ሕገ መንግሥት መሠረት የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የበላይ የዳኝነት ሥልጣን አለው።

በሚቀጥሉት ክፍሎች መንግሥትንና ዓላማውን ብትዳስሱም፣ ሁለተኛው ጥያቄ ተማሪዎችዎ የመንግሥትን ሕልውና ጉልህ ገጽታዎች እንዲወያዩበት እና እንዲገነዘቡ ያስችላቸዋል። በጥሬው መንግስት ከሌለ ወይም በስልጣን ላይ ያለው የመንግስት አስተዳደር ስራውን መወጣት ካልቻለ ክፋቶቹ ሁሉ ሊከሳቱ ሲለሚችሉ ማንኛውም ተማሪ እንኳን ከአንድ ቦታ ወደ ሌላ ቦታ መሄድ አይችልም፡፡

ሉዓላዊነት: ስለ ሉዓላዊነት ከመወያየትዎ በፊት፣ ተማሪዎች ለአንድ ሀገር ስለ ሉዓላዊነት አስፈላጊነት እንዲወያዩ ማድረግ ይችላሉ። ሉዓላዊነት በተለምዶ ሁለት የተለያዩ ገጽታዎች አሉት ተብሎ ይታሰባል፡፡ እነርሱም ውስጣዊ ሉዓላዊነትእና ውጫዊ ሉዓላዊነት ናቸው ።

የውስጥ ሉዓላዊነት: በግዛት ሥልጣን ውስጥ ያለውን ሉዓላዊነት ያመለክታል። የውስጥ ሉዓላዊነት ያለው ሀገር በህብረተሰቡ ላይ ትእዛዝን የመከተል ስልጣን እና ብቃት አለው።

የውጭ ሉዓላዊነት: በሉዓላዊ ሀገር እና በሌሎች ግዛቶች መካከል ያለውን ግንኙነት ያመለክታል። የአንድ ሀገር የውጭ ሉዓላዊነት ከሌሎች ሀገራት ጋር ገለልተኛ ግንኙነት እንድትፈጥር ያስችላታል።

ሉዓላዊነትን በተመለከተ ለተማሪዎችዎ ጥያቄ ያቅርቡላቸው፡፡ ለምሳሌ "የኢትዮጵያን ብሄራዊ መዝሙር ታውቃላችሁ?" የተማሪዎችዎን ምላሽ ካገኙ በኋላ ፣ እባኮትን አንዳንድ ተማሪዎች የኢትዮጵያ ህዝብ ብሄራዊ መዝሙር እንዲዘምሩ ያድርጉ፡፡ ለመዘመር የሚቸገሩ ተማሪዎች ካሉ እገዛ ያድርጉላቸው፡፡

ቀጥሎም የጉዳይ ጥናት እና ሁለት ጥያቄዎች ስላሉ እባኮትን ተማሪዎቹ ሁለቱንም ጥያቄዎች ለተወሰነ ጊዜ እንዲወያዩበት እና የራሳቸውን ሀሳብ እንዲያቀርቡ ይፍቀዱላቸው። የኢትዮጵያን ሉዓላዊነት አስጠብቀው የሞቱ ኢትዮጵያውያን ጀግኖችን በተመለከተ፣ አድዋ ላይ ብናተኩር እንዲህ ያሉ ጀግኖችን ሊዘረዝሩ ይችላሉ።

- ደጀዝማች ባልቻ አባ ሳፎ
- ሐብተ ጎርጊስ ዲነግዴ
- ገበየሁ ጉርሙ
- ራስ ወሌ ብጡል
- አብዲሣ አጋ
- ገረሱ ዱኪ
- አልቃ ድንግል

ሁለተኛው ጥያቄ የኢትዮጵያን ሉዓላዊነት ለማስጠበቅ የወጣቱ ዋና ኃላፊነት ላይ ያተኩራል። በዚህ ሁኔታ ወጣቶች በማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ፖለቲካዊ ጉዳዮችን ጨምሮ በሁሉም የሀገራቸው እንቅስቃሴዎች ንቁ ተሳታፊ እንዲያዳርጉ ይጠበቃል።

ትምህርት ሶስት: የመንግስት አስተዳደር ተግባራት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃቶች፤

- የመንግስት አስተዳደር ተግባራትን ይገልጻሉ ፣
- ዴሞክራሲያዊ መንግስት ማህበራዊ መረጋጋትን ለማስቀጠል ያለውን ጠቀሜታ ይገልጻሉ፤

- ☛ የዴሞክራሲያዊ መንግስት የዜጎችን ፍላጎት ለማሟላት የሚያደርገውን ጥረት ይዘራዝራሉ።

የመንግስት ተግባራት

በዚህ ትምህርት፣ የመንግስት አስተዳደር ሀላፊነቶች በተማሪ መማሪያ መጽሀፍ ውስጥ የተካተቱት ሁለት የሃሳብ ማነቃቂያ ጥያቄዎች ቀርበዋል። እነዚህ ጥያቄዎች የተማሪዎችን የመረዳት ደረጃ ለመለካት እና እነሱን በማነሳሳት ለሚቀጥለው ትምህርት እንዲዘጋጁ ለማድረግ ያስችሎታል።

ስለዚህ, ከተማሪዎቹ ነጸብራቅ በኋላ አዲሱን/የምቀጥለውን ትምህርት ይጀምሩ። ስለዚህ፣ የመንግስት ተግባራት በሀገር ሀገር ቢለያዩም፣ በጣም የተለመዱት የሚከተሉት ናቸው።

- ☞ የህዝብ አገልግሎቶችን መስጠት ፣
- ☞ ብሔራዊ ደህንነትን ማስጠበቅ ፣
- ☞ ኢኮኖሚያዊ ውሳኔዎችን ማድረግ።

ከላይ የተዘረዘሩትን እያንዳንዱን ሚና ለመግለጽ ሲሞከሩ ጥያቄዎችን ያቀርባሉ፡፡ ተማሪዎችም በገለጻው ውስጥ ለጥያቄዎች መልስ ያገኛሉ።

1. **ህግ እና ስርዓትን መጠበቅ**

የመንግስት አስተዳደር ግዴታ ከመወያየትዎ በፊት፣ ተማሪዎችዎ የህብረተሰቡን መረጋጋት ለማጎልበት ዴሞክራሲያዊ መንግስት አስተዳደር ምን ሚና ሊጫወት እንደሚችል እንዲያስቡበት ያድርጉ፤ እና ከዚያ ከሚከተሉት መንገዶች በአንዱ ያብራሩ።

- ➢ ህግና ስርዓት ማስከበር የዴሞክራሲያዊ መንግስት አስተዳደር አንዱና ዋነኛው ተግባር ነው። መንግስታት ይህንን የሚያሳኩት የሁሉንም ዜጎች እንቅስቃሴ የሚቆጣጠሩ ህጎችን በማውጣት ነው።
- ➢ መንግስታት በቡድን አባላት መካከል ግጭቶችን ለመፍታት እና የህብረተሰቡን መረጋጋት ለማረጋገጥ የሚረዱ ዘዴዎችን ይሰጣሉ.። የመንግስት ህጎች ሰላምን ለመጠበቅ እና የሰዎችን ሙብት፣ ንብረት እና ህይወት ለመጠበቅ አስተዋፅኦ ያደርጋሉ።
- ➢ በተጨማሪም የመንግሥት አስተዳደር አለመግባባቶችን በጊዜ እና በሥርዓት ለመፍታት ዜጎችን ለመርዳት እንደ ፍርድ ቤቶች ያሉ ዘዴዎችን ይሰጣል።
- ➢ የእርስ በርስ ግጭትን ለመቆጣጠር መንግስት ግለሰቦች ማድረግ ያለባቸውንና ማድረግ በሌለባቸው ላይ ገደቦችን ይጥላል።

2. **የህዝብ አገልግሎቶችን መስጠት**

የመንግሥት አስተዳደር ለዜጎች ሰፊ አገልግሎት ይሰጣል። ተማሪዎችም በስልጣን ላይ ካለው መንግስት ብዙ አገልግሎቶችን ይፈልጋሉ። በአካባቢያቸው ስላሉት አንዳንድ የመንግስት አስተዳደር አገልግሎቶች ተማሪዎችዎን ይጠይቁ። የህዝብ አገልግሎቶች ለአንድ ሰው ህልውና በጣም አስፈላጊ ተብለው ስለሚገመቱት ሁለንተናዊ ተደራሽነታቸው መረጋገጥ አለበት። የህዝብ አገልግሎቶች የሚከተሉትን ያካትታሉ፤

- ➢ ትምህርት፣
- ➢ ጤና፣
- ➢ የእሳት አደጋ መከላከያ፣
- ➢ የህግ አስከባሪ ፣
- ➢ የአካባቢ ጥበቃ፣
- ➢ የሕዝብ መኖሪያ ቤት፣
- ➢ የህዝብ ማመላለሻ።

3. ብሔራዊ ደህንነትን መስጠት

የመንግስትን አስተዳደር ከሚጫወቱት ወሳኝ ሚናዎች ውስጥ አንዱ የሀገርን ደህንነት ማስጠበቅነው፡፡ የተማሪዎች ማስተማሪያ መጽሃፍ ውስጥ ያለው ኢትዮጵያን በሌላ ሀገር ከተወረረች ማን ይጠብቃታል? የሚለው ጥያቄ ላይ ተማሪዎች እንዲወያዩበት እባኮት እርዷቸው፡፡

ሀገሪቱን መከላከል የመንግስት አስተዳደር ሃላፊነት ብቻ አይደለም፡፡ እያንዳንዱ የሀገሪቱ ዜጋ የትውልድ አገሩን የመጠበቅ ሃላፊነት ሊወስድ ይገባል፡፡ እንዲሁም አገሪቱን ከውጭ ጥቃቶች መጠበቅ ነው፡፡

በዚህም ምክንያት ከመንግስት አስተዳደር ዋና ተግባራት አንዱ ለዜጎች የጋራ መከላከል እና ደህንነትን ማስጠበቅ ነው፡፡ መንግስታት ከውጭም ሆነ ከውስጥ ስጋቶች ሊጠበቁ ይገባል፡፡ በመሆኑም የብሔራዊ ደኅንነት ጉዳይ ለእያንዳንዱ ሉዓላዊ መንግሥት ቅድሚያ የሚሰጠው ጉዳይ ነው፡፡ ይህንን ተግባር ለመፈፀም መንግስት ወታደሮችን፣ ትጥቅ እና ኦፕሬሽን እንዲሁም የሰላም ማስከበር ተልዕኮዎችን ያካተቱ የሀገር መከላከያ ሃይሎችን ይፈጥራል እና ይጠብቃል፡፡ መንግስታት ብሄራዊ ደህንነትን ከማረጋገጥ በተጨማሪ ከውጭ ሀገራት ጋር ጥሩ ግንኙነት ሊኖራቸው ይገባል፡፡

4. ኢኮኖሚያዊ ውሳኔዎችን ማድረግ

ኢኮኖሚያዊ ውሳኔዎችን ማድረግ ሌላው የመንግስት አስፈላጊ ተግባር ነው፡፡ የትኛውም መንግስት የዜጎቹን ፍላጎት ብቻውን ሊያሟላ አይችልም፡፡ በተለምዶ የመንግሥት አስተዳደር የኢኮኖሚ ዕድገትና መረጋጋትን ለማስፈን ይሠራል፡-

- የዋጋ ንረትን በመቆጣጠር፣
- የሚያነቃቃ ንግድ እና
- የተፈጥሮ ሀብት ልማትን መቆጣጠር፡፡

ትምህርት አራት፡ የመንግስት አስተዳደር አይነቶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃቶች፤

- ☞ የመንግስት አስተዳደር መሰረታዊ አይነቶች ይለያሉ፤
- ☞ በንጉሣዊ እና ባላባታዊ የመንግሥት አስተዳደር ሥርዓቶች መካከል ያለውን ልዩነት ይገልጻሉ፤
- ☞ የ ዴሞክራሲያዊ መንግሥት አይነቶችን መሠረታዊ ምንነት ይረዳሉ፡፡

1. **ንጉሣዊ ሥርዓት፡** በንጉሳዊ አገዛዝ ሉዓላዊ ሥልጣን በአንድ ግለሰብ ማለትም በንጉሡ ነገሥቱ የተያዘ ሆኖ ሥልጣን በዘር ከአባት ወደ ልጅ የሚተላለፍበት የመንግሥት ስርአት ነው፡፡ ንጉሳዊ አገዛዝ የሚመራው በንጉስ ወይም በንግስት ሊሆን ይችላል፡፡ ዙፋኑ ብዙውን ጊዜ ለታላቅ ወንድ ልጅ ወይም ለቅርብ የወንድ ዘር ይተላለፋል፡፡ ሀሳቡን ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት የሚከተሉትን ሁለት ጥያቄዎች ይጠይቁ፡ የመጀመርያው ጥያቄ አሁንም ንጉሳዊ አገዛዝ ስላላቸው እና ሁለተኛው ደግሞ ስለ ኢትዮጵያ ንጉሳዊ አገዛዝ ሰምተህ ታውቃለህ ሚል ነው፡፡

አሁንም ንጉሣዊ አገዛዝ ያላቸው አገሮች፣

- አውስትራሊያ
- ባሐማስ
- ባርባዶስ
- ካናዳ

- ጃማይካ
- ታላቋ ብሪታንያ ወዘተ----፡፡

ኢትዮጵያን በተመለከተ፡ የንጉሠ ነገሥቱ ጥሩ ምሳሌ ነው።

አሪስቶክራሲ/ መኳንንት፡ የአሪስቶክራሲ ስርአት ሌላኛው የመንግስትአስተዳዳር መዋቅር ሆኖ ጥቂት እና ለመግዛት ብቁ ናቸው ተብሎ በሚታሰቡ ቡድኖች የሚመራ ስርአት ነው፡፡ ይህ ስርአት በተማሩ እና በጥቂት ቡድኖች ፍላጎት ላይ የተመሠረተ ነው፡፡

አምባገነንነት፡ በአምባገነናዊ ስርዓት ሥልጣን ገደብ የሌለው ሆኖ/እና በአንድ ግለሰብ ወይም በጥቂት ቡድኖች እጅ መኖሩን ያሳያል፡፡ በዚህ ስርዓት ውስጥ ሥልጣን በሀይል ይጠበቃል፡፡ አብዛኞቹ አምባገነኖች በአውቶርታርያን ወይም በቶታሊታሪያን አገዛዝ ውስጥ ይታያሉ።

ዴሞክራሲ፡ ዴሞክራሲያዊ የመንግሥት ሥርዓት ዜጎች በፖለቲካዊ ውሳኔዎች ውስጥ የሚሳተፉበት የመንግሥት ዓይነት ነው። ከሌሎች የመንግስት አካላት የሚለየው የዴሞክራሲ ባህሪያትን ተግባራዊ ማድረጉ ነው። በዴሞክራሲ ውስጥ ሁሉም ሰው ለማደግ እኩል እድል አለው ምክንያቱም መንግስት በዜጎች መካከል እኩልነትን ለማምጣት ይጥራል. ዴሞክራሲ ባለበት ነፃና ፍትሃዊ ምርጫ ይካሄዳል። ሁሉም በድምጽ መስጫ እድሜ ላይ ያሉ ዜጎች ሀገሪቱ እንዴት እንደምትመራ የራሳቸውን አስተያየት ሊሰጡ እና በተወካዮቻቸው አማካኝነት ድምፃቸውን ማሰማት ይችላሉ።

ትምህርት አምስት፡ በመንግስትእና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያለው ልዩነት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛዉ የመማር ብቃቶች፤

- ☞ በመንግስት እና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያለውን ልዩነት ይረዳሉ፡
- ☞ የመንግስት አስተዳደር ከመንግስት አካል አንዱ መሆኑን ይገልፃሉ፡፡

በመንግስት እና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያሉ ልዩነቶች

በዚህ ደረጃ ተማሪዎችዎ ስለ መንግስት እና መንግስት አስተዳደር ፤ በመንግስት እና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያለውን ልዩነት የሚረዱበት ጊዜ ነው። ስለዚህ ተማሪዎችዎን በመንግስት እና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያለውን ልዩነት እንዲናገሩ ይጠይቋቸው።

በመንግስት እና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያሉት መሰረታዊ ልዩነቶች የሚከተሉት ናቸው።

1. **የመንግስት አስተዳደር ከመንግስት ምሰሶዎች አንዱ ነው**

ቀደም ሲል እንደተገለፀው አንድ **መንግስት** አራት አስፈላጊ አካላትን ያቀፈ ሲሆን እነሱም ህዝብ ፣ግዛት፣ መንግስት እና ሉዓላዊነት ናቸው። በመሆኑም መንግስት አስተዳደር ሀገርን ወክሎ የሚሰራ የመንግስት አካል ነው፡፡

2. **መንግስት ረቂቅ ሲሆን የመንግስት አስተዳደር ግን ተጨባጭ ነው**

መንግስት የማይታይ ረቂቅ ፅንሰ-ሀሳብ ነው። በሌላ በኩል የመንግሥት አስተዳደር ተጨባጭ ነው፡፡ የመንግስት ስልጣንን ለመጠቀም የሚተባበሩ የሰዎች ስብስብ ተደርጎ ሊወሰድም ይችላል። የመንግሥት አስተዳደር በሕዝብ የተመረጡ ሰዎችን ያቀፈ ነው። ግልጽ የሆነ መዋቅር እና ቅርጽ አለው።

3. **የመንግሥት አስተዳደር በተወሰነ ሕዝብ ብቻ የተደራጀ ነው**

መንግሥት መላውን ህዝብ ያጠቃልላል። በሌላ በኩል የመንግሥት **አስተዳደር** የሚመሰረተው በህዝብ ተወካዮች ነው። የመንግስት **አስተዳደር** የህዝብ ተወካዮች ሆነው እንዲያገለግሉ ከተመረጡት ጥቂት ሰዎች ብቻ የተዋቀረ ነው።

4. **የመንግስት አባልነት ግዴታ ነው፣ የመንግስት አስተዳደር ግን አይደለም።**

የአንድ ሀገር ዜጎች ሁሉ የሀገሪቱ አባል ናቸው፡፡ ሁሉም ዜጎች ግን የመንግስት አስተዳደር አባል ላይሆኑ ይችላሉ፡፡ የመንግስት አባል መሆን ማለት የመንግስት አስተዳደር አባል መሆን ማለት አይደለም፡፡ ስለዚህ የመንግስት አባልነት ለሁሉም ዜጎች ግዴታ ሲሆን የመንግስት አስተዳደር አባልነት ግን ግዴታ አይደለም፡፡ ይህ ማለት፤ ዜጎች በግልም ሆነ በፖለቲካ ፓርቲ ስም በመደራጀት በመንግስት አስተዳደር ውስጥ ሊሳተፉ ይችላሉ፡፡ ይህ ደግሞ፤ በዜጎች መልካም ፍቃድ ላይ የሚመሰረት እንጂ እንደ የመንግስት አባልነት አስገዳጅ አይደለም፡፡

5. **እያንዳንዱ መንግስት አንድ አይነት አስፈላጊ ምሶሶዎች አሉት, ነገር ግን የመንግስት አስተዳደር አይነቶች እና ባህሪያት ከመንግስት መንግስት ይለያያሉ.**

እያንዳንዱ መንግስት እንደ ህዝብ፣ ግዛት፣ መንግስት እና ሉዓላዊነት ያሉ የጋራ ባህሪያት አሉት። በሌላ በኩል መንግስታት እንደ ፓርላሜንታዊ፣ ፕሬዝዳንታዊ ወይም የሁለቱን ጥምረት የመሳሰሉ የተለያዩ ስርዓቶች ሊሆኑ ይችላሉ። የመንግስት አስተዳደር በባህሪው ዴሞክራሲያዊ፣ ንጉሳዊ፣ መኳንንት ወይም አምባገነን ሊሆን ይችላል።

6. **መንግስት ቋሚ ነው የመንግሥት አስተዳደር ግን ጊዜያዊ ነው።**

የመንግስት እና የመንግስት አስተዳደርን ስናወዳድር; መንግሥት ራሱን የቻለ እና ለረጅም ጊዜ የሚቆይ ነው, ነገር ግን የመንግስት አስተዳደር በጊዜ ይመጣል እና ይሄዳል. ስለዚህ የመንግስት አስተዳደር ሙሉ በሙሉ በምርጫ ወይም በአብዮት ሊቀየር ይችላል።

ለግምገማ ጥያቄ የመልስ ቁልፍ

ክፍል አንድ፡

	1	2	3	4
ክፍል አንድ፡ እውነት/ሐሰት	**እውነት**	**ሐሰት**	**እውነት**	**ሐሰት**
ክፍል ሁለት፡ ምርጫ	**ሐ**	**ለ**	**ሀ**	

ክፍል III፡ አጭር መልስ

1) የመንግስት አራቱ ዋና ዋና ተግባራት ምን ምን ናቸው?
   ማህበራዊ መረጋጋትን መጠበቅ፣የህዝብ አገልግሎቶችን መስጠት፣
   ብሔራዊ ደህንነትን ማስጠበቅ፣
   ኢኮኖሚያዊ ውሳኔዎችን ማድረግ.

2. ከሀገር አካላት ውስጥ አንዱ ከጠፋ ምን ይሆናል?

ከግዛቱ አካላት አንዱ ከጠፋ እንደ ግዛት አይቆጠርም።

3፡ ዴሞክራሲ (17 ክፍለ ጊዜ)

መግቢያ

ምዕራፍ ሶስት በዴሞክራሲ ላይ የሚያተኩር ሲሆን በአስራ ሁለት (12) ሰአት ወይም 720 ደቂቃዎች ይሸፈናል ተብሎ ይጠበቃል። ይህ ምዕራፍ በዴሞክራሲ ላይ እንደሚያተኩር ማስረዳት አስፈላጊ ነው፡፡ ዴሞክራሲ ከዕለት ተዕለት

ህይወታችን ጋር የተያያዘ ስለሆነ መሰረታዊ የዴሞክራሲ ፅንሰ ሀሳብን ለተማሪዎች ግልጽ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ በዓለም ላይ ዴሞክራሲ የሚተገበርባቸው ሁለት መንገዶች እንዳሉ መረዳት አለባቸው። ዴሞክራሲን በተመለከተ ቢያንስ ሁለት አመለካከቶች እንዳሉ እና ልዩነታቸውን ግልጽ ማደረግ አስፈላጊ ነው፡፡ በአንድ በኩል ዴሞኪራሲ ሂደት ነው የሚሉ ሲሆን ሌሎቹ ደግሞ ዴሞኪራሲ በተጨባጭ ባመጣው ውጤት ይወሰናል የሚሉ ናቸው፡፡ በአሁኑ ጊዜ ኢትዮጵያን ጨምሮ በብዙ ሀገራት ለአገር በቀል ዴሞክራሲ ትኩረት ተሰቷል፡፡ ይህ ደግሞ ለዴሞክራሲ እድገት ትልቅ አስተዋጾ አለው፡፡ ስለዚህ ኢትዮጵያ ውስጥ ስለ ሀገር በቀል ዴሞክራሲ በጥልቀት ማጥናት አስፈላጊ ነው። የምዕራፉን አጠቃላይ ዓላማዎች ለማሳካት መምህሩ ምዕራፉን በስድስት ትምህርቶች እንዲከፋፍል ይመከራል።

የምዕራፉ የመማር ውጤቶች	**ትምህርቶች፡-**
በዚህ ምዕራፍ ማጠናቀቂያ ላይ፡- ➢ የዴሞክራሲን ምንነት ይገልጻሉ፤ ➢ የዴሞክራሲ አመጣጥ ይገልጻሉ፤ ➢ የዴሞክራሲ አይነቶችን ይዘረዝራሉ፤ ➢ የዴሞክራሲን መተግበሪያ መንገዶች ይለያሉ፤ ➢ ሂደት እና ተጨባጭ ዴሞክራሲን ይለያሉ፤ ➢ ሀገር በቀል ዴሞክራሲያዊ እሴቶችን ያደንቃሉ።	2.1 የዴሞክራሲ ምንነት 2.2 የዴሞክራሲ አመጣጥ 2.3 የዴሞክራሲ ዓይነቶች 2.4ዴሞክራሲንየመተግበርያ መንገዶች 2.5 የሂደት እና ተጨባጭ ዴሞክራሲ 2 6 ሀገር በቀል ዴሞክራሲ

3.1. የዴሞክራሲ ምንነት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፡-

- ➢ የዴሞክራሲን ምንጭ ይገልጻሉ፤
- ➢ የዴሞክራሲ ምንነትን ይናገራሉ፤
- ➢ የህዝብ አስተዳደርን ይገልጻሉ።

በዚህ ትምህርት መጀመሪያ ላይ የዴሞክራሲ ምንነት ይታያል። በዚህ ክፍል ስለዴሞክራሲ ፅንሰ-ሀሳብ ተማሪዎችን መሰረታዊ ግንዛቤ ማስያዝ አስፈላጊ ነው፡፡ የቀኑን ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት የተማሪዎችን ቅድመ ግንዛቤ ለማወቅ

በማነቃቅያ ጥያቄ ይጀምሩ፡፡ ይህንን ዓላማ ከግብ ለማድረስ በተማሪዎቹ የመማሪያ መጽሐፍ ላይ የማነቃቅያ ጥያቄ ቀርቧል። ይህ ጥያቄ ተማሪዎች ስለ ዴሞክራሲ ያላቸውን ቅድመ ግንዛቤ ለመገምገም ይረዳል።

ይህን ጥያቄ መጠየቅ ተማሪዎች በዴሞክራሲ ላይ እንዲያተኩሩና በዚህ ላይ ሀሳባቸውን እንዲለዋወጡ ይረዳል። ከዚህም በላይ ተማሪዎች እርስ በእርሳቸው ሃሳብ በመለዋወጥ እውቀታቸውን እንዲያሰፉ እድል ይሰጣል። ተማሪዎቹ በተነሱት ጥያቄዎች ላይ ሀሳባቸውን እየሰጡ ባሉበት ሰአት እርሶ የተማሪዎቹን ሀሳብ ሳይገድቡ በመቀበል ተማሪዎቹ ሃሳባቸውን ሲያጠናቅቁ የማጠቃለያ ሀሳብ ይስጡ፡፡ውድ መምህር የተማሪዎቹን ቅድመ ግንዛቤ ካገኙ በኋላ ከዴሞክራሲ ጋር የያያዙ የተለያዩ ትርጓሜዎችን ወይም ፍችዎችን በመስጠት የዴሞክራሲ ምንነትን በማብራራት መጀመር ይችላሉ። ዴሞክራሲን በተመለከተ አንድ ወጥ ፍቺ ይህ ብቻ ነው ተብሎ የተሰጠ የለም። በተለያዩ ግለሰቦች እና ምሁራን የቀረቡ በርካታ ትርጓሜዎች አሉ፡፡ ይሁን እንጂ እርሶ በክፍል ውስጥ ስለ ዴሞክራሲ የተለያዩ ትርጓሜዎች ማንሳት አይጠበቅቦትም። ዴሞክራሲ የሚለውን ቃል አመጣጡን በመግለጽ መጀመር አስፈላጊ ነው። በመማሪያ መጽሃፉ ውስጥ እንደተገለጸው ዴሞክራሲ የሚለው ቃል ከሁለት የግሪክ ቃላት “ዲሞስ” እና “ክራቶስ” የተገኘ ሲሆን ትርጉሙም “ዲሞስ” የሚለዉ ህዝብ ሲሆን “ክራቶስ” የሚለው ደግሞ ማስተዳደር ማለት ነው። እነዚህ ሁለት ቃላቶች ተጣምረው ዴሞክራሲን ይፈጥራሉ፡ ትርጉሙም “የህዝብ አስተዳደር” ማለት ነው።

ከዚህ በመቀጠል ወደ ዋናው የዴሞክራሲ ትርጉም እና ምንነት ማለፍ አለቦት። የዴሞክራሲን ትርጉም በተመለከተ ቢያንስ ሁለት አስፈላጊ ትርጓሜዎች አሉ። በክፍል ውስጥ መነሳት ያለበት የመጀመሪያው አስፈላጊ ነጥብ ዴሞክራሲ የመንግስት ስርዓት ሲሆን ይህም የመጨረሻው የፖለቲካ ስልጣን ለህዝብ የሚሰጥበት ነው፡፡ ህዝብ ለመንግሥታቸው ስልጣን የሚሰጡበት እና በተመሳሳይ መልኩ በፈለጉት ጊዜ ፈቃዳቸውን የሚያነሱበት ስርአት ነው ። በሌላ አነጋገር ፣ አንድ ህዝብ መንግስቱን ይመርጣል፤ መንግስት ፍላጎቱን ካላሟላ ደግሞ የመሰረዝ መብት አለው ማለት ነው።

የዴሞክራሲ ሁለተኛው ትርጉም በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ በግልፅ እንደተመለከተው የቀድሞው የአሜሪካ ፕሬዝዳንት አብርሃም ሊንከን “የህዝብ፣ በህዝብ እና ለህዝብ አስተዳደር” በማለት ገልፀውታል። በዚህ ትርጉም ውስጥ ሦስት መሠረታዊ ሃሳቦች አሉት። የመጀመሪያው የህዝብ የሚለው የስልጣን ምንጭ ሕጋዊነትን የሚወክል ነው። ይሄውም መሪዎች በህዝብ ብቻ የሚመረጡ መሆናቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ በህዝብ የሚለው ሁለተኛው ሐረግ በመንግሥት ውስጥ የሕዝብ ተሳትፎን እና ራስን በራስ ማስተዳደርን ያመለክታል። ለህዝብ የሚለው ሦስተኛው አስተሳሰብ ደግሞ መሪዎች እንደ ህዝብ ፍላጎት መስራት አለባቸው የሚለውን ያመላክታል፡፡

አሁን ተማሪዎቹ የዴሞክራሲ ምንነትን አውቀዋል። ነገር ግን፣ ፅንሰ-ሀሳቡን የበለጠ ለመረዳት እንዲችሉ በተማሪዎች የመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ የሚገኘውን የጉዳይ ጥናት ሊጠቀሙ ይችላሉ። የጉዳይ ጥናቱ በዋናነት የሚተርከው የክፍል ተወካዮች ያለምንም ሶስተኛ አካል ጣልቃ ገብነት በራሳቸው በነፃ እና በፍትሃዊ መንገድ ተወካዮቻቸውን እንዴት እንደሚመርጡ ነው።

ምርጫውን ሲያካሄዱ የሚከተሉትን ሂደት እንዲከተሉ አግዟቸው፡፡

1. ምርጫ አስፈጻሚዎችን ምረጡ

2. ዕጩዎች ራሳቸውን እንዲስተዋውቁ አድርጉ

3. የእጩዎችን ምልክት በመለየት ማሳወቅ

4. መራጮችን መለየት

5. ድምጽ የሚሰጥበትን ቀን ማሳወቅ

6. ድምጽ በሚስጥር እንዲሰጥ ማድረግ

7. ድምጽ አሰጣጡ ሲጠናቀቅ ድምጽ መቁጠር

8. የምርጫ ውጤቱን ማሳወቅ.

በመጨረሻም በዚህ ትምህርት ስር ለተማሪዎች የተዘጋጀ የቡድን ስራ አለ። እንደዚህ አይነት ሥራዎች ተማሪዎች ትምህርቱን የበለጠ እንዲገነዘቡ ይረዳቸዋል፡፡ ይህንን እርሶ ተማሪዎችዎን በቡድን በማደራጀት የተሰጣቸውን ሥራ እንዲተገብሩ ማድረግ ይችላሉ። አንድ ቡድን ከአራት እስከ ስድስት አባላትን እንዲይዝ ቢያደርጉ ይመረጣል፡፡ጥያቄው አንዳንዶች ዴሞክራሲ በአንድ ጀንበር የሚገነባ ሳይሆን በጊዜ ሂደት ነው ብለው ይከራከራሉ። ይህ ለምን ይመስለሀል/ሻል? እውነት ነው? የትኛውም ሀገር ወይም ማህበረሰብ በአንድ ጀምበር ዴሞክራሲን ሊገነባ አይችልም። ዴሞክራሲ ጊዜን የሚሻ ልምምድ ነው። ዴሞክራሲ የብዙ ሂደቶች ድምር ውጤት ነው። ለምሳሌ፡ ጥራት ያለውና እውነተኛ መረጃን በተጨባጭ የሚያቀርብ ገለልተኛ ማህበራዊ መገናኛ መኖር አለበት። የፖለቲካ ፓርቲዎቹ ጠንካራ ሆነው አማራጭ ሃሳቦችን ለህዝቡ ማቅረብ አለባቸው። ህዝቡ በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ውስጥ በንቃት መሳተፍ አለበት። ጠንካራ የሲቪል ማህበረሰብ ሊኖር ይገባል፡፡ በአጠቃላይ እነዚህ ሁሉ ተዋናዮች በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ሂደት ውስጥ ጉልህ ሚና ይጫወታሉ። የዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ጊዜን የሚጠይቅ ጉዳይ ነው፡፡ ቤት በአንድ ጀምበር እንደማይገነባ፣ ዴሞክራሲም በአንድ

ጀምበር ሊመጣ አይችልም፣ ምክንያቱም ዴሞክራሲ በጊዜ ሂደት የሚጎለብት በመሆኑ ነው። በመጨረሻም ለእለቱ ትምህርት የማጠቃለያ ሃሳብ ስጧቸው፡

3.2. የዴሞክራሲ መነሻ

ተማሪዎች ሊጎናፀፉት የሚገባቸው የመማር ብቃቶች፡-

- የዴሞክራሲ መነሻ ቦታን ይለያሉ፤
- የአቴንስ ዴሞክራሲ ባህሪያትን ይገልፃሉ፤
- የአቴንስ ዴሞክራሲን ውስንነቶችን ይዘረዝራሉ፤
- የአቴንስ ዴሞክራሲ አስተዋጽኦን ይዘረዝራሉ።

3.2.1 የአቴንስ ዴሞክራሲ

የዚህ ክፍል ሁለተኛው ትምህርት ስለ ዴሞክራሲ ታሪካዊ አመጣጥ ነው። ይህ ትምህርት የሚጀምረው የተማሪዎችን ቅድመ ግንዛቤ ለማወቅ በማነቃቅያ ጥያቄ ነው። ጥያቄው ስለዴሞክራሲ መነሻ ቦታ ወይም አመጣጥ ሲሆን የዕለቱን ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት ጥያቄውን ለተማሪዎቹ አቅርቡ። ተማሪዎቹ ሀሳባቸውን ካንሸራሸሩ በኋላ ዴሞክራሲ ከክርስቶስ ልደት በፊት በ5ኛው ክፍለ ዘመን ከግሪክ ከተሞች ውስጥ አንዷ በሆነችው በአቴንስ እንደተጀመረ ግለጹላቸው። ይህም ዴሞክራሲ ቀጥተኛ ዴሞክራሲ በመባል ይታወቃል፡፡

በዚያን ጊዜ የአቴንስ ከተማ ምን ያክል ሃያል እንደነበረች መግለጹ አስፈላጊ ነው። ከዚህ ጋር ተያይዞ በውይይቱ ላይ የሚከተሉት ነጥቦች መነሳት አለባቸው፡፡ ስለ ግሪክ ዴሞክራሲ ስናወራ የአቴንስ ዴሞክራሲ ማለታችን መሆኑን ልብ ማለት ያስፈልጋል። ይህ ማለት አቴንስ ብቸኛዋ ዴሞክራሲያዊ የመንግስት አስተዳደር ያላት ስለነበረች ሳይሆን በጊዜው አቴንስ በጣም ታዋቂ እና ኃያል በመሆኗ ነው። ዴሞክራሲ የተጀመረውና ይበልጥ የጎለበተው በፔርክልስ የአመራር ዓመታት ነው፡፤ በእሱ ዘመን አቴንስ ከግሪክ ከተሞች ቀዳሚዋ ነበረች ። በመሆኑም የፔርክልስ ዘመን ወርቃማው ዘመን ተብሎ ይጠራል፡፡ ፐርክልስ በስኬት ዘመኑ(its golden Age) የመሪዎች ቡድን(statesman) አባልና የመከላከያ አዛዠ ነበር፡፡

የግሪክ የከተሞች መንግስታት ትናንሽ ነጻ መንግስታት ናቸው፡፡ አቴንስ ትልቋ የግሪክ የከተማ መንግስት ሆና 40,000 ያህል ዜጎች ነበሯት። በአቴንስ መንግስት የሚወሰኑ ጉዳዮች ውሳኔ የሚያገኙት በቀጥተኛ ዴሞክራሲ ውይይት ከተካሄደባቸው

በኋላ ነው፡፡ ለምሳሌ፡ አቴንስ ከስፓርታ ጋር ወደ ጦርነት ስትገባ ፔሪክልስ መሪ ሆኖ የተመረጠው በህዝቡ ነው። የፔሪክልስ ዘመን የአቴንስ ወርቃማ ዘመን የሚባለው በአቴንስ ዴሞክራሲ በከፍተኛ ደረጃ ላይ የደረሰበት ግዜ ስለሆነ ነው።

የአቴንስ ዴሞክራሲ ቀጥተኛ ዴሞክራሲ ስለነበረ እያንዳንዱ (የወንድ ጎልማሳ) ዜጋ በከተማው አስፈላጊ በሆኑ ውሳኔዎች ላይ ድምጽ ይሰጣል። የአቴንስ ከተማ ዜጎች 500 አባላትን ያቀፈ የህግ አስፈፃሚ ምክር ቤት ሲኖራቸው የሚከተሉት የሥራ ድርሻ ነበረው፡፡

- የዕለት ተዕለት ሥራ ያከናውናል፤
- የጉባዔው ውሳኔ እንዲተገበር ያደርጋል፤
- የሚቀጥለውን የስብሰባ አጀንዳ የሚያዘጋጅ ይመርጣል፡፡

አባላቱ ለአንድ ዓመት የሥራ ዘመን ይመረጣሉ፡፡ ይህ ምክር ቤት የተለያዩ ኮሚቴዎች አሉት፡፡ ማንም ሰው በ500 አባላት ምክር ቤት ውስጥ ከሁለት ዓመት በላይ መቆየት አይችልም፡፡ አቴናዊያን የዜጎችን ተሳትፎ ለማሳደግ ምርጫን እንደ ጥሩ አጋጣሚ ሲጠቀሙበት ቆይቷል፡፡ በመሆኑም በግሪክ የተጀመረው ዴሞክራሲ ቀጥተኛ ዴሞክራሲ ነበር፡፡ማለትም ዜጐች በአስተዳደር ውሳኔዎች በቀጥታ ድምጽ ይሰጣሉ። የአስፈፃሚነት ስልጣን የሚተገበረው በ500 የምክር ቤት አባላት ብቻ ሳይሆን በሁሉም የዘጎች ተሳትፎ ነበር፡፡ ዜጎች ሲባል ግን የጎለመሱ ወንዶች ብቻ መሆናቸው መረሳት የለበትም፡፡ ይህን መግለፅ ተማሪዎች ባጠቃላይ ስለዴሞክራሲ በተለይ ደግሞ ስለአቴንስ ዴሞኪራሲ እንዲገነዘቡ ይረዳቸዋል፡፡

3.3. የዴሞክራሲ አይነቶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- ✓ የሊበራል ዴሞክራሲ ምንነት ይገልጻሉ፣
- ✓ የማህበራዊ ዴሞክራሲ ዋና ባህርያት ይዘረዝራሉ፣
- ✓ በሊበራል እና ማህበራዊ ዴሞክራሲ መካከል ያለውን ልዩነት ይገልፃሉ፡፡

ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት የተማሪዎችን የቀደመ ግንዛቤ ለመገምገም በሊበራል ዴሞክራሲ እና ማህበራዊ ዴሞክራሲ መካከል ያለውን ልዩነት በመጠየቅ ይጀምሩ፡፡ ተማሪዎች ስለ እነዚህ የዴሞክራሲ ዓይነቶች የሚሰማቸውን ማንኛውንም ሃሳብ ለክፍሉ እንዲያካፍሉ ማነሳሳት አለቦት። የተማሪዎችን ቅድመ መረጃ እና አስተያየት ከተቀበሉ በኋላ ወደ ትክክለኛው ውይይት መሸጋገር ይጠበቅቦታል።

የተለያዩ የዴሞክራሲ ዓይነቶች አሉ። የዴሞክራሲ ዓይነቶች በእነዚህ ሁለት ዝርዝሮች ብቻ የተገደቡ አይደሉም። ይሁን እንጂ ለዚህ የክፍል ደረጃ ሁለት (ሊበራል እና ማኅበራዊ) የዴሞክራሲ ዓይነቶችን ብቻ ተመርጠዋል። መንግስት በምጣኔ

ሀብታዊ እና በፖለትካዊ ጉዳዎች ውስጥ የሚያደርገውን ተሳትፎ መሠረት በማድረግ ዴሞክራሲን ሊበራል እና ማህበራዊ በማለት ሁለት ቦታ መክፈል ይቻላል፡፡

3.3.1 ሊበራል ዴሞክራሲ

ሊበራል ዴሞክራሲ በህብረተሰቡ ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች ውስጥ የመንግስት ጣልቃ ገብነትን የሚከለክል የዴሞክራሲ አይነት ነው። በኢኮኖሚያዊ ዘርፎች ውስጥ የመንግስት ሚና በጣም አናሳ ነው፡፡ እንደ ገበያ ላሉ የኢኮኖሚ ኃይሎች ግን ከፍተኛው ቦታ ተሰጥቷል፡፡ ይህ ዓይነቱ ዴሞክራሲ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚን መሠረት ያደረገ ነው። ይህ የሚያመለክተው የመንግስት ሚና ሥርዓትን ማስጠበቅ እና ደንቦችን ማዘጋጀት ተወዳዳሪ የኢኮኖሚ ኃይሎች ሚዛን በመጠበቅ ሚናቸውን የሚጫወቱበትን ማዕቀፍ ያዘጋጃል። ከዚህ በመነሳት የሊበራል ዴሞክራሲ ማዕከላዊ ሃሳብ የግለሰብ የፖለቲካ እና የህግ እኩልነት እንጂ የኢኮኖሚ እኩልነት አለመሆኑን ማወቅ ይቻላል። ከዚህ እይታ አንጻር ሊበራል ዴሞክራሲ አንዳንዴ ካፒታሊስት ዴሞክራሲ ይባላል፡፡ ይህም በአብዛኛዎቹ በምዕራባውያን አገሮች ይተገበራል።

3.3.2 ማህበራዊ ዴሞክራሲ

ማህበራዊ ዴሞክራሲን የሚያራምዱ መንግስታት ለኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ ጉዳዮች የበለጠ ቅድሚያ ይሰጣሉ፡፡ የማህበራዊ ዴሞክራሲ ግብ ካፒታሊዝምን በማሻሻል እኩልነት እና መደብ አልባ ማህበረሰብን መፈጠር ነው። ማህበራዊ ዴሞክራሲ ለማህበራዊ ፍትህ እና ድሆችን በኢኮኖሚ ማብቃትን ያበረታታል። ለዚህም የማህበራዊ ዋስትና፣የመኖሪያ ቤት፣ የነፃ ትምህርት፣የጤና እና የህክምና አገልግሎት አቅርቦት እና ሌሎች መሰል አገልግሎቶችን መስጠትን ይመለከታል።

በሁለቱ የዴሞክራሲ ዓይነቶች መካከል ያለው ልዩነት በውይይት ወቅት በደንብ መገለጽ አለበት። ቀደም ሲል እንደተገለፀው በመካከላቸው ያለው ልዩነት የትኩረት ጉዳይ ነው፡፡ ማህበራዊ ዴሞክራሲን የሚያራምዱ ሀገራት ለኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ ጉዳዮች ቅድሚያ ይሰጣሉ። እንዲህ ባለው የዴሞክራሲ ሥርዓት መንግሥት በኢኮኖሚና በማኅበራዊ ጉዳዮች ላይ ጣልቃ ይገባል። በሌላ አነጋገር ገበያው ነፃ አይደለም፡፡ ማህበራዊ ዴሞክራሲን የሚያራምዱ መንግስታት ገበያው ፍጹም እንዳልሆነ እና እንዲህ ዓይነቱ ጉድለት በመንግስታት ተሳትፎ መስተካከል አለበት ብለው ያምናሉ፡፡

3.4 ዴሞክራሲን የማስፈጸም መንገዶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የቀጥታ ዴሞክራሲን ትርጉም ይገልጻሉ፣
- የተዘዋዋሪ ዴሞክራሲን ይገልጻሉ፣
- በቀጥታ ዴሞክራሲ እና በተዘዋዋሪ ዴሞክራሲ መካከል ያለውን ልዩነት ይለያሉ።

መጀመሪያ ዴሞክራሲ በምን መንገድ ሥራ ላይ ይውላል ብለህ ታስባለህ? የሚለውን የማነቃቅያ ጥያቄ በመጠየቅ የእለቱን ትምህርት መጀመር ይጠበቅቦታል፡፡ ስለዚህም ይህን ጥያቄ በማንሳት የተማሪውን አእምሮ ማደስ አስፈላጊ ነው።

በዴሞክራሲያዊ ሂደት ውስጥ የዜጎችን ተሳትፎ መሰረት በማድረግ ዴሞክራሲን በሁለት መክፈል ይቻላል፡ ፡ እነሱም ቀጥተኛ (ንፁህ) እና ቀጥተኛ ያልሆነ (ተወካይ) ዴሞክራሲ ይባላሉ።

3.4.1 ቀጥተኛ ዴሞክራሲ

ቀጥተኛ ዴሞክራሲ (ንፁህ ዴሞክራሲ) "ሁሉም አዋቂ ዜጎች" ያለምንም ተወካይ ጣልቃ ገብነት በቀጥታበውሳኔ አሰጣጥ ውስጥ የሚሳተፉበት የዴሞክራሲ አይነት ነው፡፡ ይህ እምነት የተመሰረተው ከተወሰነ ዕድሜ በላይ የሆነ ማንኛውም ዜጋ በፖለቲካ ስብሰባዎች ላይ የመሳተፍ፣ በተወያዩበት ጉዳይ ላይ ድምጽ መስጠት እና የብዙሃኑን ውሳኔ መቀበልን የሚያካትት ነው። ለምሳሌ፤በክፍል ውስጥ፤ የክፍላችሁን ተወካይ በቀጥታ መምረጥ ትችላላችሁ፡፡ ይህ ደግሞ የቀጥተኛ ዴሞክራሲ አንዱ ምሳሌ ነው።

ከቀጥተኛ ዴሞክራሲ ጋር ተያይዘው የሚመጡ ችግሮች የሚታወቁ ናቸው። የአንድ ሀገር ህዝብ ውሳኔ ለማድረግ መሰብሰብ በማይችልበት ጊዜ፤ውስብስብ እና አጠቃላይ ጉዳዮችን በተመለከተ ቀጥተኛ የዴሞክራሲ ሥራ ላይ ማዋል አዳጋች ይሆናል፡፡ ሆኖም ቀጥተኛ ዴሞክራሲን ለመተግበር የሚያስችሉ ሁኔታዎች አሉ። ቀጥተኛ ዴሞክራሲ ሪፈረንደም ለማካሄድ፤በአከባቢ ኮሚቴዎች፣ትምህርት ቤቶች እና የዜጎች ማኅበራት አማካይነት ሊተገበር የሚችል ሲሆን ይህም ውይይት ተደርጎበት በጋራ ድምፅ ሊሰጥበት ይችላል።

በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ቀጥተኛ ዴሞክራሲ አንዳንዴ በተለዋዋጭነት ከንፁህ ዴሞክራሲ ጋር ጥቅም ላይ ይውላል። ተዘዋዋሪ ዴሞክራሲ ከተወካዮች ዴሞክራሲ ጋር በተለዋዋጭነት ጥቅም ላይ ይውላል። ስለዚህ ቀጥተኛ ዴሞክራሲን ከንፁህ ዴሞክራሲ፣ ተዘዋዋሪ ዴሞክራሲን ከተወካይ ዴሞክራሲ ጋር መጠቀም ይቻላል።

በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ ቀጥተኛ ዴሞክራሲን በዛሬው አለም ተግባራዊ ማድረግ ይቻላል? የሚል ጥያቄ አለ፡፡ እንደተለመደው እርሶ ተማሪዎችዎን ቡድን እንዲመሰርቱ እና በጥያቄው ላይ ሃሳቦችን እንዲለዋወጡ ማድረግ ይጠበቅቦታል። በመቀጠል መልሱን እንደሚከተለው ማቅረብ ይችላሉ፡፡ በአንዳንድ ሁኔታዎች ቀጥተኛ/ንፁህ ዴሞክራሲን መተግበር የሚቻል ቢሆንም በእያንዳንዱ የፖለቲካ ውሳኔ ላይ ግን ተግባራዊ ማድረግ አይቻልም። ቀጥተኛ/ንፁህ ዴሞክራሲን ከመተግበር ጋር ተያይዞ ያለው ችግር የሕዝብ ብዛት፣ገንዘብ እና ጊዜ ምክንያቶች ናቸው። በእንደዚህ ዓይነት ተግዳሮቶች እና ገደቦች ውስጥ በእያንዳንዱ የፖለቲካ ውሳኔ እና ጉዳዮች ውስጥ ቀጥተኛ ዴሞክራሲን መተግበር በጣም ከባድ ነው።

የቀጥተኛ/ንፁህ ዴሞክራሲ ፅንሰ-ሀሳብ በጣም ተጨባጭ ለማድረግ ሚና መጫወት/የሚና ጨዋታ/ በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ ቀርቧል።

3.4.2 ቀጥተኛ ያልሆነ (የውክልና) ዴሞክራሲ

በዘመናዊው ዓለም ውስጥ በጣም የተለመደው ዴሞክራሲን የማስፈጸም ሁለተኛው መንገዶች ቀጥተኛ ያልሆነ/ውክልና ዴሞክራሲ ነው። ቀደም ሲል በተደረገው ውይይት ተማሪዎች ስለ ቀጥተኛ ዴሞክራሲ ውስንነት እንደተገነዘቡ ስለሚታሰብ አሁን ለተማሪዎች የአእምሮ ማነቃቃያ ጥያቄ መቅረብ አለበት። ጥያቄውም እንደሚከተለው ነው። በዚህ ዘመን ቀጥተኛ ያልሆነ ዴሞክራሲ ከቀጥተኛ ዴሞክራሲ የበለጠ ለምን ተመራጭ ሆነ?

ይህ የአእምሮ ማነቃቃያ ጥያቄ በዋናነት የተፈለገፈው ተማሪዎች የቀደመውን ውይይት ከወቅታዊው ርዕሰ ጉዳይ ጋር ማገናኘት እና ስለ ቀጥተኛ ያልሆነ ዴሞክራሲ የተወሰነ ፍንጭ እንዲኖራቸው ለማድረግ ነው። የአእምሮ ማነቃቃያ ጥያቄ

አስመልክቶ ተማሪዎቹ አስተያየታቸውን ለክፍሉ አንዴ ካንፀባርቁ በኋላ፣ እርሶ ጥያቄውን በሚከተለው መንገድ ሊያብራሩ ይችላሉ ። ቀጥተኛ ያልሆነ/ውክልና ያለው ዴሞክራሲ ከቀጥታ ዴሞክራሲ የበለጠ ተመራጭ ነው ምክንያቱም እሱን ለመለማመድ በጣም ቀላል ስለሆነ ጊዜን፣ ጉልበትን እና ሀብትን ይቆጥባል።

ውድ መምህር አሁን መ ወደ ተጨባጭ የዴሞክራሲ ውይይት መሄድ አለቦት። በመማሪያ መጽሀፉ ላይ እንደተገለጸው የውክልና/ቀጥተኛ ያልሆነ ዴሞክራሲ ዛሬ ያለንበት የዘመናዊ ዴሞክራሲ አይነት ነው። የውክልና ዴሞክራሲ ማለት የአንድ ሀገር ዜጎችን ወክለው ውሳኔ የሚሰጡ ተወካዮችን የሚመርጡበት ሂደት ነው። ከዚህ አንፃር የውክልና ዴሞክራሲ ትርጉሙ መላው ሕዝብ በራሱ ጉዳይ ላይ በቀጥታ መሳተፍ ባይችልም በየጊዜው ራሱ በሚመርጣቸው ተወካዮቹ አማካይነት መሳተፍ ማለት ነው። ለምሳሌ ኢትዮጵያ ውስጥ በየአምስት አመቱ ህዝቡ በፓርላማ እንዲወክላቸው የሚፈልገውን እንዲመርጥ እድሉን ያገኛል።

የፓርላማ አባላት በህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ተገናኝተው ሀገራዊ ጉዳዮች ላይ ተወያይተው ውሳኔ ያስተላልፋሉ፡፡ በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ውስጥ እያንዳንዱ የተመረጠ ፓርላማ ሁሉንም ዜጎች ይወክላል፡፡ በሕግ ማውጣት ላይ የመሳተፍ ኃላፊነት በመራጮች ለፓርላማ አባላት ተሰጥቷል። በዚህ ሁኔታ መሪዎች በስልጣን ላይ ለመቆየት ከመራጮች ጋር በተወሰነ ደረጃ ግንኙነት ሊኖራቸው ይገባል፡፡ ነገር ግን ፓርቲው በስልጣን ዘመናቸው ደካማ አፈጻጸም ካሳዩ ውክልናቸውን የማንሳት ሙሉ ስልጣን አላቸው። ህዝቡ በዚህ መልኩ በተወካዮቹ ላይ ቁጥጥር ያደርጋል፡፡

3.5. ዴሞክራሲ ላይ ያሉ እሳቤዎች/አተያዮች/አመለካከቶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፡-

- ሒደታዊ/ስርአታዊ ዴሞክራሲ አተያይን ያብራራሉ፣
- ተጨባጭ ዴሞክራሲ አተያይን ይገልጻሉ፣
- የሒደታዊ ዴሞክራሲ እና ተጨባጭ ዴሞክራሲ አተያይ ሊዩነት ያብራራሉ።

ትምህርት አምስት ስለ ሥርዓታዊ እና ተጨባጭ ዴሞክራሲ ነው። ትምህርቱ የሚጀምረው አእምሮን የሚያነቃቃ ጥያቄ በማንሳት ነው። ይህም ተማሪዎች በሒደታዊ ዴሞክራሲ እና በተጨባጭ ዴሞክራሲ መካከል ያለውን ልዩነት እንዲያውቁ ያግዛል። ተማሪዎች በእነዚህ ሁለት የዴሞክራሲ አመለካከቶች ላይ አስተያየታቸውን ከሰጡ በኋላ፣ እርሶ እለታዊ የትምህርት ውይይት መቀጠል አለቦት።

ዴሞክራሲን ለመረዳት ሁለት አተያዮች/አመለካከቶች አሉ፡ እነሱም፤ ሂደታዊ እና ተጨባጭ ናቸው፡፡

3.5.1 ሥርዓታዊ/ሕደታዊ የዴሞክራሲ እሳቤዎች/አተያዮች/አመለካከቶች

የሂደታዊ /ሥርዓታዊ የዴሞክራሲ አተያይ የመንግስትን ቅርፅ እና ሂደት ወይም ህዝብ እራሱን እንዴት ማስተዳደር እንዳለበት ያጎላል። የሂደታዊ ዴሞክራሲ አተያይ መርሆዎች፡-

- ሁለንተናዊ ተሳትፎ፣
- የፖለቲካ እኩልነት እና
- የአብላጫ አገዛዝ ናቸው።

እንደ ሂደታዊ አተያይ፤ ዴሞክራሲ የሚለየው መራጮች ተወካዮቻቸውን ለመምረጥ በሚያደርጉት ነጻ ምርጫ ነው። ለሥርዓታዊ ዴሞክራሲ የምርጫ ሂደት ለዴሞክራሲ ማዕከላዊ እንደሆነ እና ሁሉም የምርጫ ሂደቶች መከበር እንዳለባቸው አጽንኦት ይሰጣል።

3.5.2 ተጨባጭ የዴሞክራሲ እሳቤዎች/አተያዮች/አመለካከቶች

ተጨባጭ የዴሞክራሲ አተያይ የሚያተኩረው መንግሥት በተጨባጭ በሚሠራው ሥራ ላይ ነው፡፡ ማለትም፣ የሚተገብራቸው ፖሊሲዎች ከዴሞክራሲያዊ እሳቤዎች ጋር የሚጣጣሙ መሆን አለባቸው። ተጨባጭ ዴሞክራሲ የምርጫ ውጤቶች ህዝብን ይወክላል ተብሎ የሚታሰብበት የዴሞክራሲ አተያይ አይነት ነው። በተጨባጭ ዴሞክራሲ ውስጥ፣ መንግስት የፖለቲካ ጉዳዮቹን እንዴት እንደሚመራ፣ህዝቡ የራሱን ድምጽ መስጠት መቻል አለበት፡፡ ይህ ዓይነቱ የዴሞክራሲ አተያይ ተግባራዊ ዴሞክራሲ በመባልም ይታወቃል።

ምንም እንኳን አንድ ሀገር ሁሉም በድምጽ መስጫ እድሜ ላይ ያሉ ዜጎች እንዲመርጡ መፍቀድ ብትችልም፣ይህ ግን ብቻውን እንደ ተጨባጭ ዴሞክራሲ እንዲትታይ አያደርጋትም። ተጨባጭ ዴሞክራሲ አለ ለማለት ምርጫው ለህዝቦች፡-

- የፖለቲካ እኩልነት፣
- የኢኮኖሚ ብልፅግና እና
- ሌሎች ተግባራዊ ለውጦችን ማምጣት አለበት።

ሀሳቡ ለተማሪዎቹ አዲስ ሊሆን ስለሚችል ለተማሪዎችዎ ተጨማሪ ምሳሌዎችን መሰጠት አለቦት ። በውይይት ወቅት የሚከተሉት ምሳሌዎችን ሊያነሱ ይችላሉ፡-

- የሕግ የበላይነት፣
- የዜጎች ነጻነት፣
- ሐሳበን የመግለጽ ነጻነት፣
- የሀይማኖት ነጻነት፣
- መደበኛ ምርጫ ማካሄድ፣
- ሁለንተናዊ ተሳትፎ፣
- የፍትህ አካላት ነጻነት እና ወዘተ፡፡

በመጨረሻም በሁለቱ የዴሞክራሲ አተያዮች መካከል ያለውን ልዩነቶች እንድገነዘቡ በተማሪ መጽሐፍ ውስጥ የቡድን ሥራ ተሰቷል፡፡ ተማሪዎች ሂደት እና ተጨባጭ ዴሞክራሲን አስመልክቶ በቡድን ከተወያዩ በኋላ ለክፍሉ ተማሪዎች እንዲያቀርቡ ያድርጉ፡፡

3.6 ሀገር በቀል ዴሞክራሲያዊ ተግባራት/ልምዶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የአገር በቀል ዴሞክራሲያዊ ተግባራት ምንነት ያብራራሉ፣
- በኢትዮጵያን ሀገር በቀል ዴሞክራሲያዊ ተግባራትን ይዘረዝራሉ ፣
- የሀገር በቀል ዴሞክራሲያዊ ተግባራት ሚናዎችን መዘርዘር ይችላሉ።

የእለቱን ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት ለተማዎችዎ የቀረቡትን የማነቃቀያ ጥያቄ ይጠይቋቸው ፡፡ ይህ ጥያቄ ተማሪዎች ሀገር በቀል ዴሞክራሲ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ሀሳብ እንድያመነጩ በማድረግ በጉዳዩ ላይ ያላቸውን ግንዛቤ ለማወቅ ይረዳዎታል፡፡

ትምህርቱን ግልጽ ለማድረግ ተጨማሪ ሥዕል (3.4) በመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ተካቷል፡፡ መምህሩ ተማሪዎች ምስሉን እንዲመለከቱ እና አስተያየታቸውን ለክፍሉ እንዲያካፍሉ አድርጉ። ሥዕሉ ኢትዮጵያ ውስጥ ሀገር በቀል የዴሞክራሲ ተግባራትን ለማሳየት የታለመ ነው። በተለይም በመማሪያ መጽሃፉ ላይ የሚታየው ሥዕል ሽማግሌዎች አንድ ላይ በመሰባሰብ እና በጣም አስፈላጊ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ሲወያዩ የሚሳይ ነው።

በሀገራችን ዘመናዊ የፍርድ ቤት ሥርዓት ቢኖርም፣ እየተተገበሩ ያሉ ተጨማሪ ሀገር በቀል የዴሞክራሲ ተግባራት አሉ። ከእነዚህ አገር በቀል ድርጊቶች መካከል በመላ ኢትዮጵያ በጣም የተለመዱ የግጭት አፈታት ዘዴዎች አሉ። በክፍል ውይይት ወቅት የሚከተሉትን ሀገር በቀል ልምምዶች እንደ ምሳሌ ሊወሰዱ ይችላሉ።

- ጃርሱማ የኦሮሞ ህዝብ
- ሽምግልና የአማራ ህዝብ
- ያጆካ በጉራጌ
- ዲራ-ሲማ በወላይታ
- እናሽማ በቤኒሳህጉል ጉሙዝ
- ባይቶ በትግራይ
- ማዳአ በአፋር
- ጤር በሱማሌ እና ሌሎች በርካታ የሀገር በቀል ልማዶች።

የግምገማ ጥያቄዎች መልስ

	1	2	3	4	5
ክፍል I፡ እውነት/ሐሰት	ሐሰት	እውነት	ሐሰት	ሐሰት	እውነት
ክፍል II፡ ምርጫ	መ	መ	ሐ	ሀ	ሀ

ምዕራፍ 4፡ የሕግ የበላይነት

መግቢያ

ይህንን ምዕራፍ ለመሸፈን የተመደበው ጠቅላላ ጊዜ 12 (አስራ ሁለት) ሰዓት ወይም 720 ደቂቃ ነው፡፡ ምዕራፉ በስድስት ትምህርቶች የተከፋፈለ ነው። በዚህም መሰረት፡-

የትምህርቱ ውጤቶች

በዚህ ምዕራፍ መጨረሻ ላይ ተማሪዎች፡-

- የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሐሳብን ይገልጻሉ፤
- የሕግ ምንጮችን ይለያሉ፤
- የሕግ የበላይነት አስፈላጊነትን ይገልጻሉ፤
- የሕግ የበላይነት መገለጫዎችን ይለያሉ፤
- የሕግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነትን ይገልጻሉ፤
- የህግ የበላይነት ላይ እንቅፋት የሚሆኑ ነገሮችን ይተነትናሉ፡፡

የትምህርቱ ውጤቶች፡-	**የትምህርት ይዘቶች፡-**
በዚህ ምዕራፍ መጨረሻ ላይ፣ ተማሪዎች ፤	4.1 የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሐሳብ
▯ የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሐሳብን ይገልጻሉ፤	4 2 የሕግ ምንጮች
▯ የሕግ ምንጮችን ይለያሉ፤	4 3 የሕግ የበላይነት አስፈላጊነት
▯ የሕግ የበላይነት አስፈላጊነትን ይገልጻሉ፤	4፡4 የህግ የበላይነት መገለጫዎች
▯ የሕግ የበላይነት መገለጫዎችን ይለያሉ፤	4.5.የሕግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነት
▯ የሕግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነትን ይገልጻሉ፤	4.6 የህግ የበላይነት ተግዳሮቶች
▯ የህግ የበላይነት ላይ እንቅፋት የሚሆኑ ነገሮችን ይተነትናሉ፡፡	

4.1.የህግ የበላይነት ጽንሰ ሃሳብ

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሀሳብን ይገልጻሉ፤
- ፍትህን በዕለት ተዕለት ኑሮአቸው ውስጥ ይተገብራሉ፤
- የአንድ ሰው ድርጊት ፍትሃዊ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ይተነትናሉ።

ይህ ትምህርት የሚጀምረው “የህግ የበላይነት ምንድን ነው?” በሚለው የሃሳብ ማጎልበት ጥያቄ ነው። ይህ ጥያቄ በሕግ የበላይነት ላይ የተማሪዎችን የዕውቀት ዳራ ለመለየት ያስችሎታል። የተማሪዎችን የዕውቀት ዳራ ከለዩ በኋላ ትምህርቱን መጀመር ይችላሉ፡፡ ሕግ ማለት መመሪያዎችንና ደንቦችን ያቀፈ ሆኖ በህግ አውጭው አካል ተደንግጎ ዘጎች ሁሉ ማክበር ያለባቸው ነው። ህግ የዜጎች መብቶች በተለያዩ አካላት ማለትም በግለሰቦች፣ በተለያዩ ተቋማት እና በመንግስት እንዳይጣስ ጥበቃ ያደርጋል። ህግ ዜጎች በዕለት ተዕለት ኑሮአቸው ውስጥ ማድረግ የሚገባቸውንና ማድረግ የማይገባቸውን የሚያሳይ ነው። በተጨማሪም የሚጠበቅብንን ካላደረግን የሚያስከትለውን ቅጣት ያሳያል።

የህግ የበላይነት ማለት ደግሞ ህግ በተደነገገው መሰረት ስራ ላይ ሲውል ማለት ነው። በተጨማሪም መንግስት ከገደብ ውጪ ስልጣን እንዳይጠቀም መገደብና ሰዎች ሁሉ በህግ ፊት እኩል መሆናቸውን የሚያሳይ ነው። በህግ የበላይነት መርሆ መሰረት ማንኛውም ዘጋ ለፈጸመው ጥፋት በህግ ይጠየቃል ማለት ነው። ይህም ማለት ማንኛውም ሰው በህግ ከመጠየቅ የሚያግደው ልዩ መብት የለውም ማለት ነው። በመሆኑም ሁሉም ዜጎች በሕግ ጥላ ሥር እኩል ይስተናገዳሉ ማለት ነው።

ተማሪዎች ስለህግ የበላይነትን ይበልጥ እንዲረዱ በመማሪያ መጽሐፋቸው ውስጥ የተገለጸውን ጥናት በመጠቀም በተነሱት ጥያቄዎች ላይ ተወያይተው ለክፍል እንዲያቀርቡ አድርጉ፡፡ በዚህ መሠረት የጥያቄዎቹ መልስ በእያንዳንዱ ተማሪ አስተያየት ላይ የተመሰረተ ሊሆን ቢችልም በአጠቃላይ ግን የመምህሩ ድርጊት ምን ያህል ፍትሃዊ እንዳልሆነ እንዲገነዘቡ ያስችላቸዋል። እርሶም ተማሪዎችዎን በትምህርት ቤታቸው ውስጥ ኢኮኖሚን፣እድሜን፣ቀለምን፣ብሄርን ወዘተ..መሰረት ያደረገ አድሎ የደረሰባቸው ጊዜ ካለ እንዲያስታውሱ አበረታታቸው፡፡

የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሐሳብን ከፍትህ ጋር በማዛመድ ተማሪዎች እንዲገነዘቡት አድርጉ፡፡ የህግ የበላይነት ሁሉም ሰው ያለአድሎ እኩል መስተናገድ መቻልን የሚያመላክት ነው። ፍትሃዊነት በሞራልም ሆነ በህግ ትክክል ወይም እውነት መሆንን የሚያሳይ ነው። በተጨማሪም ሰዎችን ማክበርና ማግኘት የሚገባቸውን ማግኘታቸውን ማረጋገጥ ነው።

ህግ ፆታን፣ ቀለምን፣ ዘርን....ወዘተ መሠረት ባደረገ መልኩ አድሎ የሚያደርግ ከሆነ ፍትሃዊ እንዳልሆነ ይቆጠራል። ፍትህ ስንልም አድሎ የሌለበት አሰራር ማለት ነው።

በተጨማሪም በእኩልነት እና በፍትሃዊነት መካከል ያለውን ልዩነት ግልጽ ማድረግ አለቦት ፡፡ እኩልነት ሁሉንም ሰው በእኩል ወይም በተመሳሳይ መልኩ ማስተናገድ ነው። ፍትሃዊነት ሰዎችን በፍላጎታቸው መሰረት ወይም ደግሞ ባሉበት ሁኔታ ውስጥ ማስተናገድን ያካትታል። በተጨማሪ ተማሪዎች ስለመቻቻል እና ስለ አድናቆት ያላቸውን ግንዛቤ እንዲያጠናከሩ ማድረግ ያስፈልጋል።

በተማሪው የመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ የሚገኘው ጥናት ተማሪዎች ስለእኩልነት ጽንሰ-ሀሳብ ይበልጥ እንዲገነዘቡ የቀረበ ነው፡፡ከጥናቱ ቀጥሎ ባሉት ጥያቄዎች ላይ ተማሪዎች ሃሳባቸውን እንዲያንፀባርቁ በማበረታታት የመቋጫ ሀሳብ ይስጧቸው።

4.2፡ የሕግ ምንጭ

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የሕግ ምንጮችን ይለያሉ፤
- እንደ ሕገ ምንጭነታቸው ሕገ መንግሥት እና ሞራልን ያነፃፅራሉ፤
- የሕግ አውጭው አካል እንዴት የሕዝቡን እሴት ህግ ውስጥ እንደሚያካትት ይገመግማሉ፡፡

ለተማሪዎችዎ ግንዛቤ እንዲረዳቸው የኢትዮጵያ ሕግ ከየት እንደሚመነጭ በመጠየቅ ይጀምሩ። ለዚህ ጥያቄ ተማሪዎች የተለያየ መልስ ሊሰጡ ይችላሉ፡፡ ከተማሪዎች ሀሳብ ከወሰዱ በኋላ ትምህርቱን ይጀምሩ፡፡

ዋና ዋናዎቹ የሕግ ምንጮች በአራት ምድቦች ሊከፈሉ ይችላሉ፡፡ እነሱም የሚከተሉት ናቸው።

1. **ሕገ መንግሥት፡** ሕገ መንግሥት የመርህዎችንና የአስተዳደር ሥርዓትን የሚዘረዝር፣ የመንግስት ተቋማትን የተቋማቱን አሠራርና ግንኙነታቸውን የሚገልጽ ሰነድ ነው። ሕገ መንግሥት የመንግሥት ሥልጣን ወሰንን እና የዜጎችን መብት

ይገልጻል። የአንድ ሀገር ሕግ የሚተገበረው ሕገ መንግሥቱን መሠረት ባደረገ መልኩ ነው፡፡ ስለዚህ ሕገ መንግሥት መሠረታዊ የሕግ ምንጭ ነው።

2. **እሴት፡** እሴት ጠቃሚ ልምዶች ህብረተሰቡ በረጅም ጊዜ የኑሮ ሂደት ውስጥ ያዳበረው እና ያልተጻፈ ሆኖ ህዝቡን የማጣመር እና የመምራት ሀይል ያለው ነው፡፡ ከቀደምት የህግ ምንጮች ውስጥ አንዱ የህዝቡ እሴት ነው። ዘመናዊ ህግ ከመጀመሩ ቀደም ብሎ በሰዎች መካከል አለመግባባቶችን ለመፍታት እና ውሳኔ ለመስጠት ህብረተሰቡ እሴቱን ሲጠቀምበት ኖረዋል፡፡ ማንም እሴቱን ሲተላለፍ ማህበራዊ መድልዎ ይደረስበታል፡፡ በዚህ ርዕስ ስር፣ ተማሪዎች ሀሳባቸውን የሚያንጸባርቁበት ሁለት ጥያቄዎች አሉ። የመጀመሪያው ጥያቄ ስለሥዕል እና ተማሪዎች በሥዕሉ ላይ ከሚያንጸባርቁት ሀሳብ ጋር ይዛመዳል። ስዕሉ ወጣት ልጅ አሮጊትን በማገዝ መንገድ ስታሻግር የሚያሳይ ነው፡፡ ሁለተኛው ጥያቄ ተማሪዎች በአካባቢያቸው ያሉትን ጠቃሚ ልምዶች ለክፍል እንዲያካፈሉ ለማድረግ የታለመ ነው፡፡

3. **ሃይማኖትና ሞራል፡** የሃይማኖት ትእዛዛት የሰው ልጅ ተፈጥሮአዊ ኃይሎችን አይቶ መፍራት ከጀመረበት ጊዜ አንስቶ የህግ ምንጭ ሆኖ ማገልገል ጀምሯል። የሃይማኖት ህጎች ከሰማይ እንደተወሰዱ መለኮታዊ ኃይል የሰዎችን ድርጊት መቆጣጠር ጀመሩ። ብዙ ሃይማኖቶች ህዝቡ አውቆ መጠበቅ ያለባቸውን ትእዛዛት ሲያስተምሩ ቆይተዋል። ብዙ ሀገራትም የህገመንግስታቸውን ይዘት ከሃይማኖት መጽሃፍት ወስደው ሲጠቀሙበት ቆይተዋል።

የሥነ ምግባር ደንቦችም በኅብረተሰቡ ውስጥ ስታዩ ቆይተዋል። ሥነ ምግባር ጥሩ እና መጥፎ ፣ ትክክል እና ስህተት የሆነውን የሚለይ ነው።የሥነ ምግባር ደንቦች መሰረታቸው የሕዝቡ ሞራል ነው፡፡ ሞራል የአንድ ሰው የድርጊት መለኪያ ነው። ሃገራትም የህዝባቸውን ሞራል በህገመንግስታችው ውስጥ በማካተት ይጠቀሙበታል። ስለዚህ የህብረተሰቡ የሃይማኖት እና ሥነ ምግባራዊ ሕጎች የህዝቡን ባህሪ በመቆጣጠር ረገድ ለመንግስት ትልቅ ግብዓት ሆነዋል። ሀገራትም የህዝባቸውን ሞራል በሕገመንግስታቸው ውስጥ በማካተት ይጠቀሙበታል። ስለዚህ ሃይማኖትና ሞራል እንደመሰረታዊ የሕግ ምንጮች ይወሰዳሉ፡፡

በዚህ ርዕስ ስር ተማሪዎች ሀሳባቸውን የሚያንጸባርቁበት ሁለት ጥያቄዎች አሉ። ስዕሉ በፈተና ላይ ስለሚኮርጁ ተማሪዎች እና በግድየለሽነት እየፈተነች ያለችውን አስተማሪ የሚያሳይ ነው። ስለዚህ፣ ተማሪዎች በሥዕሉ ላይ ስላዩት ነገር እንዲወያዩበት በማድረግ እነሱ በተመሳሳይ ሁኔታ ውስጥ ቢሆኑ ምን እንደምያደርጉ ጠይቋቸው። ከዚያም ነጥቡን ከሥነ ምግባር ጋር በማዛመድ ግለጹላቸው።

4. ህግ አውጭው አካል፡ በተለምዶ፣ ለብዙ ዘመናት ህግ በመሪዎች ፈላጎት ላይ ተመስርቶ ቆይቷል። በኋላ ላይ የሕግ አውጭው አካል አንድ የመንግሥት አካል ሆኖ ተቋቋመ። ህግ አውጭዎቹ የህዝቡን ልማዳዊ የባህሪ ህግ ወደ ተወሰነና ወደተደነገገው የባህሪ ህጎች መቀየር ጀመሩ። ይህ አዳዲስ ህጎችን የማውጣት ተግባርም የህግ ድንጋጌ ይባላል። ስለዚህ የሕግ አውጭው አካል ከዋና ዋና የሕግ ምንጮች ውስጥ አንዱ ነው ማለት ነው።

በተጨማሪም የክፍላቸው መተዳደርያ ደንብ ሊኖራቸው እንደሚችል እና የክፍላቸው መተዳደርያ ደንብ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ሊያካትት እንደሚችል ይንገሯቸው።

- በሰዓት ክፍል መገኘት
- ለትምህርት አስፈላጊ መሳሪያዎችን ማሟላት
- የትምህርት ቤት ደንብ ልብስ በትክክል መልበስ
- መልእክቶችን በትኩረት መከታተል
- ሌሎች ሰዎችን ማክበር

- ተገቢ ያልሆነ ቃላትን ከመጠቀም መቆጠብ
- ቆሻሻን ቆሻሻ መጣያ ውስጥ መጣል
- ሁል ጊዜ ትምህርት ላይ ተሳትፎ ማድረግ እና ለጥያቄዎች መልስ ለመስጠት መሞከር።

ከላይ የተጠቀሱትን የክፍል ህጎች እና መመሪያዎች ከገለፁላቸው በኋላ በቡድን ሆነው እንዲወያዩበት አድርጉ፡፡ የመተዳደርያ ደንቦች ለሁሉም መማሪያ ክፍሎች አስፈላጊ ናቸው፡፡ የክፍል መተዳደርያ ደንብ የክፍል አመራር ቅንጅት እንዲኖረው በማድረግ ረገድ መሰረታዊ ስለሆነ ይህን በማዘጋጀት ረገድ ከእርሶ ትልቅ ነገር የሚጠበቅ ይሆናል፡፡ ተማሪዎች በክፍል ውስጥ ተገቢ እና ትርጉም ባለው የባህሪ ደንቦች ከመጥፎ ባህሪይ መገደብ አለባቸው። የመማሪያ ህጎችን የማውጣት ዋናው አላማ መጥፎ ባህሪያትንና ትምህርትን የሚያደናቅፉ ጥፋቶችን በማስወገድ እና በማስቀረት ምቹ የመማሪያ አካባቢን መፍጠር ነው፡፡ ይህንን ለማድረግ የክፍሉ ስም ጠሪ ወሳኝ ነው፡፡

ሁለተኛው ጥያቄ ይህ ደንብ መብታችሁን ሊያስከብርላችሁ ይችላል? ለሚለው ተማሪዎች አዎ በሚለው ሀሳብ ላይ መግባባት አለባቸው፡፡ ይሄውም ተማሪዎች በሰላማዊ እና በተረጋጋ ሁኔታ ውስጥ እንዲማሩ ያስችላቸዋል የሚለው ነው፡፡ መተዳደርያ ደንቦች ለመማሪያ ክፍሎች በጣም ወሳኝ ናቸው፡፡ ምክንያቱም ተማሪዎች ሥርዓት እንዲኖራቸው ያደርጋል፤ መማሪያ ክፍሉ ቅንጅት እንድኖረው እና ጽዱ እንዲሆን ይረዳል፡፡ የመማሪያ ክፍል መተዳደርያ ደንቦች የተማሪዎችን ሥነ ምግባር ለማረጋገጥ አስፈላጊ ነው፡፡

ከሦስተኛው ጥያቄ ጋር በተያያዘ መማሪያ ክፍል መተዳደርያ ደንብ ከሌለው የክፈሉ ስርአት ሊጠበቅ አይችልም፡፡ በመማር ማስተማሩ ላይ እንቅፋት የሚሆኑ እንደ ተማሪዎች ቀሪ ማብዛት፤ በስርአት መማር አለመቻል፤ሥርዓተአልበኝነት መንገስ፤ ተስፋ መቁረጥ እና የመሳሰሉትን ሊያመጣ ይችላል፡፡

4.3. የህግ የበላይነት አስፈላጊነት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የሕግ የበላይነት አስፈላጊነትን ይተነትናሉ፤
- የሕግ የበላይነት እንዴት ለዴሞክራሲ ስርዓት መሠረት እንደሆነ ያሳያሉ፤
- በሕግ የበላይነት እና በግለሰብ ነፃነት መካከል ያለውን ትስስር ያደንቃሉ።

የተማሪዎችን አመጣጥ እና ልምድ ከግምት ውስጥ በማስገባት በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ የህግ የበላይነት አስፈላጊነት ተማሪዎችን መጠየቅ ይችላሉ። አስተያየታቸውን ከተቀበሉ በኋላ በመማሪያ መጽሐፋቸው ውስጥ የሚገኘውን ስለ አቶ ዋቅጅራ እና ወ/ሮ አያንቱ ታሪክ እንዲያነቡ አድርጉ። ከዚያም በኋላ ተማሪዎች ቀጥሎ ላሉት ጥያቄዎች ምላሽ መስጠት አለባቸው፡፡

የመጀመሪያው ጥያቄ ለህግ የምንታዘዘው ሕግ አስከባሪዎች ሲኖሩ ብቻ ነው? ህግን ማክበር ህግን የሚያስከብር አካል መገኘትና አለመገኘት ላይ የተመሰረተ መሆን እንደሌለበት ከታሪኩ ይማራሉ። ከዚህ ጥናት የምንማረው ህግን ማክበር በህግ አስከባሪው መኖር እና አለመኖር ላይ እንደማይወሰን ነው፡፡ በማንኛውም ጊዜ እና ቦታ ህግን ማክበር እና ለህግ መገዛት አለብን። አቶ ዋቅጅራ በአካባቢው የትራፊክ ፖሊሲ አለመኖሩን ስላረጋገጡ ቀይ መብራት እየበራ እያለ መንገዱን ለማቋረጥ አስበው ነበር ። ይህ ፍፁም አግባብ ያልሆነ እና ስነ ምግባር የጎደለው ድርጊት ነው፡፡

የሁለተኛው ጥያቄ መልስ ቀይ መብራት እየበራ መንገዱን ካቋረጠ አደጋ ሊደርስባቸው ስለሚችል የራሳቸውን እና የቤተሰቡን ህይወት አደጋ ላይ ይጥላሉ ። በምንም ሁኔታ ውስጥ ህግ መከበር እንዳለበትና የአቶ ዋቅጅራ ባለቤት ጥንቃቄን ማስተዋል ያስፈልጋል፡፡

የሦስተኛው ጥያቄ መልስ ተማሪዎች ከአቶ ዋቅጅራ ችኮላ እና ከወ/ሮ አያንቱ ጥንቃቄ ብዙ ነገር መማር ይችላሉ፡፡ በአንድ በኩል ህግ በምንም ሁኔታ ውስጥ መከበር እንዳለበት ሲገነዘቡ በሌላ በኩል የአቶ ዋቅጅራን ባለቤት ጥንቃቄ ያደንቃሉ፡፡ እርሳቸው የራሳቸውንና የቤተሰባቸውን ህይወት አትርፈዋል፡፡

የመጨረሻው ጥያቄ ሰዎች ህግ ባያከብሩ ማህበረሰቡ ምን ሊገጥመው ይችላል በሚለው ላይ ያተኩራል። የህግ መሰረታዊ ተግባር የህዝብን ሰላም ማስጠበቅ ነው። የሕግ የበላይነት ለዴሞክራሲ ስርአት መሠረት እንደ ሆነ ይወሰዳል፡፡ በሌላ በኩል የሕግ የበላይነት ካልተከበረ ትርምስ እና አለመረጋጋት ሊነግስ ይችላል። ሰዎች ሕጎችንና መመሪያዎችን ካልተከተሉ በኅብረተሰቡ ውስጥ ሥርዓት አልበኝነት ሊፈጠር ይችላል።

ውድ መምህር ከዚህ በመቀጠል ተማሪዎችዎ በአጠቃላይ ከዚህ በታች ለተዘረዘሩት የህግ የበላይነት አስፈላጊነት ላይ አፅንዖት መስጠት አለባቸው፡፡

1. **ዴሞክራሲን ያጎለብታል፡-** ይህን ሀሳብ ከመጀመርዎ በፊት የህግ የበላይነት እንዴት ዴሞክራሲን ያጎለብታል ብለህ ታስባለህ/ሽ? በሚለው ጥያቄ ላይ ተማሪዎች ያላቸውን ልምድ እንዲያካፍሉ አድርጉ፡፡ በእሱ ላይ በመመርኮዝ የህግ የበላይነት እንዴት ዴሞክራሲን እንደሚያጎለብት እንደምከተለው አስገንዝቡ ፡፡ የህግ የበላይነት ከዲሞክራስያዊ ስርአት መርሆዎች ውስጥ አንዱ ነው፡፡ ስለዚህ የህግ የበላይነት ዴሞክራሲያዊ ስርአትን በማጎልበት ውስጥ ትልቅ ድርሻ አለው፡ ፡ በህግ የበላይነት መርህ መሰረት ማንኛውም ዜጋ በሀይማኖቱ፣ በብሄሩ፣ በቋንቋው፣ በቀለምና በጾታ አድሎ ሳይደረግበት በህግ ፊት እኩል ነው፡፡ ስለዚህ የህግ የበላይነት ለዴሞክራሲያዊ መንግስት ህልውና አስፈላጊ መስፈርት ተደርጎ ይወሰዳል፡፡
2. **የፍትህ ስርዓቱን ነፃነት ያበረታታል፡** ይህን ሀሳብ ከመጀመርዎ በፊት የፍትህ ስርዓት ነፃነት ማለት ምን ማለት ነው? በሚለው ጥያቄ ላይ ተማሪዎች ያላቸውን ልምድ እንዲያካፍሉ አድርጉ ፡፡እሱ ላይ በመመርኮዝ እንደት የህግ የበላይነት የፍትህ ስርዓቱን ነፃነት እንደሚያበረታታ እንደሚከተለው አስገንዝቡ፡፡የሕግ የበላይነት ባለበት የፍትህ ስርዓቱ ማለትም ፍርድ ቤት፣ አቃቤ ህግና ፖሊስ ከማንኛውም የውጭ ተጽእኖ ነፃ ሆነው ስራቸውን ያከናውናሉ፡፡ ፍርድ ቤቶች ከተፅእኖ ነጻ ሆነው በሕግ ላይ ብቻ ተመስርተው ውሳኔ እንዲሰጡ ያስችላቸዋል፡፡
3. **የግለሰብ ነፃነትን ያሳድጋል፡** ይህን ሀሳብ ከመጀመርዎ በፊት በሕግ የበላይነት እና በግለሰብ ነፃነት መካከል ያለው ትስስር ምንድንነው? በሚለው ጥያቄ ላይ ተማሪዎች ያላቸውን ልምድ እንዲያካፍሉ አድርጉ፡፡ እሱ ላይ በመመርኮዝ የህግ የበላይነት ባለበት ህብረተሰብ ውስጥ አማራጭ አመለካከቶችን መግለፅ እንደሚቻል እና የሕግ የበላይነት በሌለበት ግን ማንም ሰው የመናገር መብትም ሆነ የተለያዩ አመለካከቶችን የመጻፍ መብት ችግር ውስጥ እንደሚገባ ግልጽ አድርጉ፡፡ የህግ የበላይነት ባለበት የመገናኛ ብዙሀን እንደ ሬዲዮ፣ ቴሌቪዥን፣ ጋዜጦች እና ማህበራዊ ሚዲያን ጨምሮ የሚዲያ ነፃነት ይከበራል፡፡
4. **የዘፈቀደ እና አምባገነንነትን ያስቀራል፡** ዜጎች መብቶቻቸውን እና ነጻነታቸውን ጠንቅቀው የሚረዱት የህግ የበላይነት በአግባቡ ሲተገበር ነው። ይህም መብታቸው እየተጣሰ መሆኑን እና አለመሆኑን ለማረጋገጥ ያስችላቸዋል። እንዲሁም የመንግስት ተሿሚዎችን የዘፈቀደነት እና አምባገነንነት ይቆጣጠራል፡፡ የህግ የበላይነት በሌለባቸው ሀገራት አምባገነን

መንግስታት የህዝብን ጥያቄ ከመመለስ ይልቅ ሃይል መጠቀምን ይመርጣሉ። የሚመሩትን ሀገርና ህዝብ ማስፈራራትና ማሸማቀቅ ይፈልጋሉ። ከዚህ የተነሳ አምባገነን መንግስት ስር ያሉ ዜጎች ለተቃውሞ አደባባይ መውጣታቸው የማይቀር ይሆናል፡፡

4.4 የህግ የበላይነት መገለጫዎች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የህግ የበላይነት መገለጫዎችን ይገልጻሉ፤
- ፍርድ ቤት ጥፋተኛ መሆናቸውን እስከሚወስንባቸው ድረስ ሰዎች ተጠርጣሪ መሆናቸውን ይናገራሉ፤
- የስልጣን ክፍፍል አስፈላጊነትን ይናገራሉ፡፡

በዚህ ውስጥ የሚታየው የህግ የበላይነት መገለጫዎች ነው፡፡በዚህ አኳያ ተማሪዎችዎ የህግ የበላይነት መገለጫዎችን በማየት ህግ እያከበሩ መሆናቸውን እና አለመሆናቸውን እንዲናገሩ ጠይቋቸው፡፡ ሀሳባቸውን ካንሸራሸሩ በኋላ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን የህግ የበላይነት መገለጫዎችን ዘርዝሩላቸው፡፡

1. የፍትህ ስርዓቱ ነፃ መሆን

የፍትህ ስርዓት ነፃ መሆን ማለት ውሳኔ በሚሰጥበት ጊዜ ፍርድ ቤቶች እና ሌሎች የፍትህ አካላት ከተለያዩ አካላት ተጽእኖ ነፃ መሆን ማለት ነው፡፡ ዳኞች ሕግን መሰረት ባደረገ መልኩ ውሳኔ ሲወስኑ ከፖለቲካ ተፅእኖ ፣ ከግል ፍላጎት እና ከሌሎች ተጽእኖዎች ነጻ መሆን አለባቸው፡፡ የፍትህ ስርዓት ነፃ መሆን የሕግ የበላይነት እንዲረጋገጥ ያደርጋል፡፡ ስለሆነም የፍትህ ስርዓቱ ነፃ መሆን የህግ የበላይነት መገለጫዎች ውስጥ አንዱ ነው፡፡

2. ሕግ በሁሉም ሰው ላይ እኩል ተግባራዊ መሆን

ከህግ የበላይነት መገለጫዎች ውስጥ ሌላኛው ተመሳሳይ ድርጊት የፈፀሙ ሰዎች ጉዳያቸው በህግ ፊት እኩል መታየት እና ተመጣጣኝ የህግ ውጤቶችን ማግኘት ነው፡፡ የህግ የበላይነት የሚፈለገውን ውጤት እንዲያመጣ ከአድሎ የፀዳ አካሄድ ያስፈልጋል፡፡ ይህም ተመሳሳይ ድርጊት የፈፀሙ ሰዎች በህግ ፊት በተመሳሳይ ሁኔታ መዳኘታቸው ነው፡፡ በሌላ በኩል የህግ የበላይነት ባለበት ሀገር ዜጎች የሚከተሉት መብቶች ይኖራቸዋል፡፡

- አንድ በወንጀል የተጠረጠረ ሰው በፍርድ ቤት ጥፋተኝነቱ እስካልተረጋገጠበት ድረስ ተጠርጣሪ ተብሎ ይቆጠራል፡፡
- ማንም ሰው በዘፈቀደ በቁጥጥር ስር አይውልም፣ አይታሰርም፡፡
- ማንም ሰው ህብት ንብረቱን ሊነጠቅ አይችልም፣
- በማንም ሰው ላይ ፍርድ የሚተላለፈው በፍርድ ቤት ውሳኔ ብቻ ሆኖ የሚሰጠው ውሳኔ ከሰራው ጥፋት ጋር ተመጣጣኝ መሆን አለበት።

በህግ ተጠርጥሮ ጥፋተኛ መሆኑ ያልተወሰነበት ሰው መብትን አስመልክቶ ተማሪዎች እንዲረዱ የፕሮጀክት ስራ ተሰቶአቸዋል፡፡ተማሪዎቹም አንድ ሰው ጥፋተኛ መሆኑ በፍርድ ቤት እስካልተረጋገጠበት ጊዜ ድረስ ነጻ እና ተጠርጣሪ ተብሎ እንደምጠራ መገንዘብ አለባቸው፡፡ ይህንንም አከባቢያቸው የሚገኙትን የፍትህ አካላት በመጠየቅ ሰርተው ለክፍል እንዲያቀርቡ የተሰጣቸውን ፕሮጀክት አሰሯቸውና ባቀረቡት ውጤት ላይ በመመርኮዝ የማጠቃለያ ሀሳብ ስጧቸው፡፡

3. ሰላምና መረጋጋት መረጋገጥ

የህግ የበላይነት ሰላምና መረጋጋት እንዲረጋገጥ ያደርጋል፡፡ ሰዎች ለግል ደህንነታቸው ከፍተኛ ዋጋ ይሰጣሉ። የህግ የበላይነት ኖሮ ሰላምና መረጋጋት ሲፈጠር ዜጎች በመንግስት ላይ እምነት ይኖራቸዋል። ሰላምና መረጋጋት ሲጠፋ ደግሞ ዜጎች በመንግስት ላይ እምነት ያጣሉ። ይህ ደግሞ ህገወጥነት እንዲስፋፋ መንገድ ሊከፍት ይችላል፡፡ ይህን ለማስወገድ የሕግ የበላይነትን ማረጋገጥ አስፈላጊ ነው፡፡

4. የሥልጣን ክፍፍል መኖር

የሕግ የበላይነት ባለባቸው አገሮች የስልጣን ክፍፍል በመንግስት አካላት መካከል ይኖራል፡፡ የስልጣን ክፍፍል የመንግስት አካላት አንዱ ሌለኛውን እንዲቆጣጠር እና የሀይል ሚዛን እንዲፈጠር በማድረግ የአስተዳደር አካላት ክቁጥጥር ውጪ እንዳይወጡ ያደረጋል፡፡ በመሆኑም የስልጣን ክፍፍል መኖር ከህግ የበላይነት መገለጫዎች ውስጥ አንዱ ነው፡፡

ከላይ ቀረቡትን ሀሳቦች ከገለፁላቸው ክበኋላ ለተማሪዎችዎ ሁለት ጥያቄዎች አንዱ የመንግስት የስልጣን ክፍፍል አስፈላጊነት እና ሁለተኛው በመንግስት ስልጣን ላይ የሀይል ሚዛን መጠበቅና አንዱ ሌላውን የመቆጣጠር ስርአት አለመኖር የሚያስከትለው ችግር ላይ እንዲወያዩ የቡድን ስራ ተሰቷቸዋል። በሚኖሩበት ወረዳ ውስጥ ሶስቱን የመንግስት አካላት በመጎብኘት በሀላፊነትና ተጠያቂነታቸው ላይ በቡድን መረጃ በመሰብሰብ ለክፍል እንዲያቀርቡ የፕሮጀክት ስራ በተማሪው መጽሐፍ ውስጥ ተዘጋጅቷል፡፡ በፕሮጀክቱ ሪፖርት ላይ በመመርኮዝ በሶስቱ የመንግስት አካላት ላይ የማጠቃለያ ሀሳብ ስጧቸው፡፡

የስልጣን ክፍፍል ለዴሞክራሲያዊ መንግስት ዋስትና ነው፡፡ በዚህ ስርዓት መንግስት ሶስት አካላት አሉት፡፡ ህግ አውጪ፣ አስፈፃሚ እና ተርጓሚ፡፡ እያንዳንዳቸው የየራሳቸው የሆነ ሃላፊነትና ተግባራት አላቸው፡፡ አንዱ የሌላውን የስልጣን አጠቃቀም ለመቆጣጠር በሚያስችል መንገድ በሶስቱም አካላት መካከል ስልጣንና የስራ ድርሻ ተከፋፍሏል፡፡ በዚህ ምክንያት አንድም አካል ስልጣንን በእጁ አስገብቶ ስርዓቱን ሙሉ በሙሉ ሊቆጣጠር አይችልም፡፡ የመንግስት አካላት አንዱ ሌለኛውን እንዲቆጣጠር እና የሀይል ሚዛን እንዲፈጠር ያደርጋል፡፡ የተለያዩ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች አንዱ ሌላውን እንዲቆጣጠር ያደርጋል። አንዱ ለሌላው ተጠያቂ እንዲሆን ያደርጋል። ስልጣንን ለተለያዩ የመንግስት አካላት ያከፋፍላል። ይህ ሚዛናዊነት በመንግስት ውስጥ አንድ ሰው ወይም ቡድን ስልጣን ጠቅልሎ በእጁ እንዳያስገባ ያደርጋል። የስልጣን ክፍፍል ቀዳሚ ግብ የስልጣን አላግባብ መጠቀምን መከላከል ነው።

በተማሪዎች መጽሀፍ ውስጥ የሚገኘው የፕሮጀክት ስራ ተማሪዎች አከባቢያቸው በሚገኘው አስተዳደር ሄደው ሦሥቱንም የመንግስት አካላት በመጠየቅ የስራ ድርሻቸውን በመለየት ለክፍል እንዲያቀርቡ ማድረግ ተማሪዎች የስራ ድርሻቸውን በተግባር እንዲረዱ ያደርጋል፡፡

አንዱ የመንግስት አካል ከሌላው የበለጠ ስልጣንን ጠቅልሎ በእጁ እንዳያስገባ የሚከለክለው ስርአት ባይኖር ኖሮ መንግስት በአንድ ግለሰብ ወይም ቡድን ቁጥጥር ስር በመግባት ለአምባገነንነት መፈጠር መንገድ ይከፍታል።

4.5. የህግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የህግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነትን ይገልጻሉ፤
- የህግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነትን ይገመግማሉ፤
- የግለሰብ የበላይነትን ይተቻሉ፡፡

ትምህርቱን ከመጀመርዎ በፊት የህግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነት ላይ የተማሪዎቹን የግንዛቤ ዳራ ለመረዳት ጥያቄ በመጠየቅ መጀመር ይችላሉ፡፡

የግለሰብ የበላይነት ማለት የመሪዎች ፍላጎትና ድርጊት ከህግና ከህዝብ ፍላጎት ያፈነገጠ ሲሆን ማለት ነው፡፡ በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ግለሰቦች ከህግ በላይ ሆኖ የታዩበት ጊዜ ነበር፡፡ በእንዲህ አይነት ስርአት ውስጥ ግለሰቦች ስልጣንን መከታ በማድረግ ፍላጎታቸውን ለሚሚላት ሰዎችን ሲያስሩ፣ሲያሳድዱ እና ሲያሰቃዩ ፣ንብረታቸውን ሲዘርፉ ቆይተዋል፡፡ በመሆኑም ለፖለቲካ ስልጣን ሲባል ህግን እንደመሳሪያ በመጠቀም ከህግ በላይ እንደሆኑ አሳይተዋል፡፡ ለምሳሌ በንጉሣዊ አስተዳደር ውስጥ ንጉሱ/ንግስቲቱ በህግ ያልተገደበ ስልጣን ስላለው/ላት በየትኛውም ህግ አይጠየቅም/አትጠየቅም፡፡

የሕግ የበላይነት ሁሉም ሰው ለህግ ተገዥ መሆኑን እና ከህግ በላይ እንዳልሆነ የሚያመላክት ነው፡፡ የህግ የበላይነት የግለሰብ የበላይነት ተቃራኒ ነው። የሕግ የበላይነት በተረጋገጠበት ስርአት ውሰጥ የመሪዎች ስልጣን በህግ የተገደበ ነው፡፡ ይሄውም የህግ የበላይነት መሰረታዊ መርሆዎችን ስራ ላይ በማዋል ይገለፃል፡፡ የህግ የበላይነት መርሆዎች ውስጥ፡ ዋነኞቹ የሚከተሉት ናቸው።

1. ህግ በመሪዎች እና በህዝቡ ላይ እኩል ተፈጻሚ ይሆናል።
2. መሪዎች እና ህዝቡ በህግ ፊት እኩል ናቸው።.
3. ማንኛውም ሰው ተገቢውን የህግ ሂደት ተከትሎ በመደበኛ ፍርድ ቤት ፍርድ እስካልተቀበለ ድረስ በግፍ አይቀጣም።
4. አንድ ተከሳሽ በፍርድ ቤት ጥፋተኛ እስካልተባለ ድረስ ነፃና ተጠርጣሪ ተብሎ ይታሰባል።
5. ማንም ሰው ፍርዱ ትክክል አይደለም ብሎ ያመነበትን ውሳኔ ይግባኝ ማለት ይችላል።
6. መንግሥት በሕገ መንግሥቱ በተደነገገው መሠረት መምራት አለበት።
7. የግለሰብ አስተሳሰብ ወይም ተግባር በሕገ መንግሥቱ የተረጋገጡትን መሠረታዊ መብቶች መጣስ የለባቸውም። የሕጉ አተገባበር ሕገ መንግስታዊ መሠረት ልኖረው ይገባል፡፡

ተማሪዎችዎ የህግ የበላይነትና የግለሰብ የበላይነት መገንዘባቸውን ለማወቅ በተማሪው የመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ያሉትን ጥያቄዎች ተጠቀሙ፡፡

የመጀመሪያው ጥያቄ የህግ የበላይነት አለመኖር ምን ሊያስከትል እንደሚችል ነው።

ባጭሩ የህግ የበላይነት አለመኖር የአንድን ሰው ህጋዊ መብት መግፈፍንና የሰበዐዊነት ክብር እጦት ሊያስከትል ይችላል። ሰብአዊ መብቶች እና ነፃነቶች ላይ ተጽዕኖ በመፍጠርና መብታችንን በመንግስት እጅ በማስገባት አምባገነንነት እንዲስፋፋና እኩልነት ያልተረጋገጠበት ማህበረሰብ እንዲፈጠር ሊያደረግ ይችላል፡፡ ሁለተኛው ጥያቄ ትምህርትቤታቸውን እንደ ምሳሌ በማንሳት የሕግ የበላይነት አለመኖር መገለጫዎችን ይመለከታል፡፡ የሚከተሉት በትምህርት ቤት ውስጥ የህግ የበላይነት አለመኖር መገለጫዎች ሊሆኑ ይችላሉ።

- ☞ ተማሪዎች በተደጋጋሚ ከትምህርት ቤት መቅረት
- ☞ ተማሪዎች አስተማሪዎቻቸውን አለመከታተል

- ☞ ስርዐተ አልበኝነት መስፋፋት
- ☞ በተማሪዎች መካከል መከባበር አለመኖር
- ☞ ተራ ሳይጠብቁ ጥያቄ መጠየቅ
- ☞ አዳዲስ ሀሳቦችን ማፍለቅ አለመቻልና ወዘተ ሊሆኑ ይችላሉ፡፡

4.6 የህግ የበላይነት ተግዳሮቶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የህግ የበላይነት መርሆ እና አተገባበሩን ይገመግማሉ፤
- የህግ የበላይነት ላይ እንቅፋት የምሆኑትን ነገሮች ይለያሉ፡፡

የዚህ ምዕራፍ የመጨረሻ ክፍል የህግ የበላይነት ተግዳሮቶች ላይ ያተኩራል። የተማሪዎችን ቅድመ ግንዛቤ ለማወቅ በመማሪያ መጽሐፉ ውስጥ ጥያቄ ቀርቧል፡፡ ለዚህ ጥያቄ ተማሪዎች የተለያዮ መልሶችን ሊሰጡ ይችላሉ፡፡ ከተማሪዎች ሀሳብ ከሰበሰቡ በኋላ ሀሳባቸውን ከዚህ በታች ከተዘረዘሩት የህግ የበላይነት ተግዳሮቶች ጋር በማዛመድ አብራሩላቸው፡፡

1 ሙስና

ሙስና ማለት የመንግስት እና የህዝብ ሃላፊነትን ለግል ጥቅም ማዋል ማለት ነው። ሙስና የህግ የበላይነት በአግባቡ እንዳይተገበር ትልቅ እንቅፋት ነው። በሥልጣን ላይ ያሉት ሙስናን ለመዋጋት ፍላጎት ከሌላቸው የሕግ የበላይነትን ማስፈን አስቸጋሪ ይሆናል። ሙስናና የሌብነት አመለካከቶችን ለማስወገድ ሥነ ምግባር የጎደላቸው ተግባራትን የሚፀየፍ ማህበረሰብ መፍጠር አስፈላጊ ነው፡፡

2 የግንዛቤ ማነስ

ብዙ ሰዎች መሪዎች ህግ ሲጥሱ የመተቸትም ሆነ በሕግ የመጠየቅ ህጋዊ መብት እንዳላቸው አያውቁም። ዜጎች ግንዛቤ ከሌላቸው የመንግስት መሪዎች ህግ ሲጥሱ ዝም ብሎ ለማየት ይገደዳሉ፡፡ ስለሆነም የሕግ የበላይነትን በአግባቡ ስራ ላይ ማዋል አይቻልም፡፡ በመሆኑም የግንዛቤ ማነስ በሕግ የበላይነት ላይ እንቅፋት ከሚሆኑ ነገሮች ውስጥ አንዱ ነው፡፡

3 ደካማ አመራር

ብቃት የሌላቸው መሪዎች ስልጣናቸውን ለግል ጥቅም ለመጠቀም ያላቸውን አቅም ስለሚገድብ የህግ የበላይነትን አይፈልጉትም። እንዲህ አይነት መሪዎች ህዝብን በመበደል ለግል ጥቅማቸው እና ፍላጎታቸው ብቻ ይጨነቃሉ፡፡ ስለሆነም የብቃት እጦት/ማነስ በህግ የበላይነት ላይ እንቅፋት ከሚሆኑት ውስጥ አንዱ ነው።

4 የሀገር ፍቅር ማጣት

የህግ የበላይነት ላይ እንቅፋት ከሚሆኑት ምክንያቶች ሌላኛው የሀገር ፍቅር ማጣት ነው። ሀገሩን የማይወድ ዜጋ ለግል ጥቅሙ ብሎ ህግ መጣሱ አይቀርም። በተጨማሪም በሙስና የመንግስትና የህዝብን ሀብት ለግል ጥቅም ማዋል ይፈልጋል፡፡ ስለዚህ ከድህነት እና ከሙስና የጸዳች ሀገር ለመገንባት ሀገሩን የሚወድ ዜጋ ሙስናና ህገወጥነትን የሚፀየፍ ትውልድ ማፍራት ያስፈልጋል፡፡

ከላይ የተዘረዘሩት በአጠቃላይ የህግ የበላይነት ተግዳሮቶች/እንቅፋቶች ናቸው፡፡ የህግ የበላይነት መርሆዎች በህገ መንግስቱ ላይ በይፋ ቢገለጹም የህግ የበላይነት እንቅፋቶች በተስፋፉበት የህግ የበላይነትን በተግባር ማየት አይቻልም። በዚህም ምክንያት የህግ የበላይነትን ለማስከበር ገለልተኛ ፍርድ ቤት፣ ኃላፊነት የሚሰማው አመራር፣ የሀገር ፍቅር ስሜት እና ዕውቀትን ማስፋፋት አስፈላጊ ነው።

ለግምገማ ጥያቄዎች መልስ

	1	2	3	4	5
ክፍል I እውነት/ውሸት	ውሸት	እውነት	እውነት	እውነት	ውሸት
ክፍል II ምርጫ	ሐ	መ	መ		

ክፍል III፡ አጭር መልስ

1. ማንም ከህግ በላይ እንዳልሆነ ያመለክታል። በተጨማሪም እንደ የግለሰብ የበላይነት ሳይሆን የህግ አስተዳደር ይወሰዳል። ህግ በማህበረሰቡ ግንኙነቶች ውስጥ ፍትህ እንዲጎናፀፍ ማድረግ ላይ ያተኩራል፡፡ ህግ ለሰብአዊ መብቶች ጥበቃ ያደርጋል ተብሎ ይታሰባል ። የህግ የበላይነት ለሀገር ሰላም፣ እድገት እና ብልፅግና መሰረት ነው።
2. የህግ የበላይነት በዴሞክራሲ ስርዐት ውስጥ ሲኖር ዴሞክራሲ ደግሞ የህግ የበላይነት በሰፈነበት ውስጥ ይጎለብታል፡፡

ምዕራፍ 5፡ ሰብዓዊ መብቶች

መግለጫ

ክፍል አምስት የሰብዓዊ መብቶች እና ተዛማጅ ጽንሰ-ሃሳቦች ላይ ያተኮረ ነው። ይህንን ትምህርት ለመሸፈን አስራ አንድ (11) የመደበኛ ሰዓቶች ወይም 660 ደቂቃዎች ያስፈልጋል፡፡ ስለዚህ መምህሩ የምዕራፉን አጠቃላይ ዓላማዎች ለማሟላት ምዕራፉን በስድስት ንዑስ ትምህርቶች በመከፋፈል እንዲያስተምር ይመከራል፡፡ በዚህም መሰረት፡-

የሚጠበቁ የመማር ውጤቶች፡	**የትምህርት ይዘቶች**
ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤ ➢ የሰብዓዊ መብቶች ጽንሰ-ሃሳብን ይገልፃሉ ፤ ➢ የሰብዓዊ መብቶች መሰረታዊ ባህሪያት ይለያሉ፤ ➢ የሰብአዊ መብቶችን ማክበር አስፈላጊነትን ያብራራሉ፤ ➢ የሰባዊ መብቶችን የመጠበቅ ኃላፊነት የማን እንደሆነ ይተነትናሉ፤ ➢ የሰብአዊ መብት ስምምነት ሰነዶችን ይዘረዝራሉ፤ ➢ ሰብዓዊ መብቶች እና የመንግስት ሚናን ይገልፃሉ፡፡	5.1 የሰብአዊ መብቶች መሰረታዊ ፅንሰ- ሀሳብ ፣ 5.2 የሰብአዊ መብቶች መሰረታዊ ባህሪያት ፣ 5.3 ሰብአዊ መብቶችን ማክበር አስፈላጊነት 5.4 ሰብአዊ መብቶችን የመጠበቅ ሀላፊነቶች 5.5 የሰብአዊ መብቶች ሰነዶች 5.6 ሰብአዊ መብቶችን በማክበር ረገድ የመንግስት ሚናዎች

5፡1. የሰብአዊ መብቶች ጽንሰ-ሀሳብ

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የሰብአዊ መብትን ትርጉም ይሰጣሉ፤
- የሰብአዊ መብቶች ምሳሌዎችን ይዘርዝራሉ።

የእለቱ የትምህርት መረሃግብር ከመጀመሩ በፊት ሁለት ሀሳቦችን የሚሰቡ ጥያቄዎች ለተማሪዎች ይቀርባሉ። የመጀመሪያው የሃሳብ ማጎልበት ጥያቄ የተማሪዎቹን የቀድሞ ዳራ እና የሰብአዊ መብቶችን ግንዛቤ ለመገምገም ነው። ሁለተኛው አእምሮ የሚያነቃቃ ጥያቄ የሰው ልጅ መብቶች ምንድን ናቸው፣ ከየት መጡ፣ እነዚህን መብቶች ከማን እንጠይቃለን እና ምሳሌዎችን ልትሰጥ ትችላለህ የሚለው ነው። የእለቱ ውይይት ከመጀመሩ በፊት እንደ መምህር ተማሪዎችን ስለእነዚህ አእምሮአዊ ጥያቄዎች እንዲያስቡ መጋበዝ አለብህ። ተማሪዎች ስለ አእምሮ ማጎልበት ጥያቄዎች የተረዱትን ከገለፁ ቡኃላ፣ ወደ የእለቱ የትምህርት በውይይት እንዲያጠናክር ይመከራል ።

በተማሪ መማሪያ መጽሃፍ ውስጥ እንደተገለጸው፣ ሰብአዊ መብቶች በተለምዶ አንድ ሰው ሰው በመሆኑ ብቻ በተፈጥሮ የሚያገኛቸው መሰረታዊ መብቶች እንደሆኑ ተገልፀዋል። እዚህ ላይ የሰብአዊ መብት እሳቤ በውይይቱ ወቅት ቀላል በሆነ መንገድ መቅረብ አለበት፡፡ እርሶ ስለፖለቲካ መብቶች፣ ኢኮኖሚያዊ መብቶች፣ ማህበራዊ መብቶች፣ የዜጎች መብቶች እና የባህል መብቶች በጥልቀት ማስተማር በዚህ የክፍል ደረጃ ስለማይጠበቅ የሰብአዊ መብቶችን አንዳንድ ምሳሌዎችን ብቻ ይስጧቸው ። ነገር ግን፣ በዚህ መመሪያ መጽሐፍ ውስጥ ለመምህሩ ዓላማ የሚከተሉት ሰፊ የሰብአዊ መብቶች ገጽታዎች ከዚህ በታች ተለይተዋል።

የሲቪል እና ፖለቲካዊ መብቶች

- ✓ በህይወት የመኖር መብት፤
- ✓ የመዘዋወር ነፃነት፤
- ✓ የአስተሳሰብ፣ ህሊና እና የሀይማኖት ነፃነት፤
- ✓ የሃሳብ እና ሃሳብን በነጻነት የመግለፅ መብት፤
- ✓ የመሰብሰብ ነፃነትን፤
- ✓ ከባርነት፣ ከሎሌነት እና ከግዳጅ የጉልበት ስራ ነፃ የመሆን መብት፤
- ✓ የነፃነት እና ደህንነት መብት፤
- ✓ የመምረጥ እና የመመረጥ መብት ወዘተ፡፡

ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊ እና ባህላዊ መብቶች

- ✓ የመሥራት መብት
- ✓ የንግድ ማኅበራትን የመመሥረትና የመቀላቀል መብት
- ✓ የማኅበራዊ ዋስትና መብት
- ✓ የቤተሰብ መብትን በተመጣጣኝ የኑሮ ደረጃ (በቂ ምግብ፣ልብስና መኖሪያ ቤት)
- ✓ የመጠበቅ መብት (በቂ ምግብ፣ ልብስና መኖሪያ ቤት)
- ✓ የጤና መድህን መብት፣
- ✓ የትምህርት መብት ወዘተ.

በተጨባጭ በውይይቱ ወቅት ተማሪው የሰው ልጅን የሚመለከት ማንኛውም መብት ሰብአዊ መብት መሆኑን እንዲያውቅ ማድረግ በጣም ይመከራል፡፡ በተጨማሪ ተማሪዎቹ ሰብአዊ መብቶች ምንም ዓይነት ልዩነት ሳይደረግባቸው በማንኛውም ሰው ላይ ተፈፃሚነት ያላቸው ተፈጥሯዊ መብቶች መሆናቸውን ማወቅ አለባቸው፡፡

5፡2. የሰብአዊ መብቶች ባህሪያት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- ✍ ዋና ዋና የሰብአዊ መብቶችን ባህሪያት ይዘረዝራሉ፣
- ✍ የሰብአዊ መብቶችን ሁለንተናዊ ተፈጥሮ ያብራራሉ፡፡

በዚህ የትምህርት ክፍል የሰብዓዊ መብቶች መሰረታዊ ባህሪያት በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ ተለይተዋል፡፡ የዕለቱን ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት ተማሪዎችን በአእምሮ ማጎልበት ጥያቄ ላይ አስተያየት እንዲሰጡ መጋበዝ አስፈላጊ ነው። የአእምሮ ማጎልበቻ ጥያቄዎች ተማሪዎች ሰብአዊ መብቶች በአለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት አላቸው ወይስ የላቸውም የሚለውን እንዲያንፀባርቁ ይጠይቃሉ። ተማሪዎች በቀረበው ጥያቄ ላይ አስተያየታቸውን እንዲሰጡ ካደረጉ በኋላ ስለ ሰብአዊ መብቶች መሰረታዊ ባህሪያት መወያየት እንዲጀምሩ ማድረግ ይጠበቅቦታል፡፡ በመሆኑም በተማሪ መማሪያ መጽሃፉ ውስጥ አራት መሰረታዊ የሰብአዊ መብቶች ባህሪያት ተለይተዋል፡፡ ለእያንዳንዶቹ መሰረታዊ ባህሪያት አንዳንድ ስዕሎች (ምሳሌዎች) እንዲሁ ተዘጋጅተዋል፡፡ ለምሳሌ፡ ሥዕል (5.1) በዓለም ዙሪያ ያሉ የሰብአዊ መብቶችን ሁለንተናዊ ተፈጥሮ ለማሳየት የታሰበ ነው። ምስሉ የተዘጋጀው ሰብዓዊ መብቶች ምንም ዓይነት የድንበር ገደብ ሳይደረግባቸው በዓለም አቀፍ ደረጃ ለሁሉም የሰው ልጅ ተፈጻሚ መሆናቸውን ለማመልከት ብቻ ነው። እንደተለመደው መምህሩ ተማሪዎችን ይህንን ሥዕል እንዲመለከቱ ማድረግ ይገባል፡፡ ምክንያቱም ተማሪዎች የሰብአዊ መብቶችን ሁለንተናዊ ተፈጥሮ ሀሳብ በአእምሯቸው ቀለል ባለ መንገድ እንዲረዱ ይረዳል። በሌላ መልኩ ሥዕል (5.2)የሰብዓዊ መብቶች የማይከፋፈሉ እና እርስ በእርስ የሚደጋገፉ መሆኑን ለማሳየት የተነደፈ ነው። በመማሪያ መጽሃፉ ላይ የሚታየው ስዕል እያንዳንዱ ሰብአዊ መብት በሌሎች ሰብአዊ መብቶች ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ አንዱን መብት መጣስ የሌሎች ሰብአዊ መብቶች አጠቃቀም ላይ ተጽእኖ እንደሚያሳድር መልእክት ለማስተላለፍ የታሰበ ነው፡፡

ወድ መምህር በውይይቱ ላይ የሰብአዊ መብቶች መሰረታዊ ባህሪያት ላይ በደንብ ገለፃ ካደረጉ በኃላ፤ ተማሪዎችን በሚሰጠው ትምህርት ውስጥ እንዲሳተፉ መጋበዝ ነው፡፡ ለዚሁ ዓላማ የቡድን ስራ ለተማሪዎች ተዘጋጅቷል፡፡ ይህ ተግባር ተማሪዎች ቡድን እንዲመሰርቱ እና የሰብአዊ መብቶችን መሰረታዊ ባህሪያት እንዲወያዩ ይጠይቃል። ተማሪዎች በዚህ ተግባር እንዲሳተፉ በማበረታታት ተማሪዎቹ የዕለቱን ትምህርት በደንብ እንዲሳተፉ ማድረግ የራሱ ጠቀሜታ አለው።

5.3፡ ሰብአዊ መብቶችን የማክበር አስፈላጊነት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የሰብአዊ መብቶችን ማክበር አስፈላጊነት ይዘረዝራሉ፤
- በኢትዮጵያ የሰብአዊ መብቶች መከበር አስፈላጊነትን ያስረዳሉ፡፡

ይህ ትምህርት በኢትዮጵያ የሰብአዊ መብት መከበር ያለውን አግባብነትና አስፈላጊነት ላይ ያተኮረ ነው። ነገር ግን የእለቱ ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት ተማሪዎቹ በኢትዮጵያ የሰብአዊ መብት ማክበር ለምን ወሳኝ እና ለአገራችን ጠቃሚ እንደሆነ እንዲያሰላስሉ አእምሮን የሚያበረታታ ጥያቄ ቀርቧል። በተቻለ መጠን እርሶ ተማሪዎች በአእምሮ ማጎልበት ጥያቄ ዙሪያ የሚያውቁትን እንዲናገሩ ማበረታታት ይጠበቅቦታል፡፡

ተማሪዎቹ የአእምሮ ማጎልበቻ ጥያቄ ላይ ተወያይተው እንደጨረሱ እርሶ የእለቱን ትምህርት ላይ ገለፃ ማድረግ ይጠበቅቦታል። በውይይቱ ኢትዮጵያን ጨምሮ ሁሉም የአለም ሀገራት የሰብአዊ መብት አስተሳሰቦችን በተግባር በማዋል እኛ እንዲኖረን የምንፈልገውን አይነት ማህበረሰብ ለመፍጠር ወሳኝ ሚና አለው። የሰብአዊ መብቶችን የማክበር አስፈላጊነት በመማሪያ መጽሃፉ ውስጥ በደንብ ተለይቷል፡፡ ስለዚህ በእነዚህ ጉዳዮች ላይ ማብራሪያ በመስጠት የዕለቱን ትምህርት ለተማሪዎቹ ቀላል እና ተግባራዊ በሆነ መልኩ እንዲረዱ ያድርጉ።

5.4. ሰብአዊ መብቶችን በመጠበቅ ረገድ የሞራል ሀላፊነቶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- ሰብአዊ መብቶችን የማስጠበቅ ሃላፊነት ያለው ማን እንደሆነ ይለያሉ፣
- ሰብአዊ መብቶችን ለመጠበቅ የዜጎች ኃላፊነትን ያብራራሉ፡፡

በዚህ የትምህርት ክፍል ውስጥ የተካተተው የትምህርት ይዘት ትንሽ አስቸጋሪ በመሆኑ የእርሶን ያልተቆጠበ ጥረት ይጠይቃል ፡፡ ለተማሪዎች ዓለም አቀፉ ማህበረሰብ ሰብአዊ መብቶችን የማስጠበቅ የሞራል ኃላፊነት አለበት ወይም አይኖረውም ብለው እንዲያስቡበት ጠቋሚ ነገር ግን ፈታኝ የሆነ የሃሳብ ማጎልበት ጥያቄ ቀርቧል። ቀደም ሲል እንደተገለፀው ተማሪዎቹ “ዓለም አቀፍ ማህበረሰቡ” እና “የሞራል ሃላፊነት” ማለት ምን ማለት እንደሆነ በቀላል መንገድ መንገር የእርሶ ተግባር ነው። "አለምአቀፍ ማህበረሰብ" ሲባል የአለም ሀገራትን የሚያመለክት ሲሆን "የሞራል ሃላፊነት" ደግሞ አንዳንድ እርዳታ በሚያስፈልግበት ጊዜ ሰዎችን የመርዳት ሃላፊነት ነው፡፡

በዚህ የሃሳብ ማነቃቂያ ጥያቄ ላይ የተደረገው ውይይት ካለቀ በሀኋላ የዕለቱን ትምህርት በውይይት መልክ አቅርቡ። ከሰብአዊ መብት ጥበቃ ጋር በተያያዘ የሞራል ሃላፊነት ሃሳብ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ በትክክል ተብራርቷል፡፡ ይሁን እንጂ እርሶ ሰብአዊ መብቶችን በመጠበቅ ረገድ ስላለው የሞራል ኃላፊነት ዝርዝር ማብራሪያ መስጠት ይኖርበታል። ስለሆነም በዚህ ረገድ የሚከተሉትን ነጥቦች ያብራሩ፡፡

ለረጅም ጊዜ የሰብአዊ መብቶች እንደ የአንድ ሀገር የውስጥ ጉዳይ ብቻ እንደሆኑ ይቆጠሩ ነበር፡፡ ይህም ማለት ሌሎች መንግስታት እና አለም አቀፉ ማህበረሰብ ጣልቃ እንዳይገቡ ተደርገዋል፡፡ እንደ ዘር ማጥፋትን የመሳሰሉ በጣም ከባድ በሆኑ የሰብአዊ መብት ጥሰቶች ሲከሰቱ እንኳን ጣልቃ የመግባት ሃላፊነት የላቸውም ነበር፡፡ ይህም በተለያዩ መንግስታት በርካታ የሰብአዊ መብት ረገጣዎች መኖራቸው አለማቀፉ ማህበረሰብ እና ሌሎች ሀገራት በበቂ ሁኔታ እየሰሩ አለመሆኑ በዋናነት የሰብአዊ መብት ጉዳዮች ለእያንዳንዱ ሀገር እንደ የውስጥ ጉዳይ የተተው በመሆናቸው ነው።

ዛሬ በዋናነት የውጭ ጣልቃ ገብነትን (ዓለም አቀፍ ጣልቃገብነትን) የሚከላከል የግዛት ሉዓላዊነት ጽንሰ-ሀሳብ በጋራ ችግሮች ላይ የጋራ ሃላፊነት ተተክቷል፡፡ ይህም ሀገራት ለህዝቦቻቸው ደህንነት ተጠያቂ እንዲሆኑ አድርጓል። እ.ኤ.አ. በመስከረም 16 2005 የተባበሩት መንግስታት አባላት (የሀገራት እና የመንግስት መሪዎች) የሰብዓዊ መብትን ለመጠበቅ የወጣውን “ኃላፊነትን የመጠበቅ” (R2P) መርህን በአንድ ድምፅ አጽድቀዋል። ይህ መርህ እያንዳንዱ ሀገር ህዝቡን ከዘር ማጥፋት፣ ከጦርነት ወንጀል እና ከመሳሰሉት ተግባር ህዝቡን የመጠበቅ ሃላፊነት እንዳለበት ያጎላል። ከዚህ መርህ በመነሳት ኢትዮጵያ ለምሳሌ የመንግስታቱ ድርጅት አባል እንደመሆኗ መጠን ህዝቦቿን ከከባድ የዘር ማጥፋት፣ የጦር ወንጀል እና በሰው ልጆች ላይ ከሚፈጸሙ ወንጀሎች የመጠበቅ ሃላፊነት አለባት።

እያንዳንዱ ሀገር የሰብአዊ መብት ጥበቃን በተመለከተ እንዲህ ዓይነት ኃላፊነት እንዳለበት ግምት ውስጥ ማስገባት አስፈላጊ ነው፡፡ አሁን ጥያቄው አንድ ሀገር ህዝቡን ከከባድ ሁኔታዎች መጠበቅ ካልቻለስ? የዚህ ጥያቄ መልስ አንድ ሀገር ህዝቧን ከላይ እንደተጠቀሱት ከባድ ሁኔታዎች መጠበቅ ካልቻለች የአለም ማህበረሰብ ጣልቃ በመግባት የመጠበቅ የሞራል ሃላፊነት አለበት። አንድ ሀገር ህዝቦቿን ከእንደዚህ አይነት ወንጀሎች መከላከል ካልቻለች አለም አቀፉ ማህበረሰብ በፀጥታው ምክር ቤት በኩል “በወቅቱን የጠበቀ እና ወሳኝ በሆነ መንገድ የጋራ እርምጃ” የመውሰድ ሃላፊነት አለበት። የተባበሩት መንግስታት

በፀጥታው ምክር ቤት በኩል ህዝቡን ከአስከፊ ሁኔታዎች ለመጠበቅ ሰላም አስከባሪ ወታደሮችን የማሰማራት ስልጣን አለው።

5.5. የሰብአዊ መብቶች መመሪያ ስምምነቶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- ✓ የሰብአዊ መብቶች መመሪያ ስምምነቶች ያብራራሉ፤
- ✓ ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ሰነዶችን ይለያሉ፤
- ✓ የክልል የሰብአዊ መብት ሰነዶችን ይዘረዝራሉ፤
- ✓ በኢትዮጵያ ያሉ ብሄራዊ የሰብአዊ መብት ሰነዶችን እና ተቋማትን ይጠቅሳሉ፡፡

ይህ ትምህርት ለተለያዩ የሰብአዊ መብቶች መመሪያ ስምምነቶች የተሰጠ ነው። ውድ መምህር እንደተለመደው የዕለቱን ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት ተማሪዎች ማንኛውንም የሰብአዊ መብት መመሪያ ስምምነቶች የሚያውቁ ከሆነ እንዲናገሩ ይጋብዟቸው። በዚህ መልኩ የእለቱን ትምህርት ውይይት እንዲጀምር ያድርጉ። አሁን እርሶ የሰብአዊ መብት ሰነዶች ከአለም አቀፍ እስከ ሀገር አቀፍ ደረጃ በተለያዩ አካላት ሊፈረሙ እና ሊወሰዱ እንደሚችሉ ተማሪዎችን ማስረዳት አለቦት። ለዚህም ይረዳ ዘንድ በመማሪያ መጽሃፉ ውስጥ አንዳንድ አለም አቀፋዊ፣ አህጉራዊ እና ሀገራዊ የሰብአዊ መብቶች ሰነዶች እንደ ምሳሌ ተዘርዝረዋል።

ለእያንዳንዱ የሰብአዊ መብት ሰነዶች ተማሪዎች በውይይት ላይ ያሉትን ጉዳዮች በቀላሉ እንዲረዱ የተነደፉ ስዕሎች አሉ። ስለሆነም ውድ መምህር ተማሪዎች እያንዳንዱን ምስል እንዲመለከቱ ይጋብዟቸው፡፡ተማሪዎቹ የዕለቱን ትምህርት ተረድተው እንደሆነ ለመፈተሽ የመልመጃ ጥያቄ (5.4) ለክፍል ውይይት ቀርቧል። የመልመጃ ጥያቄ ተማሪዎች ከተወያዩ እና ካለቀ በኋላ የሚከተሉትን መልሶች መሰረት በማድረግ ማብራሪያ ይስጡ፡፡

ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ሰነዶች ምሳሌዎች

- ✓ እ.ኤ.አ. የ1948ቱ ሁለንተናዊ የሰብአዊ መብቶች መግለጫ (UDHR)
- ✓ እ.ኤ.አ. የ1965ቱ ዓለም አቀፍ ሁሉንም ዓይነት የዘር መድልዎ (ICERD) ለማስወገድ የተደረገ ስምምነት
- ✓ እ.ኤ.አ. የ1966ቱ አለም አቀፍ የሲቪል እና የፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን (ICCPR)
- ✓ እ.ኤ.አ. የ1966ቱ አለም አቀፍ የኢኮኖሚ፣ ማህበራዊ እና የባህል መብቶች ቃል ኪዳን (ICESCR)
- ✓ እ.ኤ.አ. የ1979ቱ በሴቶች ላይ የሚደርሱ ሁሉንም አይነት አድልዎ የማስወገድ ስምምነት (CEDAW)
- ✓ እ.ኤ.አ. የ1984ቱ የስቃይ እና ሌሎች ጭካኔ ፣ ኢሰብአዊ ቅጣትን የመቃወም ስምምነት (CAT)
- ✓ እ.ኤ.አ የ1989ቱ የሕፃናት መብቶች ኮንቬንሽን (ሲአርሲ)
- ✓ እ.ኤ.አ የ1990ቱ የአለም አቀፍ የስደተኛ ሰራተኞች እና የቤተሰባቸው አባላት መብቶች ጥበቃ ስምምነት (ICMW)
- ✓ እ.ኤ.አ. የ 2006ቱ ዓለም አቀፍ የሁሉንም ሰዎች በግዳጅ ማጥፋት ለመጠበቅ (ሲፒዲኤ)
- ✓ እ.ኤ.አየ2006ቱ የአካል ጉዳተኞች መብቶች ኮንቬንሽን (ሲአርፒዲ)

በአፍሪካ ደረጃ ያሉ የአህጉራዊ የሰብአዊ መብት ሰነዶች ምሳሌዎች

- ✓ እ.ኤ.አ. የ1981 የአፍሪካ የሰብአዊ እና ህዝቦች መብቶች ቻርተር
- ✓ እ.ኤ.አ. በ1990 የወጣው የአፍሪካ የሕፃናት መብትና ደህንነት ቻርተር

በኢትዮጵያ ደረጃ ያሉ የብሔራዊ የሰብአዊ መብት ሰነዶች ምሳሌዎች

- የኢፌዲሪ ሕገ መንግሥት ምዕራፍ ሦስት (ከአንቀጽ 14-44) በኢትዮጵያ የብሔራዊ የሰብዓዊ መብት ሰነድ እንደ አንድ ምሳሌ ሊወሰድ ይችላል።

5.6. ሰብአዊ መብቶችን በማረጋገጥ ረገድ የመንግስት ሚናዎች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- ሰብአዊ መብቶችን ለማስከበር የመንግስትን ሚናዎችን ይጠቅሳሉ።
- ሰብአዊ መብቶችን ማክበር እና የሰብአዊ መብቶችን ማስጠበቅ ሀላፊነት ይገልጻሉ።

ይህ ትምህርት ለምዕራፍ አምስት የመጨረሻው ትምህርት ይሆናል። በመሆኑም በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ ተጨባጭ በሆነ መልኩ እና ቀላል ምሳሌዎች በመጠቀም በደንብ ተብራርቷል፡፡ ስለሆነም እርሶ በተማሪዎች የመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ለተገለጹት ነጥቦች ትኩረት እንዲሰጡ ይመከራል፡፡swer Key for Review Questions

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄ መልስ

ክፍል አንድ	**1.እውነት**	**2.ሀሰት**	**3.እውነት**	**4.እውነት**	**5.እውነት**
ክፍል ሁለት	**1.መ**	**2.መ**	**3.ለ**	**4.ሀ**	**5.ሀ**

ምዕራፍ 6፡ የማህበረሰብ ተሳትፎ

የምዕራፍ መግለጫ

ይህንን ምዕራፍ ለመሸፈን የተመደበው ጠቅላላ ጊዜ 12 (አስራ ሁለት) ሰዓት ወይም 720 ደቂቃ ነው። ምዕራፉ በአራት ክፍሎች የተከፋፈለ ነው፡፡

የምዕራፉ የትምህርት ውጤቶች	**ትምህርቶች**
በዚህ ምዕራፍ መጨረሻ ላይ ተማሪዎች የሚከተሉትን ማድረግ ይችላሉ፡ ➢ የማህበረሰብ ተሳትፎን ትርጉም መግለፅ፣ ➢ የማህበረሰብ ተሳትፎ ጥቅሞችን መግለፅ፣ ➢ የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞችን መዘርዘር፣ ➢ የማህበረሰብ ተሳትፎ አይነቶችን ማብራራት፣	6.1 የማህበረሰብ ተሳትፎ ትርጉም፣ 6.2 የማህበረሰብ ተሳትፎ ጥቅሞች፣ 6.3 የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞች፣ 6.4 የማህበረሰብ ተሳትፎ አይነቶች።

6.1 የማህበረሰብ ተሳትፎ ትርጉም

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የማህበረሰብ ተሳትፎ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ይገልፃሉ፤
- የማህበረሰብ ተሳትፎን ጽንሰ ሃሳብ ያብራራሉ፣
- የማህበረሰብ ተሳትፎን ያደንቃሉ፤

ውድ መምህር ልክ እንደሌሎች ምዕራፎች ይህ ምዕራፍ ተማሪዎች የማህበረሰብ ተሳትፎ የሚለው ጽንሰ ሃሳብ ምንን እንደሚያመለክት እንዲያስቡ በሚያስችል የሃሳብ ማጎልበቻ ጥያቄ ይጀምራል። የዚህን ጥያቄ መልስ በተማሪው የመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ስለሚገኝ በተገለፀው መሰረት ለተማሪዎች አብራሩ።

ማህበረሰብ የሚለው ቃል የመጣው "**ኮሙኒስ**" ከሚለው የላቲን ቃል ሲሆን ትርጉሙም "የጋራ" ወይም "የተጋራ" ማለት ነው። ማህበረሰብ በአካልም ሆነ በምናብ ቦታን የመጋራት ስሜት ሊሆን ይችላል። አካላዊ ማህበረሰብ በአንድ መልክአ ምድራያዊ አካባቢ የሚኖሩ የሰዎች ስብስብ ሆኖ እንደ መንደር፣ሰፈር እና ወዘተያለ ነው። ምናባዊ ማህበረሰብ ደግሞ በሀሳቦች፣ በፍላጎቶች፣ በማንነት፣ በእምነት እና በማህበራዊ ተቋማት ውስጥ በሚጫወቱት ሚና የሚፈጠር ነው።

እንዲሁም ተግባቦትና እና ግንኙነቶች ለማህበረሰብ እድገት አስፈላጊ መሆኑን ማተኮር ያስፈልግዎታል። ይህን ጠቃሚ ሃሳብ ካብራሩ በኋላ በተሰጠው ትርጉም መሰረት ለተማሪዎች ማንኛውንም ሌላ ማህበረሰብ እንዲገልፁ እድል መስጠት አለቦት። ነገር ግን፣ ተማሪዎችዎ በሚኖሩበት ቦታ ላይ የሚመረኮዝ ሆኖ እንደ ማህበረሰብ ሊቆጠሩ የሚችሉ የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎችን መጥቀስ ይችላሉ።

ቀጣዩ እርምጃ ማህበረሰብ እና ተሳትፎ የሚለውን ቃል ማጣመር መሆን አለበት። "የማህበረሰብ ተሳትፎ" የሚለው ቃል "ማህበረሰብ" እና "ተሳትፎ" የሚሉትን ቃላት የሚያጣምር ሆኖ፤ለጋራ ጉዳዮች አጽንዖት ያደርጋል፡፡ የማኅበረሰብ ተሳትፎ በዴሞክራሲያዊ መርህ ላይ የተመሰረተ በመሆኑ በማኅበረሰብ አቀፍ ጉዳይ የሚነካ ማንኛውም ሰው በውሳኔ አሰጣት ሂደት ላይ የራሱን አስተያየት መስጠት አለበት።

የማህበረሰብ ተሳትፎ ደህንነታቸውን የሚነኩ ጉዳዮችን ለመፍታት ከማህበረሰቡ አባላት ጋር አብሮ የመስራት ሂደት ተብሎ ይገለጻል። የማህበረሰብ ተሳትፎ ከመረጃ አቅርቦት አንፃር ሲታይ የሁለትዮሽ ሂደት ሆኖ ከዚህ በታች የተጠቀሱትን ተዋናይ ሚና የሚጠይቅ የረጅም ጊዜ ሂደት ነው።

- ባለሙያዎች፣
- የመንግስት ባለስልጣናት፣
- አገልግሎት አቅራቢዎች እና
- የማህበረሰቡ አባላት።

ዜጎች በውሳኔ አሰጣጥ ሂደት ላይ ንቁ ተሳትፎ ሲያደርጉ "ተሳትፈዋል" ይባላል። ለምሳሌ፣ ትምህርትቤታችሁ ከወላጆች ጋር የተለያዩ የሁለትዮሽ የመገናኛ ዘዴዎችን ሊጠቀም ይችላል፡-

- በትምህርትቤታችሁ ውስጥ የወላጆችን አስተያየት ለመጠየቅ ከወላጆች ጋር የፊት ለፊት ስብሰባዎችን መድረግ፤
- የቤት ጉብኝቶች እና ወዘተ መድረግ ይቻላል፡፡

6.2 የማህበረሰብ ተሳትፎ አስፈላጊነት

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- የማህበረሰብ ተሳትፎን አስፈላጊነት ያብራራሉ፤
- የማህበረሰብ ተሳትፎ ዋና ምክንያቶችን ይዘረዝራሉ፤

የመጀመሪያው ትምህርት ስለ ማህበረሰብ ተሳትፎ ጽንሰ-ሀሳብ ሲሆን፣ ይህ ትምህርት ደግሞ በአስፈላጊነቱ ላይ ያተኩራል። ከተማሪው የመማሪያ መጽሀፍ ላይ እንደሚታየው፣ አንድ ጥያቄ አለ፡ ይህም ጥያቄ ተማሪዎች ግለሰቦች በማህበረሰብ ጉዳዮች ውስጥ እንዲሳተፉ የሚያደርጉትን ምክንያቶች ለመለየት ነው። ይህ ጥያቄ ተማሪዎች የማህበረሰብ ተሳትፎን በትኩረት እንዲያስቡ ያስችላቸዋል። በእርግጥ፣የማህበረሰብ ተሳትፎ አስፈላጊ የሆነባቸው በርካታ ምክንያቶች አሉ፣ በዚህ የክፍል ደረጃ ግን፣ በሚከተሉት ላይ ማተኮር ተገቢ ይሆናል፡፡

1. ሀገር በቀል ዕውቀቶችን ለመጠቀም

ሀገር በቀል እውቀት ማለት በህብረተሰቡ ነባር እውቀት፤ልምድ እና እሴት ላይ የተመሠረተ ሆኖ የህብረተሰቡ የጋራ ሀብት ነው ማለት ይቻላል፡፡ ህብረተሰቡን በአግባቡ በማሳተፍ እና በመጠየቅ አዳዲስ የአካባቢ ሃሳቦችን እና ልምዶችን መጠቀም ይቻላል። ይህ ከተደረገ ሰዎች የሂደቱ ዋና አካል እንደሆኑ ሊሰማቸው ይችላል። በተጨማሪም፣ከተለያየ ህዝብ እና በሀገር

በቀል እውቀት ላይ የተመሰረቱ መፍትሄዎች ተግባራዊ እና ውጤታማ ናቸው። እንዲሁም የፕሮጀክቶችን ወይም እቅዶች በሰፊው ተቀባይነት የማግኘት እድልን ይጨምራል። አገራችን በዚህ ሁኔታ በሀገር በቀል ዕውቀትና ክህሎት የበለፀገች ናት፡፡

ሀሳቡን ግልፅ ለማድረግ እንደ የእርከን ሥራ፣ የቀንድ ሥራ፣ ከድንጋይ እና ከጭቃ ቤት መስራት፤የቤት ዕቃዎችን ማምረትና መሸፕ፤ ባህላዊ የዕርቅ ዘዴን እና ወዘተ እንደ ምሳሌ ማንሳት ይቻላል። ስለዚህ የእንደዚህ አይነት ሀገር በቀል ዕውቀት እና ክህሎቶች ለመጠቀም የማህበረሰብ ተሳትፎ በጣም አስፈላጊ ከሆኑት ውስጥ አንዱ ነው፡፡

2. የመተማመን ስሜት ለመገንባት

የማህበረሰብ ተሳትፎ በህዝብ እና በመንግስት መዋቅር መካከል መግባባት እንዲኖር ያደርጋል፡፡ እንዲሁም በአቅራቢያ ያለው የመንግስት መዋቅር እና የማህበረሰብ ድርጅቶች ምን እየሰሩ እና ሊሰሩ እንዳሰቡ ለተሳታፊዎች ያሳውቃል። ይህ መስተጋብር በአካባቢው ማህበረሰብ፤ በመንግስት እና መንግስታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች መካከል መተማመንን ይጨምራል። በዛሬው ዓለም ውስጥ መረጃ በተለያዩ መንገዶች ሊገኝ እንደሚችል የታወቀ ነው። ይሁን እንጂ የመረጃው ምንጭ ካልተረጋገጠ በተዋዋይ ወገኖች መካከል ያለው መተማመን ሊጠፉ ይችላል፡፡

መተማመን እንዲገነባ ግልፀኝነትና ሀቀኝነት ትልቅ ሚና አላቸው፡፡ ስለዚህ፤መንግስት እና የማህበረሰብ ተቋማት በሚሰሩት ሥራ ላይ ግልፅ የሆነ መረጃ ለህብረተሰቡ በመስጠት በመካከላቸው ያለውን መተማመን ማሳደግ ወሳኝ ነው፡፡

3. ዜጎችን ለማብቃት

የማህበረሰብ ተሳትፎ ዜጎች በራሳቸው ማህበረሰብ ውስጥ ሊከሰቱ ለሚችሉ ነገሮች ሃላፊነት እንዲወስዱ እድል ይሰጣቸዋል። እንዲሁም ዜጎች በአካባቢያቸው ወይም በማህበረሰባቸው ላይ የሚደርሰውን ችግሮች እንዲፈቱ ያበረታታል። ከተሳትፎ የተገለሉ ቡድኖችም በማህበረሰባቸው ጉዳይ ውስጥ የመሳተፍ እድል እንዲያገኙ ያስችላቸዋል። በአጠቃላይ፣ የማህበረሰብ ተሳትፎ ከሚያስገኛቸው ጥቅሞች ውስጥ አንዱ ከሁሉም የህይወት ዘርፍ የተውጣጡ ሰዎችን ለጋራ አላማዎች እንዲሰሩ የጋራ መድረክ ማዘጋጀት ነው።

4. ችግር ለመፍታት

የማህበረሰብ ተሳትፎ ችግሮችን በመፍታት ረገድ የዜጎችን እውቀት እና ችሎታ ያሻሽላል። በማህበረሰቡ ውስጥ ከፍተኛ ጥራት ያለው፣ እና ቀልጣፋ አገልግሎት ለማቅረብ ትርጉም ያለው የማህበረሰብ ተሳትፎ አስፈላጊ ነው። በማህበረሰብ ተሳትፎ ምክንያት የዜጎች እውቀት እና ችግር የመፍታት ችሎታዎች ይሻሻላሉ። ተሳታፊዎች ስለጉዳዮቹ ሁሉን አቀፍ ግንዛቤ በማግኘት የግንኙነት እና ውሳኔ አሰጣጥ ክህሎቶችን ለመለማመድ እድል ይኖራቸዋል። ስለዚህ የማህበረሰብ ተሳትፎ ተሳታፊዎች ችግሮቻቸውን የመፍታት ችሎታቸውን እንዲያሻሽሉ እና የተሻለውን መፍትሄ ለማግኘት ጉዳዩን ከተለያየ አቅጣጫ እንዲመረምሩ ያስችላቸዋል።

የተማሪውን የመማሪያ መጽሀፍ ስትመለከት፣ ከላይ በተገለጹት የማህበረሰብ ግንኙነቶች አስፈላጊነት ውስጥ የተለያዩ ጥያቄዎችን ማየት ይችላሉ። ሆኖም፣ ለሁሉም ሁኔታዎች ተስማሚ የሆነ አጭር እና ትክክለኛ መልስ መስጠት ከባድ ነው። ስለዚህ፣ ተማሪዎችዎ ባሉበት ልዩ ሁኔታ ላይ ተመስርተው ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ እንዲሰጡ ማበረታታት ይኖርቦታል።

6.3 የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- በጎ ፈቃድ አገልግሎት የሚለውን ቃል ይገልፃሉ፤
- የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞችን ይዘረዝራሉ፣
- በበጎ ፈቃድ አገልግሎት ውስጥ በመሳተፍ የማህበረሰብ ችግሮችን ይፈታሉ።

የዚህ ምዕራፍ ሦስተኛው ትምህርት በማህበረሰቡ ውስጥ ስላለው የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞች ይመለከታል። ነገር ግን ስለ ጥቅሞቹ ከማውራትዎ በፊት ተማሪዎችዎን ስለ የበጎ ፈቃድ አገልግሎቶች ያላቸውን ግንዛቤ መጠየቅ ይችላሉ። ከተማሪዎቹ አንዳንድ አስተያየቶችን ካገኙ በኋላ በጎ ፈቃደኝነትን እንደሚከተለው መግለጽ ይችላሉ፤-

- የአንድን ሰው ጊዜ፣ ጥረት እና ችሎታን ለህብረተሰብ ፍላጎት፣ ዓላማ ወይም ግብ ያልተከፈለ አስተዋጽኦ፣
- ከመደበኛ ወይም ከኮንትራት ተግባር የተለየ፣
- አንድ ግለሰብ ወይም ቡድን ያለ ምንም የገንዘብ ክፍያ አገልግሎት የሚሰጥበት ተግባር፣
- ከአንድ ማህበረሰብ የተውጣጡ የግለሰቦች ቡድን በማህበራዊ፣ በጎ አድራጎት እና በአካባቢያዊ እንቅስቃሴዎች በፈቃደኝነት ተሳትፎ ማድረግ ነው።

በጎ ፍቃደኛ ደግሞ ለሌሎች ጥቅም ሲል አገልግሎት የሚሰጥ እና በምላሹ ምንም የማይጠብቅ ሰው ማለት ነው። በጎ ፈቃደኞች የተለያዩ የክህሎት፣ የእውቀት እና የልምድ ስብስቦችን በመጠቀም ለማህበረሰባቸው ልዩ አስተዋፅዖ ያደርጋሉ።

የበጎ ፈቃደኝነት መነሻ እና ግብ ለበለጠ ጥቅም የግል አስተዋፅዖ በማድረግ የህብረተሰቡን ችግር መፍታት ነው። በአጠቃላይ በጎ ፈቃደኝነት የሰው ልጅ ሌሎችን ለማገልገል እና ለማህበራዊ ጉዳዮች መሟገት ካለው ፍላጎት ጋር የተቆራኘ ነው። ስለዚህ፤የተቸገሩ ግለሰቦችን እና ማህበረሰቦችን ለመርዳት ወሳኝ ስልት ነው። አረጋውያንን መርዳትና የአከባቢ እንክብካቤ ማድረግን እንደ ምሳሌ ማንሳት ይቻላል፡፡

በተማሪው መጽሃፍ ውስጥ ስለ የብዙሀን እናት ማለትም የክብር ዶክተር አበበች ጎበና አጭር የህይወት ታሪክ ታገኛለህ። ተማሪዎች ከዚህ ታሪክ እንዲማሩ እና በአካባቢያቸው ያሉ ተመሳሳይ ታሪኮችን እንዲያስቡ ያስችላቸዋል።

የበጎ ፈቃደኝነት ጥቅሞች የሚከተሉትን ያጠቃልላል፡

ሀ. ከሌሎች ሰዎች ጋር ለመተዋወቅ እድል ይፈጥራል

በጎ ፈቃደኝነት በሁሉም እድሜ፣ ብሄረሰቦች እና ማህበራዊ ቡድኖች ውስጥ ካሉ ሰዎች ጋር ለመገናኘት የሚያስችል አንዱ እና አስፈላጊ መንገድ ነው። የበጎ ፈቃደኝነት ስራ ለማንም ክፍት ስለሆነ ከተለያዩ የህይወት ዘርፎች የተውጣጡ ሰዎችን እንድታገኝ ይፈቅድልሃል፣ይህም የአስተሳሰብ አድማስህን ሊያሰፋ ይችላል። ከአዳዲስ ጓደኞች ጋር የጋራ እንቅስቃሴን መፈጸም እና ግንኙነቶችን ማጠናከር ከአዳዲስ ሰዎች ጋር ለመተዋወቅ እና ከነባሮቹም ጋር ለመቀጠል በጣም ጥሩው መንገድ ነው። ስለዚህ፣በጎ ፈቃደኝነት የእኛን ፍላጎቶች እና ሀሳብ ከሚጋሩ እና የዕድሜ ልክ ጓደኞች ሊሆኑ ከሚችሉ ሌሎች ሰዎች ጋር ሊያስተዋውቀን ይችላል ።

ለ) በጎ ፈቃደኝነት በራስ መተማመንን ይገነባል

በበጎ ፈቃደኝነት መስራት የስኬታማነት ስሜት ይሰጥሃል እንዲሁም ለራስህ ያለህን ግምት በማጎልበት በራስ የመተማመን ስሜትህን ይገነባል፡፡ በጎ ፈቃደኝነት ስለራስህ ጥሩ ስሜት እንዲሰማህ ያደርግሃል፣ይህም በህይወት እና የወደፊት ግቦች ላይ የበለጠ አዎንታዊ አመለካከት እንዲኖርህ ይረዳሀል፡፡ ዓይናፋር ከሆንክ በራስ የመተማመን ስሜትን ለማሳደግ በጎ ፈቃደኝነት ጠቃሚ እና ተመራጭ መንገድ ሊሆን ይችላል።

ሐ. በጎ ፈቃደኝነት አላማ እንዲኖርህ ያደርግሀል

በጎ ፈቃደኝነት አስፈላጊ የሆነውን ማህበራዊ ጉዳይ ለመፍታት እንዲሁም የአላማ ስሜት እንዲሰማህ እድል ይሰጥሀል። በጎ ፈቃደኝነት እድሜህ ወይም የህይወት ተሞክሮህ ምንም ይሁን ምን ለህይወተህ አዲስ ትርጉም እና አቅጣጫ ለመስጠት ተመራጭ መንገድ ሊሆን ይችላል። በጎ ፈቃደኝነት ወጣቶች ከማህበረሰባቸው ጋር የበለጠ ግንኙነት እንዲኖራቸው፣ የትምህርት ብቃታቸውን እንዲያሻሽሉ እና በአደገኛ ሱስ እና ባህሪ ውስጥ እንዳይሳተፉ ይረዳቸዋል፡፡

መ) በጎ ፈቃደኝነት ለወደፊት ስራህ ጠቃሚ ነው

በጎ ፈቃደኝነት እንደ ተግባቦት፣ትብብር፣ችግር መፍታት፣እቅድ ማውጣት እና አደረጃጀት ያሉ አስፈላጊ የስራ ቦታ ክህሎቶችን እንድትተገብር ያስችልሃል። ከጊዜ ወደ ጊዜ ተወዳዳሪ በሆነ የሥራ ገበያ ውስጥ በጎ ፈቃደኝነት በጣም ጠቃሚ ሊሆን ይችላል። ለወደፊት ቀጣሪዎችህ በራስ ተነሳስተህ እና አለምን ለሌሎች የተሻለች ቦታ ለማድረግ ጊዜህን በፈቃደኝነት ለመስጠት ፈቃደኛ መሆንህን እንዲረዱ ያደርጋል።

6.4. የማህበረሰብ ተሳትፎ አይነቶች

ከተማሪ የሚጠበቅ ዝቅተኛው የመማር ብቃት፤

- ሶስቱን የማህበረሰብ ተሳትፎ አይነቶችን ይለያሉ ፤
- የማህበረሰብ ተሳትፎን ፖለቲካዊ ገፅታዎች ይዘረዝራሉ፤
- የማህበረሰባዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተሳትፎን በማነፃፀር ያብራራሉ፡፡

የማህበረሰብ ተሳትፎ በአጋጣሚ የሚሰራ ሳይሆን፡

- በስልት እና የታቀደ አካሄድ ይሻል፣
- የግብዓት እና የጊዜ ድልድል እና
- ለጉዳዩ ቁርጠኝነትን ይፈልጋል።

ይህ ክፍል የማህበረሰቡን ተሳትፎ ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮችን በማብራራት ላይ ያተኩራል።

6.4.1 ማህበራዊ ተሳተፎ

የማህበረሰብ ተሳትፎ ማህበራዊ ገፅታ ዜጎች በግል እና በጋራ የማህበረሰቡን ማህበራዊ ፍላጎቶች እንዲሟላ የሚያደርጉት ተሳትፎ ነው። በሁሉም እድሜ ላሉ ሰዎች በተለይም ለአረጋውያን ማህበራዊ ተሳትፎ ማዳበር እና ማቆየት ወሳኝ ነው። ዋና ግቡ የህዝብ አገልግሎት ጥራትን ማሻሻል እና ከማህበረሰቦች ጋር ይበልጥ ተዛማጅነት እንዲኖረው ማድረግ ነው።

ይህም ለማህበረሰቡ አስፈላጊ የሆኑ እንደ ሰላም፡ ትምህርት፤ ጤና፤ መብራት፤ መንገድ እና የመሳሰሉት ተግባራት ውስጥ መሳተፍን ያካትታል፡፡ እኚህን የመሳሰሉትን ተግራት ለማሳካት የተለያዩ ባለድርሻ አካላት ማለትም፡-

- ግለሰቦች፤
- ቡድኖች፤
- መንግስታዊ እና መንግስታዊ ያልሆኑ ተቀቋማት ተሳትፎን ያካትታል፡፡

6.4.2 ፖለቲካዊ ተሳትፎ

የፖለቲካ ተሳትፎ ማለት ዜጎች በፖለቲካ ጉዳዮች ላይ የሚያደርጉትን ተሳትፎ የሚመለከት ነው፡፡ የፖለቲካ ተሳትፎ የአንድ ማህበረሰብ አባላት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የሚሳተፉበት ሆኖ መሪዎቻቸውን በመምረጥ እና በሕዝብ ፖሊሲ ቀረጻ ላይ የሚሳተፉበት ተግባር ተደርጎ ይወሰዳል።

- ድምጽ መስጠት፣
- ስብሰባ ማካሄድ፣
- ለፖለቲካ ፓርቲዎች የገንዘብ መዋጮ ማድረግ፣
- የስራ ማቆም አድማ እና ሰላማዊ ሰልፍ ማድረግ እና
- ከህግ አውጭዎች እና ሌሎች ተፅዕኖ ፈጣሪ አካላት ጋር መነጋገር የፖለቲካ ተሳትፎ ምሳሌዎች ናቸው።

ንቁ የፖለቲካ ተሳትፎ ማለት በፖለቲካ ፓርቲዎች ውስጥ አባል መሆን ሲሆን ይህም፡-

- የምርጫ ቅስቀሳ፣
- የመራጮች ምዝገባ፣
- ንግግሮችን ማድረግ እና
- ለህዝብ እና ለፓርቲ እንደራሴነት መወዳደርን ያጠቃልላል።

ስለሆነም የሀገራችንን ዴሞክራሲ ጤናማ ለማድረግ ሁላችንም ስለ ወቅታዊ ሁኔታዎች እና የፖለቲካ ውሳኔዎች የረጅም ጊዜ ውጤቶችን ማወቅ አለብን። በፖለቲካው መድረክ በምናየው ነገር ካልረካን መናገር አለብን። በዚህ ረገድ በሁሉም የፖለቲካ ሂደቶች ውስጥ ወንዶች እና ሴቶች ሙሉ በሙሉ የመሳተፍ እኩል መብት አላቸው። በመሆኑም ስለ ፖለቲካ ሂደት በመረዳት እና በመሳተፍ ህብረተሰባችን እና ሀገሪቱን በአጠቃላይ መጥቀም ያስፈልጋል።

6.4.3 ኢኮኖሚያዊ ተሳትፎ

የማህበረሰብ ተሳትፎ እንደ ጽንሰ-ሀሳብ፣በሁሉም የማህበረሰቡ አባላት ላይ ተጽዕኖ ለማሳደር እና ነባራዊ ሁኔታን የመቀየር ችሎታ ስላለው ለእድገት ማዕከላዊ ነው። የማህበረሰብ ተሳትፎ ኢኮኖሚያዊ ገጽታ ደግሞ የተለያዩ የማህበረሰቡ አባላትን በተከታታይ የማህበረሰብ ልማት ሂደት ውስጥ ማካተትን ያመለክታል። እንዲሁም የፕሮጀክት ጥቅማ ጥቅሞች ተቀባይ ከመሆን ይልቅ በልማት አቅጣጫ እና አፈፃፀም ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድሩበት ተነሳሽነት እና ሂደት ተደርጎ ይወሰዳል። ስለሆነም የተለያዩ ተቋማት መንግስትን ጨምሮ፣አንዱና ዋነኛው ኃላፊነት ህብረተሰቡን በምጣኔ ሃብት ሂደት ውስጥ ማሳተፍ ነው።

የተደራጀ የማህበረሰብ የምጣኔ ሃብት ተሳትፎ የሚከተሉትን ጥቅሞች ሊያስገኝ ይችላል፤

- የፕሮጀክት ወጪን መቀነስ፣
- የአገልግሎት ሽፋንን ማስፋፋት፣
- ቴክኒካል እና አስተዳደራዊ ተለዋዋጭነትን ማበረታታት፣
- አሰራር እና ጥገናን ማሻሻል፣
- የፕሮጀክት ተቀባይነትን ይጨምራል፣
- የበለጠ ፍትሃዊ ተጠቃሚነት እና ስርጭት እንዲኖር ያደርጋል፣
- የአካባቢ ሃብት ማሰባሰብን ያበረታታል፣
- የፕሮጀክት ዘላቂነትን ያረጋግጣል።

የግምገማ ጥያቄዎች መልስ

ክፍል I፡ እውነት/ሐሰት፡ 1. ሐሰት 2. እውነት 3. ሐሰት

ክፍል II፡ ብዙ ምርጫ፡ 1. ሀ 2. ለ 3. ሐ

ክፍል III፡ አጭር መልስ፡

1) በጎ ፈቃደኝነት ለተቀባዮችም ሆነ በበጎ ፈቃደኝነት ለሚሰራ ሰው ምን ጥቅሞች አሉት?

ለበጎ ፈቃደኞች፡-

- በራስ የመተማመን ስሜት ለማሳደግ
- ከሰዎች ጋር የመገናኘት እና የተግባቦት ክህሎትን ያሳድጋል
- የማህበረሰብ አካል የመሆን ስሜት ያሳድጋል
- አዳዲስ ክህሎቶችን ለመማር
- ፈታኝ ሁኔታዎችን የማለፍ ክህሎት ያሳድጋል
- የተሻለ የስራ እድልን ይፈጥራል
- ለሌሎች ደህንነት አስተዋፅዖ ለማበርከት

- በማህበራዊ እንቅስቃሴዎች መስተጋብር ለመፍጠር
- ጊዜን የበለጠ ፍሬያማ በሆነ መንገድ መጠቀም እና ለውጥ ለማምጣት እና ወዘተ.

ለተቀባዮች፡ ለድርጅቶች፡

- አላማቸውን እንዲያሳኩ ይረዳቸዋል
- የተለያየ ክህሎት፣ ልምድ እና እውቀትን የበለጠ ያዳብራሉ
- ብዙ ተጠቃሚዎችን ለማግኘት።
- ስለድርጅቱ አላማ እና ስለሚሰራው ስራ ግንዛቤን ማሳደግ
- በህብረተሰቡ ውስጥ ግንኙነቶችን መፍጠር
- ማህበረሰቡን ለመደገፍ አስተዋፅዖ ያደርጋል
- ለማህበራዊ አካታችነት እና የስራ እድል ለመፍጠር
- ድርጅቶች ከተጠቃሚዎቻቸው እና ማህበረሰቡ ከሚፈልጓቸው ነገሮች ጋር እንዲላመዱ እና የሚሰሩትን ለማሻሻል እድሎችን እንዲለዩ መርዳት።
- ገንዘብን እና ሀብቶችን ለመቆጠብ እና አገልግሎት ወይም ፕሮጀክቶችን ይበልጥ ውጤታማ እና ቀልጣፋ ለማድረግ።

ለግለሰቦች፡

- የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት ለግለሰቦች ጤናን እና ደህንነትን ለማሻሻል ይረዳል
- የተሳትፎ ስሜትን ይጨምራል እና ብቸኝነትን ይቀንሳል
- ለራስ ከፍ ያለ ግምትን እና የተወካይነት ስሜትን ያጠናክራል

2) የሶስቱን የማህበረሰብ ተሳትፎ ገፅታዎች ማነፃፀር፡፡

ማህበረሰብ ተሳትፎ የማህበራዊ ገጽታ ግብ የህዝብ አገልግሎት ጥራትን ማሻሻል እና የበለጠ ተዛማጅነት እንድኖራቸው ማድረግ ነው። ስለዚህ ማህበረሰቦችን በትምህርት ውስጥ ማሳተፍ በአጠቃላይ የእድገት ስትራቴጂ ውስጥ እንደ መሰረታዊ የድርጊት መርሆ መወሰድ አለበት። የማህበረሰቡ ተሳትፎ ፖለቲካዊ ገጽታ የዴሞክራሲያዊ ፖለቲካ ስርአት ወሳኝ አካል ሲሆን የማህበረሰብ ተሳትፎ ኢኮኖሚያዊ ገፅታ እንደ ጽንሰ ሃሳብ የእድገት ማእከላዊ ነው ምክንያቱም ሁሉንም የማህበረሰብ አባላትን ተጠቃሚ የሚያደርግ ተፅእኖ የሚፈጥር፣ የሚገዳደር እና ለውጥ ማምጣት የሚችል ነው።

ምዕራፍ 7፡ በጥልቀት ማሰብ

መግለጫ

ይህ ምዕራፍ የመጨረሻ ክፍል ነው፡፡ በመሆኑም በአስር (10) የመማሪያ ሰዓታት ወይም 600 ደቂቃዎች ይሸፈናል ተብሎ ይጠበቃል። ስለዚህ መምህር የምዕራፉን አጠቃላይ ዓላማዎች ለማሟላት ምዕራፉን በአራት ንዑስ ትምህርቶች እንዲከፍል ይመከራል፡፡

በዚህ መሠረት፡

የመማር ውጤቶች	ትምህርቶች
በዚህ ክፍል መጨረሻ ላይ ተማሪዎች፡ • የሂሳዊ አስተሳሰብን ፅንሰ-ሀሳብ ይግልፃሉ፤ • የሂሳዊ አስተሳሰብን አስፈላጊነት ያብራራሉ; • የሂሳዊ አስተሳሰብ ክኅሎቶችን ያዳብራሉ።	7.1 በጥልቀት የማሰብ ፅንሰ-ሀሳብ 7.2 በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት 7.3 በጥልቀት የማሰብ ክኅሎቶች

7.1. በጥልቀት የማሰብ ፅንሰ-ሀሳብ

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ላይ ተማሪዎች ፡-

- በጥልቀት የማሰብን ምንነት ይገልፃሉ፤
- በተጨባጭ ትንታኔን ያብራራሉ፤
- የመረጃ ምንጮችን ይለያሉ፡፡

ካለፉት ምዕራፎች ጋር ሲነጻጸር ይህ ምዕራፍ ትንሽ ፈታኝ እንደሆነ ይታመናል እና መምህር ትምህርቱን በፈጠራ እና በቀላል መንገድ ያቀርቡ። እንደተለመደው የአዕምሮ ማነቃቂያ ጥያቄ በማቅረብ ተማሪዎች በቀረበው ጥያቄ ዙሪያ አስተያየት እንዲሰጡ ይጋብዟቸው። በአዕምሮ ማነቃቂያ ጥያቄ ተማሪዎች ሂሳዊ አስተሳሰብ የሚለውን ሐረግ ምን እንደሚያውቁ እንዲናገሩ ብቻ ይጠይቃል። በአዕምሮ ማነቃቂያ ጥያቄ ላይ ውይይቱ ካለቀ በኋላ እርሶ በቀጥታ የእለቱን ትምህርት በውይይት እንዲቀጥል ያድርጉ። በተማሪ መማሪያ መጽሀፍ ውስጥ በጥልቀት የማሰብ ትርጉም በተጨባጭ ምሳሌዎች በመደገፍ በደንብ ተብራርቷል፡፡ ስለዚህ መምህር በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የተገለጹትን ነጥቦች ተማሪዎችን በማወያየት መጀመር ይኖርቦታል። ስዕል (7.1) በመማሪያ መጽሃፉ ውስጥ የተነደፈው ስለ በጥልቀት የማሰብ ፅንሰ-ሀሳብ በደንብ ለማብራራት ታስቦ በመሆኑ እርሶም ሁሌም እንደሚያደርጉት ተማሪዎችወ ይህንን ምስል እንዲመለከቱ መጋበዝ አስፈላጊ ነው። ይህንን ትምህርት በጣም ቀላል ለማድረግ የጉዳይ ጥናት በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ ተካቷል፡፡ የጉዳይ ጥናቱ እንደ ፌስቡክ ባሉ የማህበራዊ ሚዲያ መድረኮች ላይ ብቻ እንደ የመረጃ ምንጭ መመካት ነው። በቀረበው የጉዳይ ጥናት መልመጃ (7.1) ላይ በመመስረት ለክፍል ውይይት ማቅረብ አለቦት። የመጀመሪያው የመልመጃ ጥያቄ ሁሉንም መረጃዎች እንደ ፌስቡክ ካሉ የማህበራዊ ሚዲያ መድረኮች ማግኘት ለእኛ ጠቃሚ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ነው። በመማሪያ

መጽሃፉ ላይ እንደተገለፀው እንደ ፌስቡክ ያሉ የማህበራዊ ሚዲያ መድረኮች ለእኛ ጠቃሚ ናቸው ይህ ማለት በእንደዚህ ያሉ መድረኮች ላይ የሚንሸራሸሩ ሁሉም መረጃዎች ለእኛ ጠቃሚ ናቸው ማለት አይደለም ። እንደ ፌስቡክ ባሉ ማህበራዊ ሚዲያ መድረኮች ላይ ያሉ ሁሉም መረጃዎች እና ዜናዎች ሁል ጊዜ እውነት እና ታማኝ መሆናቸውን ተማሪዎች እንዲያንፀባርቁ የሚጠይቅ ተዛማጅ ተግባር አለ። አሁንም ዝርዝሩ በመማሪያ መጽሀፉ ላይ በደንብ የተብራራ መሆኑ እንደ ፌስቡክ ባሉ የማህበራዊ ሚዲያ መድረኮች ላይ ያሉ ሁሉም መረጃዎች እና ዜናዎች ሁልጊዜ እውነት እና ተዓማኒዎች እንዳልሆኑ ማሳሰብ አስፈላጊ ነው። ስለሆነም ተማሪዎች ሌሎች የመረጃ ምንጮችን በመጠቀም ከሐሰተኛው ዜና ትክክለኛውን መለየት እንዲችሉ መርዳት ከእርሶ ይጠበቃል፡፡

7፡2፡ በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ላይ ተማሪዎች፡

- በጥልቀት የማሰብን አስፈላጊነት ይጠቅሳሉ፤
- ደካማ በጥልቀት የማሰብ ችግሮችን ይዘረዝራሉ፤
- በእውነተኛ መረጃ እና በሐሰት መረጃ መካከል ያለውን ልዩነት ያብራራሉ።

ይህ የትምህርት ክፍል ስለ በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት ነው። ውድ መምህር የዕለቱን ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት በመጀመሪያ የማነቃቂያ ጥያቄ ይጠይቋቸው። ይህ የአእምሮ ማጎልበቻ ጥያቄ ተማሪዎች በደካማ በጥልቀት የማሰብ ምክንያት የተከሰቱትን የችግሮች ምሳሌዎችን እንዲጠቅሱ ይጠይቃል። ስለሆነም እርሶ ተማሪዎችዎ በአእምሮ ማጎልበቻ ጥያቄዎች ላይ አስተያየት እንዲሰጡ ማበረታታት አለቦት።

በመቀጠል መምህር ወደ የእለቱ ትምህርት በውይይት መልክ ያቅርቡ። በመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት በጥሩ ሁኔታ ተብራርቷል፡፡ ከዚህም በላይ፣ ከመጥፎ/ደካማ አስተሳሰብ ጋር የተያያዙ ችግሮች በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥም ተብራርተዋል።

7፡3. በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶች

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ላይ ተማሪዎች፡

- በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶችን ይጠቅሳሉ፤
- ትንታኔን ያብራራሉ፤
- የቡድን ሥራን ይግልፃሉ፡፡
- የቡድን ስራ ጥቅሞችን ይዘረዝራሉ፡፡

ይህ የትምህርት ክፍል ስለ በጥልቀት የማሰብ ችሎታዎች የሚያብራራ ነው። የዕለቱን ትምህርት ከመጀመርዎ በፊት በመጀመሪያ የተማሪዎችን ሀሳብ የሚያነቃቃ ጥያቄ ማቅረቦን አይዘንጉ። ይህ የሃሳብ ማጎልበት ጥያቄ እያንዳንዱ ተማሪ አንዳንድ የየራሳቸውን የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎት እንዲያካፍሉ ይጠይቃል። ስለሆነም መምህር ሁሉም ተማሪ ያላቸውን የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎት ለክፍሉ እንዲያካፍሉ ማበረታታት አለቦት። ውድ መምህር በመቀጠል ወደ እለታዊ ትምህርት በመግባት የተማሪዎችን ግንዛቤ ለማጠናከር በሚረዳ መልኩ በውይይት ያቅርቡ። በውይይቱ ወቅት እርሶ የተለያዩ የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎቶች አፅንዖት በመስጠት ማስተማር ይኖርበታል። እያንዳንዱ ተማሪ በሕይወታቸው ውስጥ እነዚህን

የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎቶች እንዲኖራቸው በእያንዳንዱ ተማሪ አእምሮ ውስጥ መከተብ አለበት። መምህር ተማሪዎች እነዚህን የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎት ማግኘታቸው በአካዳሚክ ህይወታቸው ስኬታማ እንዲሆኑ እንደሚያግዛቸው እንዲሁም ሀገራችን ኢትዮጵያም ከነሱ ተጠቃሚ ትሆናለች፡፡ ምክንያቱም ኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ችግሮችን ለመፍታት በርካታ ሂስ ሰጪዎች ስለሚያስፈልጋት ይህን እንዲገነዘቡ ማድረግ ይጠበቅቦታል። የሂሳዊ አስተሳሰብ ችሎታዎች በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ በደንብ ተጠቅሰዋል፡፡ ስለዚህ እርሶ በእነዚህ ነጥቦች ላይ ጠለቅ ያለ ማብራሪያ ሊሰጡ ይገባል፡፡

በዚህ ትምህርት ክፍል ውስጥ ስለ ሁለት ተማሪዎች አለመግባባት የሚገልፅ የጉዳይ ጥናት አለ፡፡ የጉዳይ ጥናቱ ስለ ሁለት ተማሪዎች የእርስበርስ ግጭት ይገልጻል። እኚህ ተማሪዎች ልዩነታቸውን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት አይፈልጉም ይልቁንም ጉዳያቸውን ለመፍታት ኃይልን ይመርጣሉ። እነዚህ ሁለቱ ተማሪዎች እርስበርስ እየተጋጩ ባሉበት ወቅት የተወሰኑ ተማሪዎች ግጭታቸውን እንዲያቆሙ እና ከሀይል ይልቅ በሰላማዊ አማራጭ እንዲጠቀሙ እያግባቡ ነው። በተገላቢጦሽ አንዳንድ ሌሎች የክፍል ተማሪዎች ስለእነዚህ ሁለት የሚጋጩ ተማሪዎች ግድየለሾች ናቸው። በዚህ የጉዳይ ጥናት መልመጃ (7.3) ተማሪዎች በቡድን እንዲወያዩ ቀርቧል። መልመጃውም የእነዚህ ሁለት ተማሪዎች ግጭት እንዴት መስተካከል እንዳለበት ነው፡፡

መምህር ግጭት በሚፈጠርበት ጊዜ ኃይል መጠቀም ጥሩ እንዳልሆነ ለተማሪዎቹ ማሳወቅ አለቦት። አለመግባባቶችን ለመፍታት ሀይልን እንደ አማራጭ መውሰድ አዎንታዊ ውጤቶችን አያመጣም። ተማሪዎቹ በተማሪዎች መካከል ግጭት በሚፈጠርበት ጊዜ ሰላማዊ አካሄድ ብቻ ነው መተግበር ያለበት። በመጽሃፉ ላይ እንደተመለከተው፣ በዚህ ትምህርት ስር በርካታ የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎቶች ተለይተዋል፡፡ እነዚህም፡ ትንተና፤ የቡድን ስራ፤ፈጠራ እና ችግር መፍታት ናቸው። የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎቶችን በተመለከተ ወደ ሶስት የሚጠጉ እርስ በርስ የተያያዙ የአዕምሮ ማጎልበቻ ጥያቄዎች አሉ፡፡

የመጀመሪያው የአእምሮ ማጎልበቻ ጥያቄ ተማሪዎች በሕይወታቸው ውስጥ ምን ዓይነት የቡድን ሥራ ልምድ እንዳላቸው እንዲናገሩ ይጠይቃል። ሁለተኛው ተዛማጅ ጥያቄ በቡድን ስራ /ውስጥ ምን ልምድ እንዳገኙ ነው። ሦስተኛው የአእምሮ ማጎልበት ጥያቄ ተማሪዎች ከቡድን ሥራ የሚያገኙትን ጥቅም እንዲናገሩ ይጠይቃል። የአስተሳሰብ ማነቃቂያ ጥያቄዎች ዙሪያ ተማሪዎች ሀሳብ እንዲሰጡ ከተደረገ በኋላ የእለቱ ትምህርት እንዲቀጥል ይመከራል። ስለዚህ የቡድን ስራ ሃሳብን ግልጽ ለማድረግ መልመጃ (7.4) ለውይይት ቀርቧል፡፡ የመጀመሪያው ተግባር ተማሪዎች በጣም አስደሳች የሆነውን የቡድን ስራ ገጽታ እንዲናገሩ ይጠይቃል። የቡድን ስራ ለተማሪዎች አዳዲስ ጓደኞችን ለማፍራት በጣም አስፈላጊ ነው፡፡ ጥሩ ጊዜ ለማሳለፍ ያስችላል፡፡ የተለያዩ ክህሎቶች አንድ ላይ ሲጣመሩ አንድ አስደናቂ ሙሉ በሙሉ የሆነ. ውጤት መፍጠር ይችላሉ፡፡

ሁለተኛው ተግባር ተማሪዎች በጣም አስቸጋሪ የሆነውን የቡድን ስራ ገጽታ እንዲናገሩ ይጠይቃል። በቡድን ስራ አንዳንድ ጊዜ አንዳንድ አባላት የተሰጣቸውን ሃላፊነት ላይወጡ ይችላሉ ይህ ደግሞ የቡድኑን መንፈስ ይነካል። የቡድን ስራ ሃሳብን ለተማሪዎቹ ግልፅ ለማድረግ የጉዳይ ጥናት ተዘጋጅቷል። ጥናቱ ስለ አንድ በትምህርት ቤታችሁ የሚገኝ የእግር ኳስ ቡድን ነው። ጥናቱ ለማንኛውም የእግር ኳስ ክለብ ስኬት እያንዳንዱ ተጫዋቾች የራሱ የሆነ አስተዋፅኦ እንዳለው ለማሳየት ብቻ ነው። በተመሳሳይ ሁኔታ ተማሪዎች በቡድን ስራ ላይ ሲሳተፉ የእያንዳንዱ ተማሪ ተሳትፎ ለመማር ማስተማር ሂደት ስኬት የራሱ የሆነ አስተዋፅኦ አለው። ከጉዳዩ ጥናት ቀጥሎ፣ መልመጃ (7.5) ተማሪዎች በጉዳዩ ላይ አስተያየት እንዲሰጡ ቀርቧል። መምህር ተማሪዎቹ ጉዳዩን በሚመለከት ሀሳባቸውን እንዲያንፀባርቁ ይጋብዙ።

በመማሪያ መጽሃፉ ላይ እንደተገለፀው ፈጠራ እና ችግር መፍታት የሂሳዊ አስተሳሰብ ክህሎቶች ናቸው። ይህንን ሃሳብ ለተማሪዎቹ በጣም ተጨባጭ ለማድረግ በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ የጉዳይ ጥናት ግምት ውስጥ ይገባል፡፡ በጉዳዩ ላይ የአንድ ክፍል ተማሪዎች ውስጥ አንድ ተማሪ ችግር እንደገጠመው ተገልጿል፡፡ እናም ሁሉም የክፍሉ ተማሪዎች ችግሩን ለመቅረፍ ሞክረዋል፡፡ በመጨረሻም በተማሪዎች የፈጠራ መፍትሄ ችግሩ በመጨረሻ ተቀርፏል፡፡ ከጉዳይ ጥናት የመልመጃ ጥያቄ (7.6) ለተማሪዎቹ ቀርቧል፣ ስለዚህ እርሶ ተማሪዎችዎ ስለ ተግባራቶቹ አስተያየት እንዲሰጡ አድርጉ። ተግባሮቹ ተማሪዎች ከጉዳይ ጥናት ምን አይነት መልእክት እንዳገኙ እንዲናገሩ ይጠይቃሉ። ከዚህም በላይ መልመጃው ተማሪዎች ያቀረቡት የፈጠራ ሀሳብ ለተማሪው ችግር መፍትሄ ሊያገኙ የቻሉበትን መንገድ እንዲናገሩ ይጠይቃል።

የምዕራፍ ክለሳ ጥያቄዎች መልስ

ክፍል አንድ፡	1.ሀሰት	2. ሀሰት	3. እውነት	4. እውነት	5. እውነት
ክፍል ሁለት፡	1. መ	2. ለ	3. መ	4. ለ	5. ሀ

የ7ኛ ክፍል የዜግነት ትምህርት ሲለበስ

የሲለበሱ አወቃቀር

ሲለበስ አንድ የትምህርት ዓይነት ለመስጠት የሚያስችል ሰነድ ነው። ሲለበስ በእያንዳንዱ ምዕራፍ ወይም ርዕስ ዉስጥ የሚታቀፍ ነው። ስለዚህ በውስጡ የመማሪ ውጤቶች፤ዝቅተኛው የመማር ብቃቶች፤ ርዕሶች/ይዘቶች፤ ድርግቶች ወይም መልመጃዎች፤ እና ለእያንዳንዱ ምዕራፍ ወይም ርዕስ ግምገማ በዉስጡ የሚይዝ ሰነድ ነው።

የመማሪ ውጤቶች

ሲለበስ በየትኛዉም ምዕራፍ ዉስጥ በሚጀምርበት ጊዜ ከመማር ዉጤቶች ጋር የተያያዘ ነው። የመማር ውጤቶች፡ በዝቅተኛው የመማር ብቃቶች ስኬት ብቻ የተወሰኔ ሳይሆን በሁሉም የክፍል ተማሪዎች ሊዳብሩ የሚጠበቅባቸው ዋና ዋና ችሎታዎች እውን እንዲሆኑ አስተዋፅኦ ያደርጋል ። እነዚህም

- ለማወቅ መማር
- በጥልቀት ማሰብና ችግር ፈቺ
- የፈጠራ አስተሳሰብ
- የሐሳብ ልውውጥ
- መተባበር
- አመራርና ውሳኔ መስጠት
- ዲጂታላይዘሽን
- ባህላዊ ማንነት እና ዓለም አቀፍዊ አስተሳሰብ

ዝቅተኛ የመማር ብቃት እና ይዘት

ዝቅተኛ የመማር ብቃት፤- አንድ ተማሪ በእያንዳንዱ የክፍል ደረጃ እና ርዕሰ ጉዳይ ከእውቀት፣ ክህሎትና አመለካከት አንጻር መማርና መተግበር ያለበትን ዝቅተኛ የመማር ብቃትን ያመለክታል። የዚህም መገለጫዎች እያንዳንዱ ተማሪ ለማወቅ እና ማድረግ የሚችለውን ነገር እና ለግምገማ መሠረት ግልጽ የሆነ የሚጠበቅ ዉጤትን ያካትታል ። የዝቅተኛ የመማር ክህሎት መሠረታዊ ገጽታዎች መዳረሻ፤ መግባባት ፤ የመማር ቀጣይነት እና ግምገማ ንድፍ ናቸው።

ስርዓተ ትምህርት መግቢያ

እነዚህ የሥርዓተ ትምህርት ማቴሪያሎች ከአምስቱ የልህቀት ማእከል ዩኒቨርሲቲዎች በተመረጡት ተወካይ ባለሙያዎች ከMoE ጋር በመተባበር እና በባህር ዳር ዩኒቨርሲቲ አስተባባሪነት ተዘጋጅተዋል፡፡ በዚህ መሠረት የሞራል ትምህርት (1-6) እና የዜግነት ትምህርት (7-10) ከብሔራዊ አጠቃላይ የሥርዓተ-ትምህርት ማዕቀፍ ጋር በተጣጣመ መልኩ የተገነቡ ናቸው, ከላይ የተጠቀሱትን የሥነ ምግባር ባለሙያዎች. የተዘጋጀው የሥርዓተ ትምህርት ረቂቅ ማቴሪያሎች (የይዘት ፍሰት ቻርት፣ ኤምኤልሲ እና ሲላበስ) ለውጭና የውስጥ ገምጋሚዎች (ካምብሪጅ ምዘና ተቋም እና የውስጥ ባለሙያዎች) ከተሰጡ በኋላ ከእነዚያ አካላት የተሰጡ አስተያየቶችና አስተያየቶች ተካተው የተስተካከለው ሰነድ ቀርቧል፡፡ ከማረጋገጫው በኋላ አስተያየቶች፣ ጥቆማዎች እና ጥያቄዎች ሰነዱን ለማበልጸግ ተካተዋል ፡፡ ከዚያም የመጨረሻዎቹ ሰነዶች MOE ትግበራ ቀርበዋል፡፡

በመጀመሪያ ደረጃ ቡድኑ በብሪትሽ ካውንስል ከMoE ጋር በመተባበር የተሰጡ ሰነዶችን እና የስልጠና ልምዶችን ተጠቅሞ በሚከተሉት ሀገራዊና አለም አቀፍ ሰነዶች ላይ የተመሰረተ አዲስ ስርዓተ ትምህርት አዘጋጅቷል፡፡

- በዚህ አመት መጀመሪያ ላይ በMoE የተዘጋጀው የአቋም መግለጫ
- የኢትዮጵያ የትምህርት ልማት ፍኖተ ካርታ፡፡
- አጠቃላይ የሀገር አቀፍ የስርዓተ ትምህርት ማዕቀፍ፡፡
- ነባር የስነዜጋ ትምህርት ሥርዓተ ትምህርት
- በተለያዩ ባለድርሻ አካላት/ካምብሪጅ/እና ሌሎች የተደረጉ ልዩ ልዩ ጥናቶች፡፡
- የተለያዩ ሀገራት ልምድ፡፡

ቡድኑ ከ1-6ኛ ክፍል የሞራል ትምህርት፣ ከ7-10ኛ ክፍል የዜግነት ትምህርት፣ ለአዲስ ሥርዓተ ትምህርት መዘጋጀቱ ምክንያት የትምህርቱን ስያሜና አወቃቀሩን አመልክቷል፣ ቀደም ሲል የነበረው የትምህርት ዓይነት ከሥነ ምግባራዊና ማኅበራዊ እሴቶች ይልቅ በሥነ ምግባር ላይ አጽንዖት ተሰጥቶበት ነበር፡፡ በመሆኑም በአጠቃላይ የትምህርት ስርዓቱን ለማሻሻል እና በተለይም የዜግነት ደረጃን ለማሻሻል ማሻሻያ እና የይዘት ማሻሻያ ያስፈልገዋል.

ስለዚህ ይህ ሥርዓተ ትምህርት በአንደኛና ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ደረጃ የታቀዱ የትምህርት ውጤቶችን፣ ይዘቶችን፣ የማስተማር እና የግምገማ ስልቶችን ይገልጻል። እንደ አንድ የትምህርት ዓይነት፣ የሞራል ትምህርት አዲስ የተነደፈ እና በሥርዓተ ትምህርቱ ውስጥ ከሥነ ምግባራዊ እና ከሥነ ምግባራዊ የትምህርት ዘርፎች ጋር እና በሥርዓተ ትምህርቱ ውስጥ ካሉ ሌሎች ርዕሰ ጉዳዮች ጋር ጭብጥ ያለው ትስስር አለው። ሥነ ምግባራዊና ሥነ ምግባራዊ ዕድገት በተለያዩ የትምህርት ዓይነቶች የሚስተናገደው ብቻ ሳይሆን በቤተሰብ፣ በማኅበረሰብና በትምህርት ቤት ማኅበራዊ ድባብ ላይ የተመሰረተ በመሆኑ መምህራንና ወላጆች ለትግበራው ትልቅ ሚና ይጫወታሉ።

የሞራል ትምህርት ለ21ኛው ክፍለ ዘመን ብቃቶች እና የተማሪ የትምህርት ውጤቶች ማዕቀፍ ውስጥ ማዕከላዊ ነው። ለተማሪዎቻችን ሥነ ምግባራዊ እና ሥነ ምግባራዊ እድገት ወሳኝ የሆኑትን የመሠረታዊ እሴቶች፣ የማህበራዊ እና ስሜታዊ ብቃቶች፣ የሂሳዊ አስተሳሰብ፣ የህይወት ችሎታዎች፣ ባህላዊ ክህሎት፣ የሲቪክ እውቀት እና አለምአቀፍ ግንዛቤን እርስ በርስ መተሳሰር ላይ ያተኩራል።

የሞራል ትምህርት አራት የመማር ማስተማር ዘርፎችን ያጠቃልላል፡ ባህሪ እና ስነምግባር የግለሰብ እና የማህበረሰቡ የሲቪክ ጥናቶች እና የባህል ጥናቶች። ፕሮግራሙ አካዴሚያዊ ይዘቶችን ከሥነ ምግባር እና ከሥነ ምግባር ጥናት ጋር ያዋህዳል።

የሞራል እና የዜግነት ትምህርት ስርአቱ አላማው የተማሪዎችን የባህል እና ሁለንተናዊ እሴቶች ስብስብ ለማነሳሳት ነው። ከተለያዩ ማህበራዊ እና ባህላዊ ቡድኖች ከተውጣጡ ሰዎች ጋር እንዲገናኙ እና እንዲሰሩ ያስችላቸዋል። የሞራል እና የዜግነት ትምህርቱ ይዘት አሁን ካለው ስርዓተ ትምህርት እና ከላይ ከተዘረዘሩት ቁሳቁሶች የተገኘ ነው። ስለዚህ በክፍል ደረጃዎች ውስጥ ያለው የይዘት አደረጃጀት ተደራጅቶ ከዚህ በታች ባለው ሠንጠረዥ ቀርቧል (የይዘት ፍሰት ገበታ እና MLC)።

የዜግነት ትምህርት ራዕይ እና እሴቶች

የኢትዮጵያ አጠቃላይ ሥርዓተ ትምህርት ማዕቀፍ ራዕይ በሁሉም ደረጃ ላይ ያሉ፣ በሥነ ምግባር የታነጹ፣ በራሳቸው የሚተማመኑ እና ኃላፊነት የሚሰማቸው በሀገር እና በዓለም አቀፍ

ደረጃ ተወዳዳሪ የሆኑ እና 21ኛው ክፍለ ዘመን የሚፈልገውን በቴክኖሎጂ የታገዘ እውቀትእና ክህሎት በመታጠቅ ዴሞክራሲያዊ የሆነ ማህበረሰብ ማፍራት ነው፡፡

የዜግነት ትምህርት ማስተማር

የኢትዮጵያ አጠቃላይ ሥርዓተ ትምህርት መምህራን በተማሪ ግል ህይወት ላይ እና በአጠቃላይ ዴሞክራሲያዊ ማህበረሰብን ማፍራት ላይ ትኩረት ሊሰጡ ይገባል፡፡

የኢትዮጵያ አጠቃላይ ሥርዓተ ትምህርት ማስተማር ያለበት፡-

- አንድም ተማሪ ሳይቀር እያንዳንዱን ተማሪ ብቃታቸውን በማረጋገጥ፣ወደሚጠበቀው ደረጃ ማድረስ፣
- ተማሪዎች የትምህርት እቅድ እና አተገባበር ውስጥ ተሳታፊ እንዲሆኑ ማድረግ
- ይዘቱ ላይ ከማተኮር ይልቅ ተማሪውን በማሳተፍ ማስተማር
- ለእያንዳንዱ ተማሪ ፍትሃዊ፣ አካታች እና አሳታፊ የሆኑ የመማር ሂደቶችን ማድረስ
- የተማሪውን ሁሉን አቀፍ ብቃት ለማሳደግ በእውቀት፣በአመለካከት እና በክህሎት እንዲያድጉ መርዳት
- የትምህርቱን ይዘት፣አቀራረብ እና የግምገማ ሂደቶችን ለተማሪው የእድገት ደረጃ በሚመጥን መልኩ ማድረግ
- የጋራ ተጠቃሚነትን ለማስፈን በመምህሩ እና በተማሪ መካከል ጥሩ ግንኙነት ማዳበር
- ተማሪዎች ቅድመ ግንዛበያቸውን አዲስ ካገኙት ዕውቀት ጋር እንዲያዛምዱ ማድረግ
- ሰላማዊ፣ ንቃት ያለው፤ አንዱ ለሌለኛው የሚያስብ እና ተማሪዎች ሃሳባቸውን ዲሞክራሲያዊ በሆነ መንገድ በነጻነት የሚገልጹበት የትምህርት ክፍል መፍጠር፡፡

የሚጠበቅ ዝቅተኛ የመማር ችሎታ

1. **ዜግነት**
   - 1.1. የዜግነት ፍቺ መረዳት
   - 1.2. የዜጋ መልካም ባህሪያት ማበረታታት
   - 1.3. የዜጋ መልካም ባህሪያት ማሳየት
   - 1.4. ዜግነት የሚሰጥበትና የሚነጠቅበት መንገዶች መግለጽ
   - 1.5. በኢትዮጵያ የዜግነት ህግ መዘርዘር
2. **መንግስትና የመንግስት አስተዳደር**
   - 2.1. መንግስትና የመንግስት አስተዳደር ጽንሰ ሃሳብ መረዳት
   - 2.2. የመንግስት ዋና ዋና ምሰሶዎች መዘርዘር
   - 2.3. መንግስትና የመንግስት አስተዳደር ተግባራት መረዳት
   - 2.4. የመንግስት አስተዳደር አይነቶችን ማወቅ
3. **ዴሞክራሲ**
   - 3.1. የዴሞክራሲን ጽንሰ ሃሳብ መረዳት
   - 3.2. የዴሞክራሲ አይነቶች መለየት
   - 3.3. የዴሞክራሲን እሴቶች በማህበረሰብ ውስጥ መተግበር
   - 3.4. የሃገር በቀል ዴሞክራሲን እውቅና መስጠት
4. **የህግ የበላይነት**
   - 4.1. የህግ የበላይነትን ጽንሰ ሃሳብ መረዳት
   - 4.2. የህግ የበላይነትን አስፈላጊነት ማወቅ
   - 4.3. የህግ የበላይነትን ባህሪያትን ማንፀባረቅ
   - 4.4. የህግ የበላይነትን ማሳያ መግለፅ
   - 4.5. የህግ የበላይነትን ተግዳሮቶችን መዘርዘር
5. **የሰብዓዊ መብቶች**
   - 5.1. የሰብዓዊ መብቶች ጽንሰ ሃሳብ መረዳት
   - 5.2. የሰብዓዊ መብቶች ባህሪያት መግለፅ
   - 5.3. የሰብዓዊ መብቶች አስፈላጊነትን ማወቅ
   - 5.4. ለሰብዓዊ መብቶች መከበር የሞራል ግዴታን ማሳየት

5.5. የሰብዓዊ መብት ተቋማትን ማስታወስ

6. **የማህበረሰብ ተሳትፎን መረዳት**

6.1. የማህበረሰብ ተሳትፎን ጽንሰ ሃሳብ መረዳት

6.2. የበጎ አድራጎት አስፈላጊነትን ማበረታታት

6.3. የማህበረሰብ አገልግሎት ባህሪያትን ማወቅ

6.4. የማህበረሰብ ተሳትፎን አይነቶችን መግለፅ

7. **በጥልቀት ማሰብ**

7.1. በጥልቀት የማሰብ ፅንሰ-ሃሳብ መረዳት

7.2. በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነትን ማወቅ

7.3. በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶችን መግለፅ

ምዕራፍ አንድ፡ ዜግነት (16 ክፍለ ጊዜ))

የመማሪ ውጤቶች

በዚህ ምዕራፍ መጨረሻ ተማሪዎች፡-

- የዜግነትን ፍሬ ነገር ይረዳሉ፤
- የዜግነት ባህሪያትን ለይቶ ይገልፃሉ፤
- የመልካም ዜጋ አስፈላጊነት ያብራራሉ፤
- ዜግነት ማግኘት እና ማጣት መንገዶች ይዘረዝራሉ፣
- በኢትዮጵያ የዜግነት ሕግ ዋና ዋና ክፍሎች ያብራራሉ።

ዝቅተኛው የመማር ክህሎት	ይዘቶች	የመማር ድርግቶቸ	ግምገማ
☞ የዜጋ ምንነት መግለጽ፤ ☞ የዜጎችን መብትና ኃላፊነት መዘርዝር ፤ ☞ ዜጋንና ዜግነትን መለየት። ☞ የመልካም ዜጋ ባህሪያት መዘርዝር፤ ☞ የመልካም ዜጋ ባህሪያት ማሳየት፤ ☞ የመልካም ዜጋ ባሕርያትን ማሳደግ፤ ☞ የመልካም ዜጋ መሠረት መለየት ፤ ☞ መልካም ዜጋ ያለውን አስፈላጊነት ማብራራት፤ ☞ የመልካም ዜጋ ባህሪያት ማግኘት እና ማጣት አስፈላጊነትግነትን በማነፃፀር መለካት። ☞ ዜግነት ማግኘት የሚቻልባቸውን መንገዶች መዘርዝር፤ ☞ ዜግነት በመወለድና በዝርያ ማግኘት የሚቻልባቸውን መንገዶች	1.1 ዜግነት (8 ክፍለ ጊዜ) 1.1.1. የዜግነት ምንነት 1.1.2. የመልካም ዜጋ ባህሪያት 1.1.3. የመልካም ዜጋ ባህሪያት አስፈላጊነት 1.2. ዜግነትን የማግኘትና የማጣትመንገዶች (4 ክፍለ ጊዜ) 1.3. የዜግነት ሕግ በኢትዮጵያ (4 ክፍለ ጊዜ)	ስለ ዜግነት ጥያቄዎችን መጠይቅ ተማሪዎች ተረት፣ ሁኔታና የጉዳዩ ጥናቶችን ተጠቀመዉ ተባብረው እንዲሠሩና የመልካም ዜግነት ገጽታዎችን ለይተው እንዲያውቁ መጠቅና ማገዝ ተማሪዎች ዜግነት ማግኘትእና ማጣት ስለሚቻልባቸው መንገዶች ላይ በቡድን እንዲወያዩ መጋበዝ በኢትዮጵያ የዜግነት ሕግ ላይ ለተማሪዎች በግል እንግሰሩ	ተማሪዎች የተሰጣቸወን ሥራ በሚሰሩበት ጊዜ ተከታተሉ፤ ተመልከቱቸዉ የቃል ጥያቄዎች መጠየቅ ተያያዥ የመማር ውጤት እና ብቃት ጋር በክፍል ውስጥ ተማሪዎች የምያሳዩትን እድገት በየጊዘዉ መመዝገብ

ማወዳደር፤ ☞ ዜግነት በሕግ ማግኘት የሚቻልባቸውን መንገዶች መግለጽ፤ ☞ የኢትዮጵያ ዜግነት የማግኘትና የማጣት መንገዶችን ይገልጻሉ፤ ☞ የለላ ሀገር ዜግነት እያለክ የኢትዮጵያ ዜግነትን በሕጋዊነት ማግኘት የሚጠበቅባቸውን መስፈርቶች ማሰረዳት፤ ☞ ኢትዮጵያ ዜግነትን ልያሰነጥቁ ወይም ሊያሳጡ የምያሰችሉ መንገዶችን መለየት::		ሥራ ሰጣቸዉ :: በእያንዳንዱ ርዕሰ ጉዳይ ላይ አጠር ያለ ማጠቃለያ ስጥ	

ምዕራፍ ሁለት፡ መንግስት እና የመንግስት አስተዳደር (16 ክፍለ ጊዜ)

የዚህ ክፍል የመማሪያ ውጤቶች፡

በዚህ ክፍል መጨረሻ ላይ ተማሪዎች የሚከተሉትን ማድረግ ይችላሉ፡•

- የመንግስትን ፅንሰ-ሀሳብ መግለጽ
- የመንግስት ተግባራትን መዘርዘር
- የመንግስት አካላትን መለየት
- የመንግስት አወቃቀሮችን መለየት
- በመንግስት እና በመንግስት አስተዳድር መካከል ያለውን ልዩነት ማብራራት ይችላሉ፡፡

ዝቅተኛ የትምህርት ብቃቶች	ይዘቶች	የመማሪያ እንቅስቃሴዎች	ግምገማ
☞ መንግስት የሚለው ቃል ምን ማለት እንደሆነ ማብራራት ☞ የመንግስትን አስፈላጊ ምሶሶዎችን መዘርዘር ☞ የመንግስት አስፈላጊምሶሶዎችን እንዴት ለመንግስት አስፈላጊ ሆነው እንደሚታዩ መገምገም ☞ የመንግስትን ተግባራት መግለፅ ☞ ዲሞክራሲያዊ መንግስት ማህበራዊ መረጋጋትን ለማስቀጠል ያለውን ፋይዳ መገንዘብ፣ ☞ ዲሞክራሲያዊ የመንግስት አስተዳደርለዜጎች ፍላጎት የሚያደርገውን ጥረት ማድነቅ:: ☞ መሠረታዊ የመንግስት ዓይነቶችን መለየት::	2.1 የመንግስት ጽንሰ-ሀሳብ (2 ክፍለ ጊዜ) 2.2. የመንግስት ምሶሶዎች (2 ክፍላለ ጊዜ)) 2.3. የመንግስት ተግባራት (3 ክፍለ ጊዜ)) 2.4. የመንግስት ቅርጾች (4 ክፍለ ጊዜ)) 2.5. በመንግስት እና በመንግስት አስተዳደር መካከል ያሉ ልዩነቶች (5 ክፍለ ጊዜ))	ተማሪዎችን ስለ መንግስት ፅንሰ-ሀሳብ መጠያቅ የመንግስትንምሶሶዎች እንዲዘረዝሩ እና እንዲያብራሩዋቸው ይጠይቁ ተማሪዎችን በቡድን ይከፋፍሏቸው እና ስለመንግስት ተግባራት እንዲወያዩ እና ስራቸውን ለክፍል እንዲያቀርቡ ይጋብዙ ተማሪዎቹ በመንግስትእና በመንግስትአስተዳደር መካከል ስላለው ተመሳሳይነት እና ልዩነት በቡድን እንዲወያዩ እና ከዚያም ለክፍሉ እንዲያንጸባርቁ ይጠይቋቸው:: በእያንዳንዱ ርዕስ ላይ አጭር ማጠቃለያ ይስጡ	ተማሪዎቹ ስለ መንግስት ፅንሰ-ሀሳብ እንዲናገሩ ይጠይቋቸው የተማሪዎችን የቡድን ውይይቶች እና አስተያየቶች ይከታተሉ እና ግብረመልስ ይስጡ ፣ የእያንዳንዱን ተማሪ አፈጻጸም ይገምግሙ እና አስተያየት ይስጡ

☞ በንጉሣዊና አሪስቶክራሲ የመንግሥት ሥርዓቶች መካከል ያለውን ልዩነት መረዳት ☞ የመንግሥትን የዴሞክራሲያዊ ሥርዓቶች መሠረታዊ ምንነት መገንዘብ ☞ በመንግሥትና በመንግሥትአስተዳደር ☞ መካከል ያለውን ልዩነት መለየት ☞ የመንግሥት አስተዳደርን ከመንግሥት መሠረታዊ ምሰሶዎች መካከል አንዱ እንደሆነ መዋቅ::			

ምዕራፍ ሶስት፡ ዲሞክራሲ (18 ክፍለ ግዜ)

የዚህ ክፍል የመማር ውጤቶች፡

በዚህ ክፍል መጨረሻ ላይ ተማሪዎች፡

- የዴሞክራሲን ትርጉም ማብራራት
- የዴሞክራሲን ዓይነቶች መግለጽ
- የዴሞክራሲያዊ አሰራር መንገዶችን መለየት
- አገር በቀል ዲሞክራሲያዊ እሴቶችን ማድነቅ ይችላሉ::

ዝቅተኛ የትምህርት ብቃቶች	ይዘቶች	የመማር እንቅስቃሴዎች	ግምገማ
• የዲሞክራሲ ሥርወ-ቃሉን መግለጽ • ዲሞክራሲን መግለጽ • የሕዝብ አገዛዝን መግለጽ • የዴሞክራሲን የትውልድ ቦታ መለየት:: • የአቴንስ ዲሞክራሲን ምንነት መግለጽ • የአቴንስ ዴሞክራሲ ውስንነቶችን ዘርዝሩ	3.1.የዲሞክራሲ ትርጉም (1 ክፍለ ጊዜ) 3.2. የዲሞክራሲ አመጣጥ (2 ክፍለ ጊዜ) 3.2.1. የአቴንስ ዲሞክራሲ 3.3. የዲሞክራሲ ቅርጾች (5 ክፍለ ጊዜ)	ተማሪዎችን ስለ ግዛት ጽንሰ ሃሳብ ጠይቅ ተማሪዎቹ የስቴቱን አካላት እንዲዘረዝሩ እና እንዲያብራሩዋቸው ይጠይቁ ተማሪዎችን በቡድን ይከፋፍሏቸው እና ስለ መንግስት ተግባራት እንዲወያዩ እና ስራቸውን ለክፍሉ እንዲያቀርቡ ይጋብዙ	ተማሪዎቹ ስለ ስቴቱ ፅንሰ-ሀሳብ እንዲነግሩ ጠይቋቸው የተማሪዎችን የቡድን ውይይቶች እና አስተያየቶች ይከታተሉ እና ግብረመልስ ይስጡ፣ ይገምግሙ እና በእያንዳንዱ ተማሪ አፈጻጸም ላይ አስተያየት ይስጡ

• የሊበራል ዲሞክራሲ ዋና ዋና ባህሪያትን መዘርዘር • የማህበራዊ ዴሞክራሲ መሰረታዊ ባህሪያትን መለየት • የቀጥታ ዲሞክራሲን ትርጉም መግለፅ • የተዘዋዋሪ ዲሞክራሲን መግለፅ • በቀጥታ ዲሞክራሲ እና በተዘዋዋሪ ዲሞክራሲ መካከል ያለውን ልዩነት ለይተው ማወቅ • በአሰራር እና ተጨባጭ ዲሞክራሲ መካከል ያለውን ልዩነት መግለጽ • የሥርዓት ዴሞክራሲን ትርጉም ይግለጹ • የዴሞክራሲን መሠረታዊ ሐሳብ ማብራራት • አገር በቀል ዲሞክራሲያዊ	3.3.1.ሊበራል ዲሞክራሲ 3.3.2.ማህበራዊ ዲሞክራሲ 3.4. ዴሞክራሲን የማስፈጸም መንገዶች (4 ክፍለ ጊዜ) 3.4.1. ቀጥተኛ ዴሞክራሲ 3.4.2. ቀጥተኛ ያልሆነ የዴሞክራሲ ተወካይ) ዴሞክራሲ 3.5. የህደት እና የተጨባጭ ዴሞክራሲ (3 ክፍለ ጊዜ) 3.6. አገር በቀል ዲሞክራሲያዊ እሴቶች (3 ክፍለ ጊዜ	ተማሪዎቹ በክልል እና በመንግስት መካከል ስላለው ተመሳሳይነት እና ልዩነት በቡድን እንዲወያዩ እና ለክፍሉ እንዲያንጸባርቁ ይጠይቋቸው። በእያንዳንዱ የክፍሉ ርዕስ ላይ አጭር ማጠቃለያ ይስጡ።	

ተግባራትን መግለጽ • አገር በቀል ዲሞክራሲያዊ ተግባራትን በኢትዮጵያ መዘርዘር • አገር በቀል ዴሞክራሲያዊ ተግባራትን ሚናዎችን መረዳት			

ምዕራፍ አራት፡ የህግ የበላይነት (18 ክፍለ ጊዜ)

የምዕራፉ የመማር ውጤቶች

በዚህ ምዕራፍ ማጠናቀቂያ ላይ፤

- የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሐሳብን ይገልጻሉ፤
- የህግ ምንጮችን ይለያሉ፤
- የህግ የበላይነትን አስፈላጊነት ይገልጻሉ፤
- የህግ የበላይነት መገለጫዎችን ይለያሉ፤
- የህግ የበላይነትን እና የግለሰብ የበላይነትን ይገልጻሉ፤
- የህግ የበላይነት እንቅፋቶችን መተንተን ይሆናል።

ተማሪዎች ሊጎናፀፉት የሚገባቸዉ የመማር ብቃቶች:-	ይዘቶች	የመማሪያ ትግበራዎች	ግምገማ
➢ የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሀሳብን ይገልጻሉ ➢ ፍትህን በዕለት ተዕለት ኑሮአቸው ውስጥ ይተገብራሉ ➢ የአንድ ሰው ድርጊት ፍትሃዊ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ይተነትናሉ ➢ የሕግ ምንጮችን ይለያሉ ➢ እንደ ሕግ ምንጭነታቸው ሕገ መንግሥት እና ሞራልን ያነፃፅራሉ ➢ የሕግ አውጭው አካል እንዴት የሕዝቡን እሴት ህግ ውስጥ እንደሚያካትት ይገመግማሉ ➢ የሕግ የበላይነት አስፈላጊነትን ይተነትናሉ ➢ የሕግ የበላይነት እንዴት ለዴሞክራሲ ስርዓት መሠረት እንደሆነ ያሳያሉ ➢ በሕግ የበላይነት እና በግለሰብ ነፃነት መካከል ያለውን ትስስር ያደንቃሉ ➢ የህግ የበላይነት መገለጫዎችን ይገልጻሉ	4.1. የሕግ የበላይነት ጽንሰ-ሐሳብን ይግለጹ(ክፍለ ጊዜ) 4.1.1 የሕግ ምንጭ 4.2. የሕግ የበላይነት አስፈላጊነት(3 ክፍለ ጊዜ) 4.3. የሕግ የበላይነትን የማክበር መገለጫዎች(4 ክፍለ ጊዜ) 4.4. የህግ የበላይነት እና የሰው የበላይነት(2 ክፍለ ጊዜ) 4.5. የሕግ የበላይነትን የሚነኩ ምክንያቶች(3 ክፍለ ጊዜ)	ተማሪዎችን ስለ ህግ የበላይነት መጠየቅ ተማሪዎች የህግ የበላይነት አስፈላጊነት ላይ አንቀፅ እንዲጽፉ ማድረግ የህግ የበላይነት መገለጫዎችን እንዲዘረዝሩ መጠየቅ ተማሪዎቹ በሕግ የበላይነት እና በግለሰብ የበላይነት ላይ አቋም በመያዝ በቡድን እንዲከራከሩ ማድረግ ተማሪዎቹ የህግ የበላይነት ላይ እንቅፋት የሚሆኑ ነገሮች ላይ ተወያይተው ለክፍል እንዲያቀርቡ መጋበዝ ለተማሪዎቹ የቡድን ስራ በመስጠት ለክፍል እንድያቀርቡ ማድረግ	ተማሪዎቹ ስለ ህግ የበላይነት እንዲናገሩ መጠየቅ የተማሪዎችን የክፍል ተሳትፎ መከታተል የተማሪዎችን ሥራ መከታተል እና ግብረ መልስ መስጠት የተማሪዎችን ገለጻ መገምገም ክርክሮችን መከታተልና ማረም ግብረ መልስና ማጣቃልያ መስጠት ፈተና ወይም መልመጃ መስጠት

➢ ፍርድ ቤት ጥፋተኛ መሆናቸውን እስከሚወስንባቸው ድረስ ሰዎች ነፃ መሆናቸውን ይናገራሉ ➢ የስልጣን ክፍፍል አስፈላጊነትን ይናገራሉ ➢ የህግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነትን ይገልጻሉ ➢ የህግ የበላይነት እና የግለሰብ የበላይነትን ይገመግማሉ ➢ የግለሰብ የበላይነትን ይተቻሉ ➢ የህግ የበላይነት መርሆ እና አተገባበሩን ይገመግማሉ ➢ የህግ የበላይነት ላይ እንቅፋት የምሆኑትን ነገሮች ይለያሉ			

ምዕራፍ 5: የሰብዓዊ መብቶች (13 ክፍለ ጊዜ)

የመማር ውጤቶች

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ላይ ተማሪዎች:

የሰብዓዊ መብቶች ጽንሰ ሃሳብ ይረዳሉ፤

- የሰብዓዊ መብቶች ባህሪያት ይገልፃሉ
- የሰብዓዊ መብቶች አስፈላጊነትን ያውቃሉ
- ለሰብዓዊ መብቶች መከበር የሞራል ግዴታን ያሳያሉ
- የሰብዓዊ መብት ተቋማትን ይዘረዝራሉ::

የሚጠበቅ ዝቅተኛ የመማር ችሎታ	የትምህርት ይዘቶች	ተግባራት	ግምገማ
• የሰብዓዊ መብቶች ጽንሰ ሃሳብ ይረዳሉ፤	5.1. የሰብዓዊ መብቶች	የሰብዓዊ መብቶች ምንነት	

• የሰብዓዊ መብቶች ምሳሌ ይሰጣሉ • የሰብዓዊ መብቶች ባህሪያት ይዘረዝራሉ • የሰብዓዊ መብቶች አለማቀፋዊ መሆኑን ያብራራሉ • የሰብዓዊ መብቶች የማይጣስ መሆኑን ይለያሉ • የሰብዓዊ መብቶች የማይለያዩ እና ተደጋጋፊ መሆናቸውን ይገልፃሉ • የሰብዓዊ መብቶች አስፈላጊነትን ያብራራሉ; • የሰብዓዊ መብቶች አስፈላጊነትን በኢትዮፊያ ያብራራሉ • የሰብዓዊ መብቶች ማስከበር ሃላፊነት የማን እንደሆነ ይለያሉ • የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶችን ይገልፃሉ • የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶችን በአለም፤	ጽንሰ ሃሳብ (ክፍለጊዜ 13) 5.2. የሰብዓዊ መብቶች ባህሪያት መግለፅ 5.3. የሰብዓዊ መብቶች አስፈላጊነትን ማወቅ 5.4. ለሰብዓዊ መብቶች መከበር የሞራል ግዴታን ማሳየት 5.5. የሰብዓዊ መብት ተቋማትን ማስታወስ	ላይ የተማሪዎችን እሳቤ መጠየቅ የሰብዓዊ መብቶች አስፈላጊነት እና የሰብዓዊ መብቶች ተቋማት ዙሪያ ሪፖርት እንዲጽፉ በቡድን መመደብ. የሰብዓዊ መብቶች መከበርእና አለመከበር የሚያስከትለው ቀውስ ዙሪያ በቡድን እንዲከራከሩ ማድረግ ጥናታዊ ጹሁፍ በማቅረብ የሞራል ግዴታ ለሰብዓዊ መብት መከበር ያለውን ፋይዳ እንዲረዱ ማድረግ የማህበረሰቡን እውቀት በማዳበር ለሰብዓዊ መብቶች መከበር	ተማሪዎች የተለያዩ አርቲክሎችን እንዲፅፉ እና ለክፍል እንዲያቀርቡ ማድረግ የተማሪዎችን የጉዳይ ጥናት አረዳድ መገምገም ተማሪዎች በቡድን ክርክር እንዲያካሂዱ በማድረግ ሂደቱን መምራት የክፍል ፈተና የቤት ስራ፤ መስጠት ግብረመልስ መስጠት

በአፍሪካ እና በኢትዮፈያ ይዘረዝራሉ • በኢትዮፈያየሰብዓዊ ቋማት ይለያሉ • የሰብዓዊ መብቶች ማስከበር እና የመንግስት ሃላፊነትን ይረዳሉ • የሰብዓዊ መብቶች መከበር ምንነት ይገልፃሉ		የድርሻውን እንዲወጣ ማድረግ	

ምዕራፍ ስድስት፡ የማህበረሰብ ሳትፎ (18 ክፍለ ጊዜያት)

የዚህ ክፍል የመማሪያ ውጤቶች፡

በዚህ ክፍል መጨረሻ ላይ ተማሪዎች የሚከተሉትን ማድረግ ይችላሉ፡፡

- የማህበረሰብ ተሳትፎን ትርጉም ያብራሩ
- የማህበረሰብ ተሳትፎን አጠቃቀሞች ይግለጹ
- የበጎ ፍቃድ አገልግሎት ጥቅሞችን ዘርዝሩ
- የማህበረሰብ ተሳትፎን ገጽታዎች ያብራሩ

ዝቅተኛ የትምህርት ብቃቶች	ይዘቶች	የመማር እንቅስቃሴዎች	ግምገማ
• ማህበረሰቡ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ይግለፁ • የማህበረሰብ ተሳትፎን ጽንሰ ሃሳብ ያብራሩ • ለማህበረሰብ ተሳትፎ ጠበቃ • የማህበረሰብ ተሳትፎን ዋና ግብ ይግለጹ • የማህበረሰብ ተሳትፎን አስፈላጊነት ማሳየት • የበጎ ፍቃድ አገልግሎት የሚለውን	6.1.የማህበረሰብ ተሳትፎ ትርጉም (4ክፍለ ጊዜ) 6.2.የማህበረሰብ ተሳትፎ አስፈላጊነት 6.3.በማህበረሰቡ ውስጥ ያለው የበጎ ፈቃድ አገልግሎት ጥቅሞች (6 ወቅቶች) 6.4.የማህበረሰብ ተሳትፎ	ተማሪዎችን ስለ ማህበረሰብ ተሳትፎ ጠይቅ ተማሪዎቹ በቡድን ሆነው የማህበረሰብ ተሳትፎ አስፈላጊነትን እንዲያሳዩ ተማሪዎች የማህበረሰብ ተሳትፎን እንዲዘረዝሩ ይጠይቁ፡፡ ለተማሪዎች የጉዳይ ጥናት ያቅርቡ፣ በፈቃደኝነት	ተማሪዎች የፃፉትን ለክፍል እንዲያነቡ ይጠይቋቸው በተሰጡት ተግባራት ላይ የተማሪውን ምላሽ እና ተግባር ይከታተሉ ስራ ይስጡ ውይይቱን ይከተሉ እና ገንቢ አስተያየት ይስጡ

ቃል ይግለጹ • የበጎ ፍቃድ አገልግሎት ጥቅሞችን ይግለፁ • የማህበረሰብ ችግሮችን በበጎ ፍቃድ አገልግሎት በመሳተፍ መፍታት • የሶስቱን የማህበረሰብ ተሳትፎ ገፅታዎች እውቅና መስጠት • የማህበረሰብ ተሳትፎን ፖለቲካዊ ገፅታዎች ዘርዝሩ • የማህበረሰብ ተሳትፎ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ገጽታዎችን ማወዳደር	ገፅታዎች (8 ጊዜያት) 6.3.1.ማህበራዊ ገጽታ 6.3.2.ፖለቲካዊ ገጽታ 6.3.3. ኢኮኖሚያዊ ገጽታ	አገልግሎት ላይ ያሉ ሁኔታዎችን ያቅርቡ በእያንዳንዱ ክፍል ርዕስ ላይ አጭር ማጠቃለያ ይስጡ	

ምዕራፍ 7: በጥልቀት ማሰብ (ክፍለጊዜ 15)

የመማር ውጤቶች

በዚህ ትምህርት መጨረሻ ላይ ተማሪዎች:

- በጥልቀት የማሰብ ምንነት መግለፅ
- በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት ማብራራት
- በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶችን ማሳየት

የሚጠበቅ ዝቅተኛ የመማር ችሎታ	ይዘቶች	የመማር እንቅስቃሴዎች	ግምገማ
• በጥልቀት የማሰብ ምንነት ይገልፃሉ ; • የትንተናን አላማ ያብራራሉ • የመረጃን ምንጮች ይዘረዝራሉ • በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነትን ይገልፃሉ • በጥልቀት የማሰብ ክህሎት ማጣት የሚስከትለውን ችግር ይለያሉ • የመረጃ እወነተኛነት እና ሃሰትንት	7.1. በጥልቀት የማሰብ ምንነት (ክፍለጊዜ 3) 7.2. በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት (ክፍለጊዜ 3) 7.3. በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶችን (ክፍለጊዜ 9) 7.3.1. ትንተና 7.3.2.በቡድን መስራት 7.3.3. ፈጠራ 7.3.4. የችግር አፈታት	በጥልቀት የማሰብ ምንነት ተማሪዎችን መጠየቀ ተማሪዎችን በቡድን ስለ በጥልቀት የማሰብ አስፈላጊነት እንዲወያዩ ማድረግ ስለ በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶች ተማሪዎችን በቡድን እንዲወያዩ	ተማሪዎችን ስለ በጥልቀት የማሰብ እንዲናገሩ እድል መስጠት ተለይተው በተሰጡ ተግባራት ዙሪያ የተማሪዎችን ስራ በመከታተል መገምገም ግብረመልስ መስጠት ፈተና መስጠት

ይሌሉ • በጥልቀት የማሰብ ክህሎቶን ይዘረዝራሉ • የትንተናን ምንነት ያብራራሉ • በቡድን የመስራት ፋይዳን ይዘረዝራሉ		መጋበዝ ስለ በጥልቀት የማሰብ የጉዳይ ጥናት በመስጠት በመረዳደት እና ሚና በመውሰድ እንዲወያዩ ማድረግ	